

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2011 – 2013

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Petra Čížková

Nová média a integrace osob s vadou sluchu do společnosti

Praha 2013

Vedoucí diplomové práce:
RNDr. Jaroslav Huk, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED (PART TIME) STUDIES

2011 - 2013

DIPLOMA THESIS

Petra Čížková

**New Media and Community Integration of Hearing-impaired
People**

Prague 2013

**The Diploma Thesis Work Supervisor:
RNDr. Jaroslav Huk, CSc.**

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 15. 3. 2013

Jméno autorky

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé diplomové práce, panu RNDr. Jaroslavovi Hukovi, CSc. za odborné vedení a podnětné připomínky při zpracování této práce.

Anotace

Tato diplomová práce se primárně zabývá problematikou osob s vadami sluchu a jejich integrací do společnosti. Nástrojem, který má tuto interakci patřičně zjednodušit, je využití nových médií. Při stále se zrychlujícím nástupu digitálních technologií se jeví tento prostředek ideálním nástrojem. Autorka se pokusila navrhnout řešení propojení moderních médií a hluchoty s cílem detailně zmapovat problematiku myšlení cílové skupiny a najít odpovědi na otázku, zda tyto prostředky skutečně usnadňují integraci znevýhodněné skupiny do společnosti a jaký je jejich dopad na smýšlení společnosti o lidech s vadou sluchu.

Diplomová práce je rozdělena na dva hlavní celky, teoretickou a praktickou část. Teoretická část je zaměřena na poznatky zjištěné studiem materiálů a vlastní dosažené poznání. Autorka se v ní věnuje historii přístupu k osobám s vadou sluchu, související terminologii a neziskovému sektoru, technologickému posunu v lékařství, digitalizaci a titulování materiálů pro neslyšící, analyzuje výhody a nevýhody moderních technologií pro cílovou skupinu a také přístup zaměstnavatelů k osobám s tímto handicapem. Praktická část je obohacena o expertní rozhovory a výzkum provedený standardním dotazníkovým šetřením, jehož výsledky jsou znázorněny v přehledných grafech.

Klíčové pojmy:

diplomové práce, dotazníková šetření, expertní rozhovory, integrace, neslyšící, nedoslýchaví, nová média, osoby s vadou sluchu, společnost, titulky, vzdělávání

Annotation

This thesis primarily deals with the issues of hearing-impaired people and their community integration. The use of new media is regarded as an efficient tool to considerably facilitate such integration. With fast developing digital technologies this means appears to be an ideal tool. The author attempts to look into the connection between advanced media and deafness to scrutinize the way of thinking of the target group and find answers to questions whether these media really make it easier for the disadvantaged group to integrate and to what extent they improve the community awareness of the people with impaired hearing.

The thesis is divided into two major parts, a theoretical part and a practical part. The theoretical part focuses on the findings from resource study and the author's own knowledge. The author is concerned with the history of impaired-hearing people, terminology, non-profit sector, medical technology development, digitization and subtitling. She analyzes the pros and cons of advanced technologies for the target group as well as the approach of employers to people with such disability. The practical part is complemented with expert interviews and the research carried out by a common survey method, the outcomes of which are illustrated in clear graphs.

Key words

Community, Deaf, Education, Diploma theses, Expert interviews, Hard of hearing, Integration, Impaired-hearing people, New media, Subtitles, Survey research, Subtitles

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1. PROBLEMATIKA SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ	9
1.1 Důležité historické aspekty osob se sluchovou vadou	9
1.1.1 Historické aspekty v ČR	9
1.1.2 Neziskový sektor ČR	11
1.2 Charakteristika sluchové vady	12
1.3 Klasifikace sluchového postižení	15
2. TECHNICKÉ KOMPENZAČNÍ POMŮCKY	19
2.1 Sluchadla	19
2.1.1 Zvukovodová sluchadla (ITE)	20
2.1.2 Kanálová sluchadla (CIC).....	20
2.1.3 Sluchadla závěsná (BTE).....	20
2.1.4 Sluchadla vodičová (RIC).....	21
2.1.5 Sluchadla bezdrátová (Bluetooth).....	21
2.2 Signalizační a vibrační zařízení	22
2.3 Kochleární implantát	23
3. OTEVŘENÝ SYSTÉM KOMUNIKAČNÍCH METOD U OSOB S VADOU SLUCHU	26
3.1 Vymezení pojmu komunikace	26
3.2 Nonverbální komunikační nástroje	27
3.2.1 Znakový jazyk.....	27
3.3 Vizually - motorické pomocné znaky	29
3.3.1 Znakovaná čeština.....	29
3.3.2 Prstová abeceda.....	30
3.3.3 Daktylografie (daktylos + logos = slovo)	31
3.3.4 Cued Speech	31
3.3.5 Hand - Mund systém.....	32
3.3.6 Chirografie	32
3.3.7 Alternativní komunikace.....	32
3.4 Verbální - slovní komunikační nástroje	33
3.4.1 Odezírání mluvené češtiny.....	33
3.4.2 Rochesterská metoda	35
3.4.3 Psaná čeština neslyšících lidí	36
3.4.4 Signwriting.....	36
3.4.5 Titulkování.....	38
3.4.6 Tlumočení znakového jazyka	40
3.4.7 Simultánní přepis	41
3.4.8 Tištěná média	41
4. NOVÁ MÉDIA	42
4.1 Definice nových médií	42
4.2 Internet	43
4.3 Zařízení pro nová média	44
4.3.1 Smartphone	45
4.3.2 Tablety	46

4.3.3 Počítače a notebooky	47
4.4 Komunikační nástroje (virtuální).....	47
4.4.1 E-mail.....	48
4.4.2 ICQ.....	48
4.4.3 Skype	48
4.4.4 OoVoo.....	49
4.4.5 Sociální síť.....	50
4.4.6 Groupware	52
4.5 Multimediální nástroje	54
4.5.1 Webová kamera	54
4.5.2 Projektory.....	55
4.6 Digital Art.....	55
4.6.1 Počítačová grafika.....	56
PRAKTICKÁ ČÁST	56
5. DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ: VYUŽITÍ NOVÝCH MÉDIÍ OSOBAMI	
S VADOU SLUCHU	56
5.1 Kvantitativní výzkumná metoda	56
5.2 Demografické zařazení respondentů.....	57
5.3 Hypotézy	60
5.3.1 Hypotéza 1	60
5.3.2 Hypotéza 2	62
5.3.3 Hypotéza 3	63
5.3.4 Hypotéza 4	65
5.4 Zhodnocení a diskuze výsledků	66
6. EXPERTNÍ ROZHOVORY	67
6.1 Kvalitativní výzkumná metoda.....	67
6.2 Rešerše výsledků	67
6.3 Zhodnocení	71
ZÁVĚR	72
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	73
SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ	76
SEZNAM PŘÍLOH.....	77

ÚVOD

Mezi lidmi existuje stále mnoho předsudků k handicapovaným spoluobčanům, které přetrvávají z předchozích režimů. V dnešní době rychle rostoucího digitálního pokroku se začínají bariéry velmi pozvolna stírat. Zaměříme-li se na problematiku osob s vadami sluchu, je pro ně tento pokrok zásadní. Tyto osoby nejsou nijak vzhledově rozdílné od „zdravých“ lidí. Pokud se na ulici setkáte s neslyšícím, na první dojem nerozeznáte, že je neslyšící. V mnoha případech si lidé i dnes představují neslyšícího člověka jako někoho, „kdo se musí na první pohled lišit, někoho, kdo bude mít pravděpodobně sníženou inteligencí“. Avšak tak tomu není.

Bariéra nastává, kdy na neslyšícího člověka na ulici zavoláte a on se neotočí, „nijak nereaguje“. První vaší reakcí bude: „on mě asi neslyší“, půjdete k němu blíž, ale on stále nereaguje.

Pokud se setkáte s vrozeně neslyšícím člověkem, musíte k němu přijít a podívat se mu do očí a poté mu s dobrou artikulací sdělit, co mu chcete říct. Mnoho neslyšících má velmi dobře vyvinuté odezírací schopnosti, ale i přesto je pro ně velkou úlevou nástup nových technologií. V dnešní době je pro ně nepostradatelným „kamarádem“ moderní mobilní telefon, nejlépe s internetem. V situacích, kdy by mělo dojít k nedorozumění, dotyčný napíše na displeji telefonu doplňující text nebo na internetu vyhledá řešení. Mobilní telefon kompenzuje v mnoha případech handicap a osamocení, které dříve neslyšící člověk mohl pociťovat. Tato problematika je komplexní a její rozšíření umožňují především nové technologie. Cílem této práce je zmapování důležitostí nástupu nových technologií pro osoby s vadami sluchu.

Hlavní část práce je zaměřena na stručnou historii neslyšících a jejich vzdělávání u nás a ve světě, rozdíl mezi ztrátou sluchu v raném a pozdním věku, hluchotou a úplnou hluchotou, na termíny „neslyšící“ a „nedoslýchavý“, na to, jak se měnil přístup „zdravých“ lidí k neslyšícím, na nástup neziskových a nestátních organizací, které nabízejí služby neslyšícím právě za pomoci nových médií. Patří mezi ně především tlumočení on-line u soudů, v zdravotnických zařízeních, na úřadech i v běžných situacích. Dále je uveden krátký přehled právních norem a předpisů, zásadní vliv nástupu digitalizace TV a s ním rozšířená možnost volby titulování, klíčový rozvoj internetu, aplikací (chatování, seznamování, možnost nakupování...).

TEORETICKÁ ČÁST

1. PROBLEMATIKA SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ

„Slepota odděluje člověka od věcí – hluchota od lidí.“

Helena Kellerová

1.1 Důležité historické aspekty osob se sluchovou vadou

V Evropě většina dospělých s vážným postižením sluchového aparátu ukončila své vzdělání po absolvování povinné školní docházky v příslušném státě. Vzdělání probíhalo parciálně v základních školách pro sluchově postižené, částečně v běžných školách pro slyšící děti, kde bylo neslyšící dítě integrováno. Příčiny jsou různé. Jednou z nich je, že v Evropě bylo zakázáno neslyšící žáky vyučovat ve znakovém jazyce (jejich mateřském jazyce), a to od kongresu v Miláně v roce 1880. Tehdy si lidé mimo jiné mysleli, že znakový jazyk není forma jazyka, ale že pouze doplňuje mluvenou řeč, a proto překáží v ovládnutí výslovnosti. Pro neslyšící začala téměř sto let trvající doba temna s metodou orálního odezírání.¹

„Další velkou ránou pro handicapované sluchovou vadou v Evropě, bylo nastoupení nacistického režimu. Touha po čistém národě vzala za své. Program eutanazie označovaný krycím názvem T4 byl postavený mimo tehdejší zákony. Tomuto programu T4 předcházela v Německu po nástupu nacistů v roce 1933 program nucených sterilizací zdravotně postižených, toto byl první předstupeň ke konečnému řešení otázky kolem handicapovaných. Většina postižených v té době skončila v koncentračních táborech a byla donucena k nedobrovolné sterilizaci.“²

1.1.1 Historické aspekty v ČR

K postupnému potlačení znakového jazyka došlo v letech 1920 – 1923. O to se zasloužil ušní lékař Karel Výmola, který zakládá roku 1916 První „český“ ústav pro hluchoněmé v Praze-Radlicích. Profesor Výmola se sám nikdy znakový jazyk nenaučil,

¹ JOS [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: http://w1.hearing.siemens.comhttp://www.jos-eu.org/downloads/WPs/WP160/Holisticke_pojeti_kurzu_CZ.PDF

² Údaje pochází z textu o neslyšících v třetí říši-GROSSE Sonderausstellung in frankfurt/main.

ale o to více jím pohrdal. Využil svých konexí na ministerstvu školství a vymohl pro učitele neslyšících dětí veliké zvýšení platů a další mimořádné výhody (bytové a penzijní). O tyto výhody se však mohly ucházet pouze ty ústavy pro neslyšící, které znakový jazyk zakázaly. Orální metoda byla jediným povoleným způsobem komunikace neslyšících v období vlády komunismu. K problematice znakového jazyka se vyjádřil Josef Vissarionovič Stalin, který ho označil za podřadnou formu komunikace. *„Xenofobie vůči neslyšícím v naší společnosti došla tak daleko, že ještě v 70. letech žádali obyvatelé Prahy 5, kde jsou dvě školy a odborné učiliště pro neslyšící, aby bylo neslyšícím zakázáno znakovat ve stanici metra Moskevská (dnes Anděl). Odlišný způsob komunikace neslyšících slyšící občany urážel.“*³

Ještě před 25 lety bylo téměř nemožné, aby dítě s vadou sluchu dosáhlo středoškolského vzdělání. V Československu existovaly pouze dvě střední školy, a to gymnázium v Praze a Střední průmyslová škola oděvní ve slovenské Kremnici. A i na těchto školách studovali žáci převážně nedoslýchaví. Po roce 1989 se situace radikálně změnila. *„Důležitým momentem pro všechny neslyšící byla 60. léta 20. st., kdy americký vědec Wiliam Stokoe zveřejnil lingvistické výzkumy znakové řeči a došel tak k názoru, že znakový jazyk má stejné atributy jako ten mluvený. Byl vydán první slovník znakového jazyka.“*⁴

Postupná proměna pojmu integrace, kdy „integrovat“ už neznamená přizpůsobit obrazu většinové společnosti, ale akceptovat, respektovat, společně a rovnoprávně sdílet (zkušenost), třeba jen různými způsoby a skrze různé jazyky, otvírá problematiku kulturních menšin.⁵ Kulturní menšinou rozumíme společnou mentalitu osob, která se odlišuje od okolní většinové společnosti kulturními odlišnostmi. Postupně byl status kulturní menšiny přiznán i u nás také komunitě neslyšících. To, že neslyšící lidé nemají možnost sluchového vnímání, či jen ve velmi omezené formě, je příčinou, proč mnozí nejsou schopni pochopit chování slyšících ani mu porozumět. Navíc se řídí požadavkem přijatelnosti Evropského společenství. Faktem zůstává i to, že mnoho neslyšících lidí zapomíná, že jedině vzájemné přijetí, respekt a přístup plný oboustranného zájmu a pochopení druhé kultury jsou vhodné. Aby toho bylo dosaženo, je třeba, aby neslyšící lidé dosáhli určitého přizpůsobení slyšícím. Je tedy žádoucí neslyšícím lidem vysvětlit,

³Historie neslyšících [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: <http://www.sign-studio.cz/news/strucna-historie-vzdelanosti-neslysicich1/>

⁴NOVOTNÁ, P. *Deaf ART*, Brno: Masarykova univerzita 2008, s. 51 ISBN 978-80-210-4776-1.

⁵MACUROVÁ, A. *Náš - jejich jazyk a naše vzájemná komunikace*. Naše řeč 77, č.1, 1994, s. 45-46.

proč se slyšící lidé tak často vyjadřují nesrozumitelně. V našich právních dokumentech najdeme zmínku o komunitě neslyšících poprvé v zákoně o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob č. 155/1998 Sb., novelizovaném zákonem č. 384/2008 Sb. § 2 (1). Nově zní: „Za neslyšící se pro účely tohoto zákona považují osoby, které neslyší od narození, nebo ztratily sluch před rozvinutím mluvené řeči, nebo osoby s úplnou či praktickou hluchotou, které ztratily sluch po rozvinutí mluvené řeči, a osoby těžce nedoslýchavé, u nichž rozsah a charakter sluchového postižení neumožňuje plnohodnotně porozumět mluvené řeči sluchem.“

1.1.2 Neziskový sektor ČR

V České republice se v rámci zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb. a prováděcí vyhlášky č. 505/2006 Sb. rozumí sociální službou činnost nebo soubor činností zajišťujících pomoc a podporu osobám, za účelem jejich sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení. Mezi základní činnosti při poskytování služeb patří i výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, nácvik dovedností pro zvládnutí péče o vlastní osobu, soběstačnosti a dalších činností vedoucích k sociálnímu začlenění. Sociální služby musí být poskytovány v zájmu osob a v náležitě kvalitě takovým způsobem, aby bylo vždy důsledně zajištěno dodržování lidských práv a základních svobod člověka.

V České republice je neziskový sektor financován částečně z veřejných zdrojů Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, Ministerstva zdravotnictví ČR, Ministerstva kultury ČR, dále ze sponzorských darů a strukturálních fondů Evropské unie. V některých případech částečně i z vlastní činnosti neslyšících (kurzy znakového jazyka, rukodělná práce apod.). Často zcela chybí finanční rezervy, vlastní volné zdroje, které by se nebyly spotřebovávány provozními záležitostmi, a především výhled jakéhokoliv stabilnějšího financování s dlouhodobější perspektivou.

Existuje několik stálých organizací s dlouhou dobou působnosti. Jedná se o neziskové organizace, občanská sdružení a agentury zabývající se problematikou neslyšících a nedoslýchavých osob žijících na území ČR. Poskytují služby v oblasti tlumočnických služeb, vzdělávání, pomoc při hledání potencionálních zaměstnání. Pořádají zájmové kroužky, např. výuka angličtiny, softwaru na počítačích, pro rodiče

s dětmi nebo úspěšný mezinárodní projekt pořádaný od roku 2011, známý jako Miss Deaf World a Miss Deaf Europe.⁶ Přehledný seznam organizací je v příloze této práce. Dále vznikají projekty, které jsou částečně financovány z ESF, jedná se o grantové projekty zaměřené na cílovou skupinu. Jedná se o Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost OP LZZ, Operační program Vzdělávání a konkurenceschopnost OP VK, Operační program Praha – Adaptabilita OPPI, vztahující se na projekty realizované v hlavním městě ČR, je zaměřen na podporu konkurenceschopnosti, boje proti sociálnímu vyloučení a vstupu na trh práce ZTP obyvatel Prahy. Cílem programu je podpořit profesní potenciál zaměstnanců, pomoci lidem, kterým ve vstupu na trh práce brání nějaká překážka. Grantové projekty vznikají se zaměřením na určité specifické potřeby, mají sociální aspekty a ve většině případů jsou omezené časovým horizontem plnění a omezené finanční dotací pro dané určité období.

Strategie čerpání z ESF „*princip „rovných příležitostí“ znamená potírání diskriminace na základě pohlaví (genderové hledisko), rasy, etnického původu, náboženského vyznání, víry, zdravotního postižení, věku či sexuální orientace. Téma rovných příležitostí se vztahuje i na další znevýhodněné skupiny, jako jsou migranti, dlouhodobě nezaměstnaní, osoby s nízkou kvalifikací, osoby z obtížně dopravně dostupných oblastí, drogově závislí, osoby propuštěné z výkonu trestu, absolventi škol; souhrnně skupiny ohrožené sociálním vyloučením.*“⁷ Zaměřena je především na priority jako zvyšování zaměstnatelnosti zdravotně postižených osob, které je vždy uváděno na jednom z prvních míst mezi těmito cíli. V oblasti politiky zaměstnatelnosti neslyšících osob byl vyslán národním autoritám apel na důslednější prosazování priorit Evropské strategie u této cílové skupin (mezinárodní Kremnická deklarace 10. 5. 2007, Kremnica, SR).

1.2 Charakteristika sluchové vady

Sluchová vada na rozdíl od poruchy je stavem trvalým a nedá se léčbou změnit, kdežto sluchovou poruchu můžeme charakterizovat jako zhoršenou kvalitu sluchu, a to následkem nemoci, užívání léků, může být vrozená, trvat po určitou dobu či až vyústit ve sluchovou vadu. Osoby se sluchovými vadami nazýváme obecně sluchově

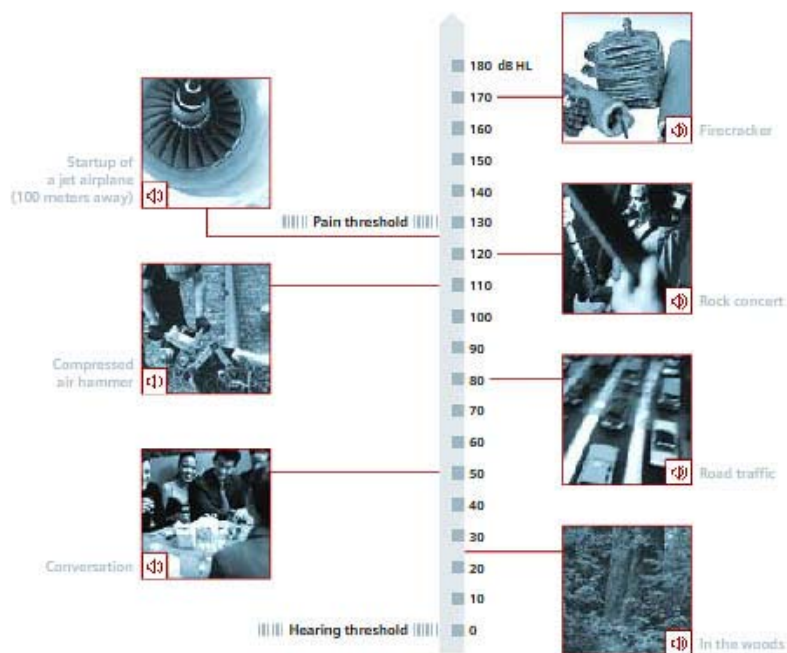
⁶ Deaf = anglický název pro komunitu neslyšících, doslovný překlad je hluchý, termín se používá jako mezinárodní pojmenování pro osoby s vadou sluchu, deafness = hluchota.

⁷ ESF [online] [cit. 2013-02-22]. Dostupné: <http://www.esfcr.cz/evropsky-socialni-fond-v-cr>

postiženými. Pojem sluchově postižený v sobě z lékařského úhlu pohledu zahrnuje celou škálu sluchových vad. Stanovení diagnózy podle postižení v závislosti na zjištěném stavu sluchu lze změřit tzv. audiometrem, jehož graf znázorňuje úroveň slyšení v závislosti na frekvenci zvuku. Audiometr je testovací zařízení sluchových schopností, které určuje, jakou rozlišovací schopnost má člověk v rozmezí různých intenzit zvuku, jaká je jeho schopnost vnímání výšky tónu nebo rozlišování mluvené řeči.

Hlasitost zvuku se měří v decibelech. Jednotka vyjadřuje relativní intenzitu zvuků na stupnici od nuly pro průměrný nejmenší postřehnutelný zvuk do hodnoty přibližně 100 dB, která se blíží úrovni, kterou mnoho lidí považuje za nepříjemně hlasitou. Normální mluvený projev dosahuje hodnot okolo 50 až 60 dB. Následující graf ukazuje zvukovou stupnici v decibelech.

Obrázek 1: Zvuková stupnice

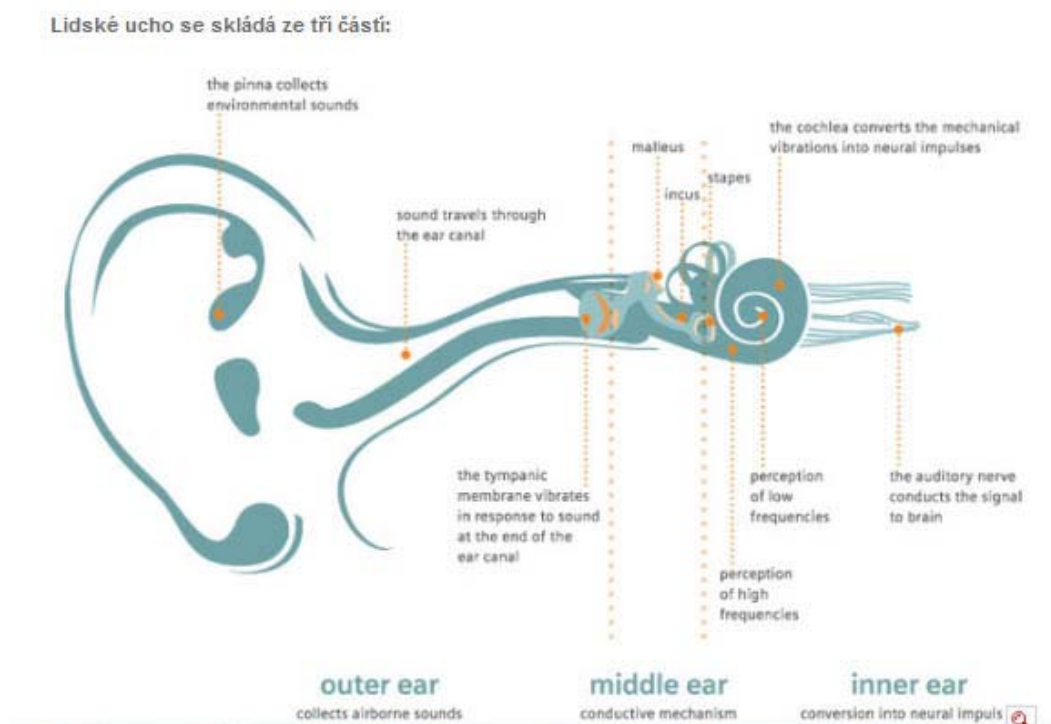

Zdroj: Siemens [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: <http://w1.hearing.siemens.com>

K poškození sluchu může dojít již při trvalém působení hluku o velikosti 85 dB což je hlasitá hudba při koncertech, na přechodnou dobu se může sluch zhoršit. Toto zhoršení je způsobeno tím, že jemné vláskové buňky sluchového orgánu byly dočasně poškozeny. Po určité době ticha se buňky zotaví. Toto nazýváme dočasným posunem sluchového prahu.

Pokud sluchový orgán necháme opakovaně a po delší dobu vystavovat extrémní hlukové zátěži, dojde k vážnému poškození těchto jemných vláskových buněk bez šance na jejich regeneraci. Toto nazýváme trvalým posunem sluchového prahu.

Obrázek 2: Složení lidského ucha

Zdroj: Siemens [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: <http://w1.hearing.siemens.com>

Vnější ucho

Je složené z viditelné části ucha, rovněž nazývané boltec, a zvukovodu. To, čemu říkáme zvuky, jsou ve skutečnosti jen zvukové vlny přenášené vzduchem. Zvukové vlny jsou soustředěny a vedeny zvukovodem k ušnímu bubínku. Ušní bubínek je pružná kruhová membrána, která se při dopadu zvukových vln rozvibruje.⁸

Střední ucho

Je vzduchem vyplněný prostor oddělený od vnějšího ucha ušním bubínkem, nebo též tympanickou membránou. Ve středním uchu se nacházejí tři kůstky: malleus, incus a stapes, česky kladívko, kovadlinka a třmínek. Souborně se nazývají sluchové kůstky. Tvoří můstek vedoucí z ušního bubínku do vnitřního ucha. Sluchové kůstky

⁸ Vnější ucho [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: <http://w1.hearing.siemens.com>

rovněž vibrují následkem pohybů ušního bubínku a při tom zesilují a přenášejí zvuk oválným okénkem do vnitřního ucha.⁹

Vnitřní ucho

Nazývá se kochlea (hlemýžď) a tvarem se podobá hlemýždí ulitě. Obsahuje několik membránovitých sekcí naplněných kapalinou. Když sluchové kůstky vedou zvuk k oválnému okénku, začíná se kapalina pohybovat a stimuluje drobné sluchové nervové buňky uvnitř hlemýžďe, nazývané vláskové buňky. Tyto vláskové buňky vysílají střídavě elektrické impulzy sluchovým nervem do mozku, kde jsou interpretovány jako zvuk.¹⁰ Zvuk je do vnitřního ucha veden nejen vzduchem, ale i kostním vedením. Existence kostního vedení zvuku je také důvodem, proč si slyšící člověk nemůže „vyzkoušet“ hluchotu prostým zakrytím uší rukama. I kdyby si zalil uši voskem, stále bude okolní zvuky slyšet. Sice o něco méně, ale slyšet bude.

1.3 Klasifikace sluchového postižení

Můžeme rozlišit několik stupňů sluchového postižení. Podle doby vzniku postižení dělíme postižení na vrozené (geneticky získané nebo způsobené vlivem nemoci matky: zarděnky, rozdílný Rh faktor) a získané (těžký porod, úrazy hlavy atd.). Jednou z klasifikací vad sluchu je rozdělení na periferní a centrální vady. Periferní vady se dále dělí na percepční (nitroušní – je postižen sluchový nerv), převodní (konduktivní-způsobený poruchou od zevního zvukovodu ke střednímu uchu) a smíšené (kombinované z obou předchozích). Podle stupně postižení rozlišujeme dvě hlavní skupiny, a to je nedoslýchavost a hluchota. Hluchotu dále dělíme na totální (bez zbytků sluchu) praktickou (se zbytky sluchu) Podle typu ztráty sluchu dále rozdělujeme na prelingválně neslyšící, od narození plně neslyšící, nebo osoby, které ztratily sluch před rozvojem řeči, a to tak, že absolutně, nebo mají jen nevyužitelné zbytky sluchových vjemů, a osoby ohluchlé, které ztratily sluch až po rozvoji řeči. Rozdíly těchto dvou skupin jsou značné. U obou však došlo k poškození centrálního nervového ústrojí sluchového analyzátoru. Do skupiny nedoslýchavých se řadí osoby, které mají zachovány zbytky sluchu, u druhé skupiny jsou to osoby s nevratnou a úplnou ztrátou

⁹ Střední ucho [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: <http://w1.hearing.siemens.com>

¹⁰ Vnitřní ucho [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: <http://w1.hearing.siemens.com>

sluchu, lidé hluší. I u těchto případů postupuje výzkum, věda a medicína rychle vpřed a v případě malých dětí je možnost redukce sluchu pomocí implantátu. Tomuto tématu je věnována další kapitola. „Centrální nedoslýchavost či hluchota zahrnuje komplikované defekty způsobené různými procesy, které postihují podkorový a korový systém sluchových drah. Jejich určení je vzhledem k složitému systému centrálního nervového systému i sluchových drah a center mnohdy velmi obtížné. Příznaky centrálních sluchových poruch jsou rozmanité a mohou být způsobeny organickou nebo funkční změnou.“¹¹

Obrázek 3: Sluchová vada

Stupeň nedoslýchavosti	Sluchový práh (v decibelech, dB)	Schopnost vnímat hovor
Žádná ztráta sluchu	0 - 25 dB	Žádné znatelné potíže.
Lehká ztráta sluchu	26 - 40 dB	Potíže při poslechu tichého hovoru a konverzace, zejména v hlučnějším prostředí nebo tam, kde dochází častěji k odrazům zvuku; dobré vnímání v tichém prostředí.
Mírná ztráta sluchu	41 - 55 dB	Potíže při vnímání hovoru, zejména je-li při tomno hlukové pozadí. Při poslechu rádia nebo televizního přijímače je zapotřebí nastavit hlasitost na vyšší úroveň.
Mírná až vážná ztráta sluchu	56 - 70 dB	Vnímání hovoru je podstatně ztíženo. Hovor musí být hlasitější než normálně, nastávají potíže při konverzaci ve skupině.
Vážná ztráta sluchu	71 - 90 dB	Normální hovor je neslyšitelný. Potíže patrně i při vnímání hlasitého hovoru. Porozumění často možné jen za použití křiku nebo zesílení hlasu.
Těžká ztráta sluchu	91+ dB	I zesílenému hovoru je obtížné porozumět, případně není slyšitelný vůbec.

Zdroj: siemens [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: <http://w1.hearing.siemens.com>

Nedoslýchavost (lat. hypacusis)

Nedoslýchavost je podmíněna percepční (zkreslené vnímání řeči) nebo převodní (slyší málo, ale dokáže rozeznat zvuky) poruchou sluchu, popřípadě kombinací obou poruch.¹² Typologie u nedoslýchavého člověka je v jeho schopnostech komunikovat pomocí technických pomůcek, jako jsou naslouchadla, nebo ztrátou sluchu není postižený celý sluchový orgán. Ing. Jaroslav Hrubý definuje nedoslýchavé jako lidi, kteří „se sluchadlem alespoň v tiché místnosti rozumí mluvené řeči i bez odezírání“, tj. mají zbytky fonematického sluchu.

¹¹ ŠLAPÁK, I., P.FLORIÁNOVÁ. *Kapitoly z otorhinolaryngologie a foniatrie*. s. 26.. Brno: Paido, 1999. ISBN 80-85931-67-2.

¹²KIML. J., *Základy foniatrie vady a poruchy funkcí sdělovacího procesu*. s.52. Praha: Avicenum, 1978.

„Skupina nedoslýchavých ve většině případů nepoužívá znakový jazyk, dobře odezírá a je schopná telefonovat. U percepční nedoslýchavosti je postiženo vnímání vysokých tónů a nedoslýchavý tak slyší řeč zkresleně, kvalitativně změněnou. Typická věta je „ slyším, ale nerozumím“.¹³

Těžká ztráta sluchu - hluchota (lat. anacusis)

Oproti tomu u skupiny neslyšících je postižen celý zvukovod a jen u pár výjimečných případů je zachována schopnost rozeznávat zvuky. Skupina neslyšících nepoužívá kompenzační pomůcky, jako jsou naslouchadla, a pro komunikaci používají především znakový jazyk a odezírání.

Těžkou ztrátu sluchu dělíme podle Pipekové na:

- a) úplnou, naprostou ztrátu sluchu
- b) praktickou, vyskytují se tzv. zbytky sluchu
- c) zděděnou a získanou.

Hluchotou rozumíme ztrátu sluchu nebo nevyvinutí sluchové funkce, neschopnost slyšet a rozumět lidské řeči a neschopnost vnímat a chápat signální význam zvuků a šelestů prostředí. *„Při praktické hluchotě s neschopností slyšet a rozumět lidské řeči není možné dorozumění sluchem, ale mohou být zachovány zbytky tónového sluchu, popřípadě je hlas slyšen jen u ucha a postižený rozumí jen některým slovům.“¹⁴*
„Existuje definice podle Světové zdravotnické organizace WHO (World Health Organisation), kdy je za neslyšícího považován ten, kdo ani při maximálním zesílení zvuk nevnímá.“¹⁵

V České republice je podle údajů SZÚ 0,5 miliónů osob sluchově postižených. Přesnější údaje uvádí J. Hrubý v roce 1998. Z celkových 4 % sluchově postižených je většina občanů, kteří ztratili sluch až ve vysokém věku a s kulturně neslyšícími nemají nic společného (kromě ztížené komunikace a dopadů stáří také nemají výrazně jiné potřeby či mentalitu než jakýkoliv jiný slyšící). Často se stává, že sluchově postižení

¹³ ŠLAPÁK, I., P.FLORIÁNOVÁ. *Kapitoly z otorhinolaryngologie a foniatrie*. s. 25. Brno: Paido, 1999. ISBN 80-85931-67-2.

¹⁴ KIML, J., *Základy foniatrie vady a poruchy funkcí sdělovacího procesu*. s.43. Praha: Avicenum, 1978.

¹⁵ HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce, neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu..* Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1997, s 55.. ISBN 80-7216-006-0

bývají souhrnně označováni jako neslyšící. „Z celkového počtu 1134 jenom 45 bylo zcela neslyšících, 306 těžce sluchově postižených, 290 trpělo těžkou nedoslýchavostí a u ostatních chybělo vyšetření stavu sluchu“.¹⁶ V České republice je cca 15 000 osob s vrozenou nebo v dětství získanou vadou sluchu. Osob s úplnou a praktickou hluchotou, která trvá od narození nebo dětství (nemožnost naučit se jazyk) je 7 600. Znakový jazyk tohoto počtu užívá 7 300 osob.

Odhady podle českého statistického úřadu z roku 2007 jsou takové, že v České republice žilo cca 74 700 sluchově postižených osob, z čehož počet osob s těžkou nebo velmi těžkou ztrátou sluchu měl být 25 807. Lidé, kteří se v komunitě neslyšících pohybují, odhadují počet kulturně neslyšících na 10 až 40 000, většina by se shodla na desítkách tisíc.

¹⁶ Údaj z let 90. Srovnej BULOVÁ, A. Uvedení do surdopedie. In PIPEKOVÁ, J. et al. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998. S. 85 ISBN 80-85931-65-6.

2. TECHNICKÉ KOMPENZAČNÍ POMŮCKY

„Každý člověk je osobnost, ale lidé se liší stupněm osobnosti zralosti a způsobilosti zvládat úkoly života.“

Vladimír Smékal

Kompenzační pomůcky vyvíjejí a inovují odborníci pro usnadnění života a integrace handicapovaných do společnosti a stírání bariér. Pro skupinu neslyšících a nedoslýchavých jsou dostupné pomůcky ke kompenzaci sluchu, jako jsou různé typy naslouchadel pro osoby nedoslýchavé a neslyšící s praktickou vadou, avšak se zbytky sluchu. Už je pryč doba, kdy naslouchadlo bylo nevzhledné a jeho uživatelé se za něj styděli. Dnešní doba přeje inovacím a sluchadla se nejen zmenšují, ale stávají se i estetickým doplňkem. Pro neslyšící s vrozenou vadou a osoby s úplnou ztrátou sluchu jsou to moderní kochleární implantáty, které jsou určeny především pro implantaci v raném dětském věku. Ne všichni neslyšící rodiče s tímto vědeckotechnickým pokrokem souhlasí.

2.1 Sluchadla

Sluchadlo je elektronická pomůcka, jejíž hlavní funkcí je zesílení zvuku, především řeči. Jedná se vlastně o miniaturní zesilovač. Sluchadlo sice nemůže zajistit zcela kvalitní slyšení, ale mělo by poskytnout co největší přínos při kompenzaci sluchové vady.¹⁷ První sluchadla byla dovezena do Československa po osvobození v rámci akce UNRRA; jednalo se o 1200 amerických elektronkových sluchadel Sonotone. Od r. 1977 začal ústav radiotechniky a elektroniky ČVUT elektrotechnické fakulty v Praze pod vedením Ing. Jaroslava Hrubého, otce neslyšící dcery, vyvíjet elektronické pomůcky pro sluchově postižené.

Sluchadla prošla velkými inovacemi především v posledním desetiletí, co se týká jejich vzhledu a funkčnosti. Rozšíření slyšitelnosti, která pomáhá uživatelům lépe vnímat vysokofrekvenční zvuky, jako je zpěv ptáků a dětské hlasy. Moderní sluchadla jsou komfortnější pro uživatele a dokážou zpracovávat zvuk tak, aby poslech

¹⁷ Sluchadlo [on-line] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: www.prosluch.cz/sluchadla.php

nebyl nepříjemný a naslouchadlo se stalo užitečným pomocníkem po celý den. Dnešní sluchadla jsou vodotěsná, mrazuvzdorná, odolná vůči potu a prachu.

Obrázek 4: Typy sluchadel

Zdroj: Soukromý archiv

2.1.1 Zvukovodová sluchadla (ITE)

Jsou vhodná pro lehké až těžké sluchové ztráty. Všechny elektronické komponenty sluchadel ITE jsou umístěny v samostatném plastovém pouzdře umístěném ve zvukovodu. Jejich vnější část (faceplate) je viditelná a mohou být díky větší velikosti vybavena i cívkou pro telefonování nebo ovladačem hlasitosti.

2.1.2 Kanálová sluchadla (CIC)

Nejmenší nitroušní sluchadla označovaná jako CIC jsou vhodná pro lehčí až střední sluchové ztráty a prakticky nevyčnívají ze zvukovodu. Skořepina, jež má všechny elektronické prvky je umístěna hlouběji ve zvukovodu, takže sluchadlo může být téměř neviditelné. Má estetickou výhodu.

2.1.3 Sluchadla závěsná (BTE)

Tato sluchadla jsou celá i s reproduktorem umístěna za uchem a zvuk vede hadičkou do koncovky utěšňující zvukovod. Tento typ je vhodný pro těžké sluchové ztráty nebo tehdy, je-li velmi úzký zvukovod a je obtížné do něho usadit celé sluchadlo. Veškeré elektronické prvky jsou u klasických závěsných sluchadel v pouzdře umístěném za uchem.

2.1.4 Sluchadla vodičová (RIC)

Nejnověji vyvinuté modely s reproduktorem ve zvukovodu (RIC) jsou vhodné pro střední až těžké sluchové ztráty. Na rozdíl od sluchadel závěsných (BTE) je ve sluchadlech RIC reproduktor umístěn přímo v ušní koncovce, ve zvukovodu, namísto v pouzdře sluchadla. Vlastní velmi drobné sluchadlo je za boltcem a do zvukovodu vede jen tenký vodič s miniaturním reproduktorem na konci.

2.1.5 Sluchadla bezdrátová (Bluetooth)

Poslední změny ve vývoji sluchadel umožnily bezdrátové technologie jako Bluetooth. Uživatelům přinášejí výhody, mohou telefonovat, sledovat televizi, pracovat na počítači a slyšet všechny ostatní zdroje zvuku přímo do sluchadel v obou uších, a to perfektně zesíleny, aby odpovídaly potřebám sluchu, a jsou určeny pro všechny typy nedoslýchavosti. Výhodou je také menší spotřeba energie, vyšší rychlost a eliminace zpoždění nebo výpadků zvuku. Sluchadla spolu dokážou komunikovat navzájem i s televizními, mobilními a dalšími ovladači.

Obrázek 5: Kompenzační pomůcka - designové naslouchadlo

Zdroj: walyou [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: <http://walyou.com/>

Dnes se všechna sluchadla vyrábějí jako digitální. Odlišují se především možnostmi naladění pro konkrétní sluchovou vadu. Sluchadly vyráběnými v posledních

několika letech lze pomoci i u lehké vady sluchu, kde to dříve nebylo možné. U těchto vad, kdy pouze v některých náročnějších situacích postižený nerozumí, byla dříve sluchadla nepříjemná. Stávalo se tak v důsledku nutného utěsnění sluchadla v uchu, tyto přístroje zesilovaly i vlastní hlas, žvýkání a další nežádoucí zvuky. Moderní sluchadla typu RIC nebo sluchadla s tzv. otevřeným zvukovodem ale ponechávají ucho volné a zesílí pouze ty frekvence, které potřebujeme k rozumnění řeči.

Vývojáři a designéři se snaží, aby sluchadla byla co nejpohodlnější a zároveň přispěla k plnohodnotnému životu. Němečtí návrháři z Affairs studia připravili kolekci sluchadel pro mladé v podobě náušnic, aby se ve společnosti nestyděli za svůj handicap.

2.2 Signalizační a vibrační zařízení

Technické pomůcky usnadňující činnosti, které by osoby s vadou sluchu bez pomoci jiných lidí nemohly vykonávat. Pro neslyšící a nedoslýchavé existují různé optické a vibrační pomůcky, indikující zvukové signály

Technické pomůcky na principu světelného upozornění jsou např. bezdrátové světelné signalizace domovního zvonku nebo dětského pláče, signalizace zvonění a aplikace do telefonu, programy do osobního počítače.

Obrázek 6: Kompenzační pomůcka - náramek na principu světelného upozornění

Zdroj: specialedpost [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: <http://specialedpost.com/>

Dalším konceptem, který tvoří zajímavý nápad v oblasti kompenzačních pomůcek, jsou brýle. Koncept Babelfisk, navržený Mads Hindhede, má obroučky vybavené vnitřní elektronikou, která přepisuje mluvená slova do bubliny přímo před zornice, na čočky brýlí je promítají dva projektory. Konverzace by měla být podstatně

usnadněná díky komunikaci v reálném čase a nenápadnými titulky. Zatím se jedná pouze o prototyp, který se bude testovat v reálném životě. Samotné brýlové obruby se již v oblasti kompenzačních pomůcek objevily jako nástroj pro zabudování naslouchadla.

Obrázek 7: Kompenzační pomůcka - designové brýle

Zdroj: specialedpost [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: <http://specialedpost.com/>

2.3 Kochleární implantát

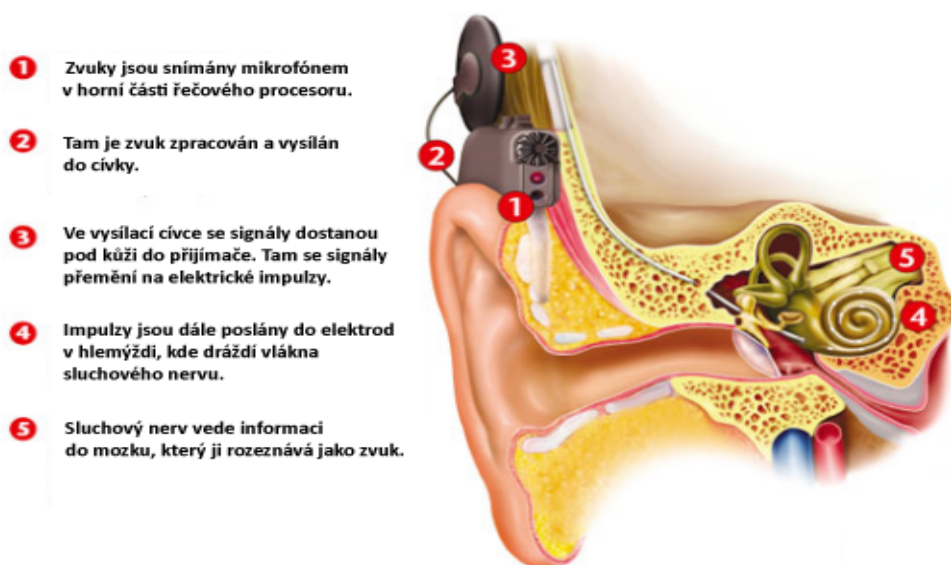
Kochleární implantát je řešením pro velmi těžké ztráty sluchu, v těchto případech žádné sluchadlo není schopno zesílit zvuk dostatečně pro alespoň omezené rozumnění řeči. Používají se tedy v případě úplné hluchoty. Oproti sluchadlu nejde již o akustický zesilovač, ale o převodník zvuků na elektrické signály, které jsou potom vedeny elektrodou přímo do vnitřního ucha. Kochleární implantát se dělí na dvě části. První částí, která je pacientovi voperována přímo do těla, je elektroda, další část elektrických obvodů je umístěna ve vodotěsném pouzdře. Druhým zevní část, která obsahuje řečový procesor a vysílací cívku, se přikládá nad ucho nad implantovanou část. Spojení implantované a zevní části je bezdrátové, tedy na principu indukce.

Kochleární implantát je tvořen dvěma hlavními částmi, sestává z vnitřního implantátu voperovaného do spánkové kosti (obr. 7, č. 5a4) a zevní části tvořené mikrofonem, řečovým procesorem, vysílací cívku a kabely. (obr. 7, č. 1 až 3) Z celého spektra zvuku zaznamenávaného skrze implantát jsou odstraněny největší výšky a hloubky, aby zbyla jen část podstatná pro rozvoj řeči.

„Z výzkumu z roku 1987 vyplývá, že kochleární vláskové buňky ptáků se mohou regenerovat, pokud byly poškozeny, čímž se nabízí možnost regenerace vlasových buněk

sluchu. Bylo prokázáno, že dokonce i v případech dlouhodobé hluchoty, a to i v případech infekčních příčin, jako je např. meningitida, přežívají alespoň některé neurony. V roce 1993 byla na ORL klinice v Motole voperována první neuroprotéza Nucleus. Ve stejném roce vznikl program kochleárních implantátů u dětí. V srpnu 1994 vznikla organizace uživatelů kochleárních implantátů pod názvem SUKI (Sdružení uživatelů kochleárních implantátů) a od téhož roku jsou kochleární implantáty hrazeny pojišťovnou.¹⁸

Obrázek 8: Kochleární implantát - schéma

Zdroj: kochlear [online] [cit. 2013-02-17]. Dostupné: <http://kochlear.cz/>

V České republice jsou dvě centra kochleárních implantací. Jedno sídlí na Klinice otorinolaryngologie a chirurgie hlavy a krku 1. LF UK FN Motol (podílelo se na vývoji české kochleární neuroprotézy a v současné době se zabývá převážně implantacemi dospělých), druhé pak na Otolaryngologické klinice 2. LF UK FN Motol, jedná se o Centrum kochleárních implantací u dětí CKID (implantuje výhradně děti a mladistvé do 18 let).¹⁹ V roce 2003 v České republice bylo 162 dětských a 78 dospělých pacientů s implantátem. Do prosince roku 2007 byla provedena kochleární implantace (kochleární implantát Nucleus) u 306 dětí, nejmladšímu dítěti bylo 17 měsíců. Každý rok se provádí přibližně 30 operací.²⁰

¹⁸ Kochlear [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: <http://kochlear.cz>

¹⁹ Kochleární implantát [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: <http://www.aima.cz>

²⁰ Kochlear [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: <http://kochlear.cz>

Kochleární implantát nenahradí zcela sluchové dispozice. Má i některé nevýhody, jednou z hlavních je, že je napájen bateriemi, které se vybíjejí. Dále také se dotyčný uživatel nesmí pohybovat v silném magnetickém poli, např. je problematické vyšetření metodou magnetické rezonance. Více než 90 % dětí se sluchovým postižením se rodí do slyšících rodin. Pro mnohé z nich není znakový jazyk mateřský, pokud se s ním nesetkají v rodině, část z nich to pozná až později, ve škole či jinde.

Díky vyspělým technickým pomůckám při výuce sluchově postižených dětí je v dnešní době možné integrovat velkou část populace sluchově postižených do majoritní společnosti. Děti s operovaným implantátem mají možnost rozumět mluvené řeči. *„60% jsou poruchy dědičného původu, 20% po různých infekčních chorobách, 20% příčiny neznámé. Ze 100 neslyšících dětí, které byly vyšetřovány s cílem zjištění vhodnosti kochleární implantace, až 70 % mělo nejasnou příčinu hluchoty.“*²¹

²¹ NOVOTNÁ, P. *Deaf ART*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. s. 26. ISBN 978-80-210-4776-1

3. OTEVŘENÝ SYSTÉM KOMUNIKAČNÍCH METOD U OSOB S VADOU SLUCHU

„Úplná ztráta sluchu patří zároveň se slepotou mezi nejzávažnější smyslová postižení. Ochuzuje postiženého o svět zvuků a prakticky jej vyřazuje ze sítě mezilidské komunikace. Tedy, alespoň pokud se jedná o komunikaci se slyšícími...“

Martin Zoulík

3.1 Vymezení pojmu komunikace

„Komunikace je proces, jímž lidé předávají informace, ideje, postoje a emoce jiným lidem.“²² Komunikace se dělí na verbální, neverbální (nonverbální) intrapersonální, interpersonální, skupinovou, elektronickou a masovou. Komunikace je chápána jako interakce mezi dvěma či více osobami, při níž nejčastěji dochází k výměně, přijímání nebo předání informací. Jde o jednostrannou nebo vzájemnou výměnu informací prostřednictvím slov, gest, chování. Podle toho komunikaci můžeme rozdělit na verbální (slovní) a neverbální (neslovní).

Komunikační bariéra je mnohem závažnějším handicapem z pohledu společenského uplatnění, než by odpovídalo její tíži jako zdravotní postižení. Tuto skutečnost je potřeba vnímat. Pokud se budeme držet základního dělení, rozdělujeme tedy osoby s vadou sluchu do dvou primárních skupin. První skupinou je skupina osob zcela bez možnosti použití sluchu, skupina označovaná za osoby neslyšící. Druhou skupinou jsou osoby s částečnou ztrátou sluchu, které jsou označovány za osoby nedoslýchavé. Každá ze zmíněných skupin má zcela odlišné způsoby komunikace. U skupiny neslyšících je velmi slabou stránkou psaná stránka řeči. Neslyšící komunikují pomocí nonverbálních způsobů komunikace, což je český znakový jazyk a jeho zlidovělé formy. Oproti tomu skupina nedoslýchavých nemá za hlavní prvek využití znakového jazyka, ale odezírání ze rtů a psanou mluvnici.

Neslyšící mají v důsledku životních zkušeností svůj vlastní způsob myšlení, vlastní specifickou mentalitu. Po letech se setkají dva slyšící spolužáci. Říkají si: tobě to sluší, vypadáš mladě, slyšel jsem, že se ti dobře daří. Po letech se potkají dva neslyšící spolužáci. Říkají si: ty jsi tlustý, máš šedé vlasy, slyšel jsem, že ses rozvedl. Podle

²² NAKONEČNÝ, M., *Sociální psychologie*. S. 158, Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0690-7

Lukáše Tomka je smyslem tohoto vtipu názornost jejich uvažování. Neslyšící uvažují jasně, přímě bez zbytečných „kudrlinek“.

Slyšící lidé používají jazyk, tak jak ho slyší kolem sebe. Neslyšícím lidem tento zvukový vzor chybí. Rozdíly ve znalostech češtiny jsou u jednotlivých neslyšících lidí mnohem výraznější než u slyšících. Mnoho neslyšících lidí mluvený a psaný jazyk používá podobným způsobem jako slyšící při počáteční výuce cizího jazyka. Neměli více příležitostí se s tímto jazykem setkat. Stejná situace je v případě, kdybyste se naučili číst ještě dříve, než jste uměli mluvit, ale přesto si nedokážete přečíst ani jednoduchou knížku. Většina neslyšících je v této situaci. *„Pro většinu neslyšících lidí je čtení jen velmi omezeným prostředkem získávání informací a pro jednu třetinu neslyšících lidí je prostředkem bezcenným“*.²³

Mezi neslyšícími jsou velké propady ve znalostech českého jazyka. Od několika slov až po perfektní zvládnutí mluveného a psaného jazyka. Podle Macurové při komunikaci s neslyšícími, musíme vědět, do jaké míry umí konkrétní člověk češtinu. K tomu potřebujeme mít při rozhovoru dobrou „zpětnou vazbu“. Ta lze zjistit pouze z písemného projevu dotyčného. Něco napíšeme, použijeme pouze spisovnou češtinu, ne složitou. Z napsané odpovědi poznáme slovní zásobu a znalost větné skladby. Teprve potom budete moci posoudit, zda je lepší sdělení formulovat ve zjednodušené formě. Nikoliv tak, že budete napodobovat jeho nesprávný projev, ale tím, že se omezíte na jednoduché výrazy a krátké, stručné, srozumitelné věty.

3.2 Nonverbální komunikační nástroje

Nonverbální (neverbální) komunikační nástroje jsou mimoslovní sdělení, která jsou vědomě nebo nevědomě předávána člověkem jiné osobě nebo lidem. Neverbální komunikace je starší než verbální.

3.2.1 Znakový jazyk

„Znakový jazyk je podle určitých zákonitostí skládaný do základních jednotek nesoucích význam, do tzv. znaků. Systém těchto znaků a pravidel jejich spojování, který

²³ VERNON, M a ANDREWS, J. *The psychology of deafness: Understanding deaf and hard-of-hearing people*. New York: Longman, s 73. ISBN 0801303222

umožňuje kódování a dekódování mluvy, označujeme termínem znakový jazyk. Znakový jazyk je přirozeným jazykem neslyšících, není odvozen od jazyka mluveného, má vlastní slovní zásobu a gramatiku, primárním jeho užíváním je komunikace uvnitř komunity neslyšících.²⁴ Znakový jazyk se liší teritoriálně, každý národ má jeho vlastní podobu. Pokud se setkají neslyšící ze dvou různých zemí, budou mít stejný problém, jako když se setkají dva cizinci, kteří znají jazyk toho druhého jen vzdáleně. „Liší se i individuální projev jednotlivých uživatelů, jak interindividuálně, tak i intraindividuálně. To znamená, že způsob užití tohoto jazyka se liší nejen dle jazykové kompetence uživatelů, ale i podle sdělovacího záměru dle dané situace.“

„Na prostředky dorozumívání neslyšících se upozorňuje už v antice. Přímo znakový jazyk je ve světě zkoumán tři desetiletí, základ tohoto zkoumání položila studie W. Stokoea a opatřená podtitulem The first linguistic analysis of American sign language. Stokoe vychází z rozlišení jazyka gesture language a znakového jazyka, které opírá o rozdílný charakter jejich jednotek; neanalyzovatelného gesta a analyzovatelného znaku – nejmenší jednotky znakového jazyka, již se přiřazuje význam. V tomto ohledu je srovnatelný s morfémem, resp. se slovem jako jednotkami jazyka mluveného.“²⁵

Dne 17. 6. 1988 schválil Evropský parlament „usnesení o znakových jazycích pro neslyšící“, aby pomohl prosadit právo neslyšících používat znakový jazyk jako jejich zvolený jazyk. Rada EU vyzvala národní asociace neslyšících k založení výborů. Ty měly dohlížet na postavení a situaci znakových jazyků a analyzovat národní situaci po dobu deseti let a předložit návrhy k řešení Evropské unii neslyšících. Cílem bylo uznat znakový jazyk jako oficiálního jazyka menšinového. Zákon o znakové řeči byl poprvé schválen poslaneckou sněmovnou parlamentu české republiky 21. 5. 1998, paragrafy 8 až 11 nabyly účinnosti dnem 1. 1. 1999. Dne 23. 9. 2008 byl zákon novelizován a změněn název na zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob.²⁶ V některých státech není znakový jazyk dodnes uznán. Mnoho neslyšících rodičů si přeje, aby se jejich dítě narodilo jako neslyšící, jelikož pro neslyšící není jednoduché vychovat slyšící a naopak. Ve výsledku špatné komunikace s matkou bude setrvávat v jiné komunitě než rodiče.

²⁴ MACUROVÁ, A. *Náš - jejich jazyk a naše vzájemná komunikace. Naše řeč* 77, č.1,1994, s 45- 46.

²⁵ MACUROVÁ, A. *Jazyk v komunikaci neslyšících. Slovo a slovesnost* 55, s.122 1994.

²⁶ Ze zákona č. 155/1998 Sb. o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob

Český znakový jazyk

Český znakový jazyk je hlavním (primárním) dorozumívacím prostředkem českých neslyšících. Podle již citovaného zákona č. 155/1998 Sb., § 4 (1) Český znakový jazyk je základním komunikačním systémem těch neslyšících osob v České republice, které jej samy považují za hlavní formu své komunikace. (2) Český znakový jazyk je přirozený a plnohodnotný komunikační systém tvořený specifickými vizuálně-pohybovými prostředky, tj. tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní části trupu. *„Český jazyk má základní atributy jazyka, tj. znakovost, systémovost, dvojitě členění, produktivnost, svébytnost a historický rozměr, a je ustálen po stránce lexikální a gramatické. V užším slova smyslu je označení pro jazykový systém založený na vizuálně-motorické komunikaci pomocí symbolů, tj. tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní částí trupu.“*²⁷ Český znakový jazyk se odlišuje od jiných národních znakových jazyků především svým slovníkem (zásobou znaků), ale i systémovými rysy (gramatikou), které jednotlivé znaky spojují ve vyšší významové celky.

3.3 Vizually - motorické pomocné znaky

Pomocný artikulační znak upozorňuje na správnou polohu mluvidel (jazyka, tvaru úst), na specifiku výdechového proudu (pocit tepla, chladu, nárazu, měkkého hlasového začátku), na chvění mluvidel při tvoření znělých hlásek a podobně.

3.3.1 Znakovaná čeština

K termínu znakovaná čeština uvádí *„Znakovaná čeština není jazykem, ale umělým systémem, pomůckou, kterou vymysleli slyšící, aby se snáz domluvili s neslyšícími.“*²⁸ Podle výše citovaného zákona č. 155/1998 Sb., § 6 (2) Znakovaná čeština využívá gramatické prostředky češtiny, která je současně hlasitě nebo bezhlasně artikulována. Spolu s jednotlivými českými slovy jsou pohybem a postavením rukou ukazovány jednotlivé znaky, převzaté z českého znakového jazyka. Znakovaná čeština v taktilní formě může být využívána jako komunikační systém hluchoslepých osob,

²⁷ KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 2001. Str 59 ISBN 80 -246 0329-2.

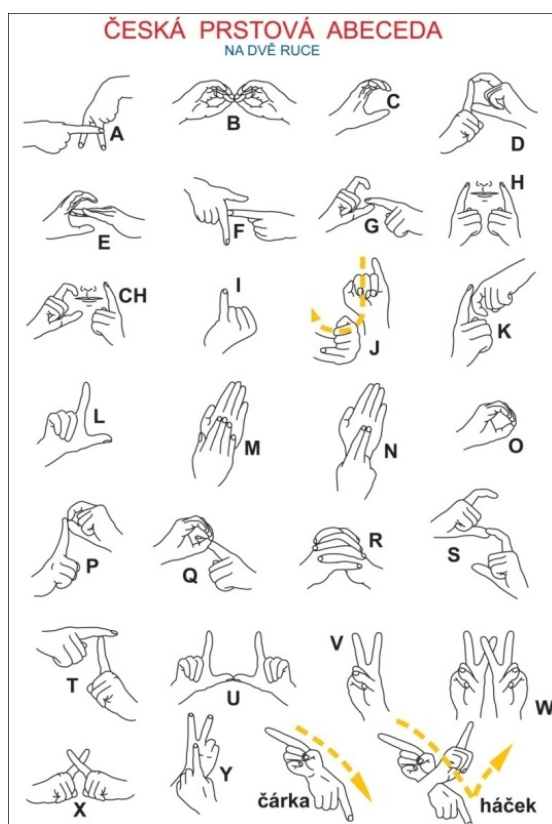
²⁸ HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce, neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1997, s. 101. ISBN 80-7216-006-0

které ovládají český jazyk. Jde o umělý komunikační systém vytvořený slyšícími lidmi pro dorozumění s neslyšícími. Znakovaná čeština je využívána k vyučování češtiny u neslyšících a k tlumočení neslyšícím lidem.

3.3.2 Prstová abeceda

Daktylní abeceda je označení pocházející z řečtiny a znamená prst (prstová abeceda) „Daktylní řeč, prstnice, je slovní vizuálně-motorická komunikační forma, při které se užívá různých poloh a postavení prstu k vyjádření písmen. Tvůrci nebyli neslyšící, ale mnichové, kteří se zavázali k věčnému mlčení, učenci, kteří si jejím prostřednictvím mohli mezi sebou vyměňovat názory, tak aby je nezasvěcené okolí nemohlo sledovat. Za základy prstové abecedy se považují v historickém kontextu prstové znaky pro číslice, jichž používali na hracích známkách staří Egypťané, Řekové, Římané. První pojednání o prstové abecedě napsal anglický biskup Beda Venerabilis v 8. st. Popsal tři různé prstové abecedy, a to jednoruční, smíšenou i dvouruční.“²⁹

Obrázek 9: Prstová abeceda na dvě ruce

Zdroj: soukromý archiv

²⁹ KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 2001. S.250 ISBN 80 -246 0329-2

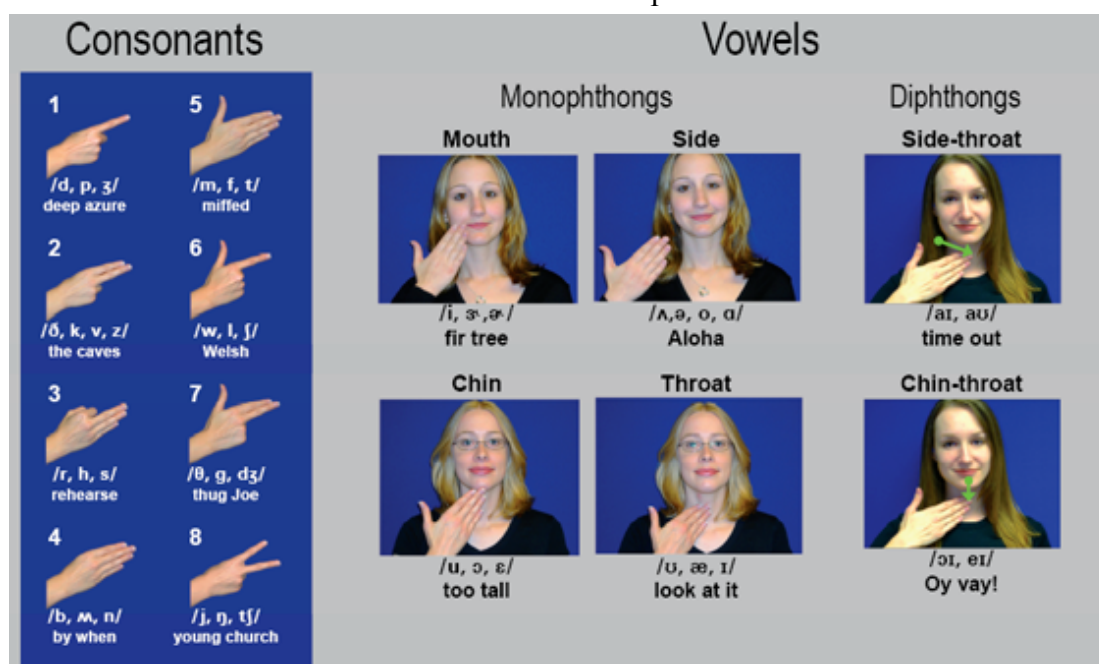
3.3.3 Daktylografie (daktylos + logos = slovo)

Jedná se o techniku, kdy za použití levé dlaně ruky „vpisujeme“ ukazováčkem pravé ruky arabská písmena nebo obráceně. „Shoda tvaru daktylografických znaku s tvary písmen je výhodná pro zapamatování a jednoduchost využití“.³⁰

3.3.4 Cued Speech

Řeč doplňovaná kombinací tvaru prstu a poloh ruky se vyjadřují skupiny samohlásek a souhlásek i celých slabik, přičemž znakový vjem (ruky) se doplňuje odezíráním z úst znakujícího, popř. mluvícího. „Cued speech zprostředkuje slovní podněty ve správných gramatických tvarech a přesné hláskové skladbě. Základním, až unikátním principem cued speech je, že znaky (cues) pouze doplňují, ale nepřemisťují informace na rty.“³¹

Obrázek 10: Cued speech

Zdroj: cuedspeech [online] [cit. 2013-02-17]. Dostupné: <http://cuedspeech.usf.edu/>

³⁰ KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 2001, s.251-252 ISBN 80 -246 0329-2

³¹ KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 2001, s.251-252 ISBN 80 -246 0329-2

3.3.5 Hand - Mund systém

„Je to druh tzv. prostorové fonetické abecedy, znázorňující činnost té části mluvidel, která je při mluvení zraku nepřístupná.“³²

3.3.6 Chirografie

„Chirografie (řec. chier – ruka, grapho – píší) je systém znaků napomáhajících odezírání. V chirografii určitá poloha prstů ruky ve vztahu obličeji při současné artikulaci označuje hlásku, popřípadě slabiku.“³³ Znaky nejsou jednoznačné, nelze je používat samostatně. Jedná se o osm prstových poloh, skupinových souhlásek a jednu neutrální polohu začínající samohláskou. Podstatné je také provedení znaku 4 různé lokace.

3.3.7 Alternativní komunikace

Náhrada mluvené řeči, pohledy očí, řeč očí, výrazy obličeje, mimika, pohyby těla (kinezika), haptika, gestika.

Systém MAKATON

Makaton je nonverbální jazykový program založený na využití gest a znaků odvozených od národního znakového jazyka neslyšících. Je určen pro lidi s mentálním sluchovým postižením, pouze klíčová slova pomocí pojmu.

Metoda BLISS

Je poměrně nová a obsahuje 100 základních symbolů, které se skládají z omezeného množství základních tvarů. Bliss symboly jsou mezinárodně standardizované. *„Charles Bliss publikoval poprvé v roce 1949 „semantography“ - ideologickou soustavu znaku. Je to reprezentace univerzální znakové metody, která by zbořila kulturní, ideologické a komunikační bariéry. Základem k abstrahování mezinárodně srozumitelných systémů znaku byl čínský systém ideogramů. Blissovo „logické písmo“.³⁴*

³² KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*.. Praha: Karolinum, 2001, s.251-252 ISBN 80 -246 0329-2

³³ Tamtéž, s. 255

³⁴ Tamtéž, s. 264

3.4 Verbální - slovní komunikační nástroje

Do verbální komunikace spadají všechny procesy komunikace, které se realizují pomocí mluvené nebo psané řeči.

3.4.1 Odezírání mluvené češtiny

„S neslyšícím člověkem se můžeme dorozumět jen tehdy, když na nás dobře vidí. Nejdříve jej však musíme upozornit, že se chystáme hovořit, aby se na nás mohl včas podívat. Musíme navázat a udržovat zrakový kontakt.“³⁵

Odezíráním nazýváme schopnost, kterou osoba s vadou sluchu během svého života rozvíjí a aplikuje při komunikaci s okolím. *„Z odborných pramenů nazýváme odezíráním dovednost jedince vnímat mluvenou řeč zrakem a pochopit obsah sdělení nejen podle pohybů úst, ale i podle mimiky, výrazu očí a gestikulace. Je to tedy specifická forma vizuální percepce řeči.“³⁶*

Existuje několik pravidel pro úspěšné odezírání. Důležité je si všimnout především těch skutečností, které mohou sluchově postiženým odezírání usnadnit a o kterých zatím nebyli informováni.

Pro úspěšné odezírání je důležité znát několik faktorů:

Vnější podmínky

Je potřeba dobré osvětlení, stát k odezírajícímu člověku tváří v tvář a zvolit přiměřené tempo řeči a dodržet vhodnou vzdálenost při odezírání. Uvádí se, že pro odezírání je nejvhodnější vzdálenost mezi 0,5 m a 3–4 m, ale záleží na mnoho dalších okolnostech (na prostředí, světle, mluvcím atd.) Při menší vzdálenosti než půl metru se však nedají globálně vnímat ani pohyby mluvidel ani výraz obličeje, existují také souhlásky, které nejsou tvořeny pomocí viditelných částí mluvidel, takže se při jejich zvuku neprojeví výrazný pohyb rtů ani při velmi pečlivé artikulaci.

Vnitřní podmínky

Musíme dbát na to, že neslyšící lidé se učí mluvit jiným způsobem než slyšící. *„Učí se to řízeným učením ve škole. Tam nebyli u vedení ke znalostem obecné češtiny,*

³⁵ STRNADOVÁ, V. *Hádej, co říkám, aneb odezírání je nejisté umění*. Ministerstvo zdravotnictví ČR, Praha Gong 1998, s.157. ISSN 0323-0732

³⁶ JANOTOVÁ, N. *Odezírání u sluchově postižených*. Praha: Septima, 1999, s.5. ISBN 80- 7216-82-6

*různých dialektů a slangových výrazů.*³⁷ Záleží tedy na slovní zásobě, gramatice, psychickém stavu člověka, (pozornost, přesnost pojmového myšlení, paměť, koncentrace, emoce, atd.), stavu zraku a vrozených předpokladech odezírající osoby.

Dorozumívání s jedním slyšícím člověkem většinou zvládneme. Jediným objektem pozornosti. Nedá se koukat na dva současně. Chovejme se k odezíranému jako k inteligentnímu, dospělému člověku. Jestliže něco říkáte a neslyšící člověk vám hned napoprvé nebo na podruhé nerozumí, není to proto, že by byl hloupější než vy, ale proto, že neslyší. *„Příčiny mnoha nepříjemných situací ve společnosti nespočívají jen v nevědomosti slyšících lidí. Jsou spíše v chybných stereotypech, a to i lidí informovaných, kteří ze svého profesního zaměření tyto zásady znají, přesto je však nedodržují, připadá jim, že je to normální, když si budou povídat se slyšícími lidmi v přítomnosti neslyšícího člověka a on musí jen bezmocně přihlížet, aniž by věděl, o čem je řeč.“*³⁸ Nejdůležitější je navázání zrakového kontaktu mezi mluvícími osobami a jeho udržování po celou dobu komunikace. *„Pouhé sledování řeči zrakem však není pro porozumění sdělení dostačující, pokud se přitom musíme obejít zcela bez sluchu. Z mluvené řeči je viditelná jen malá část (30 až 40%), která je navíc nezřetelná.“*³⁹ Nespornou výhodou pro lepší schopnost odezírání mezi účastníky komunikace je doba, po kterou se navzájem znají a setkávají. Pokud se vídají každý den, je schopnost odezírání o to vyšší.

*„Když spolu mluví dva neslyšící lidé, je každému hned jasné, že jejich vzájemné dorozumění závisí také na tom, do jaké míry oba znají jazyk, kterým spolu mluví. Je zvláštní, že při dorozumívání s neslyšícími lidmi se na tuto samozřejmost zapomíná. Většina od narození neslyšících lidí zná mluvený jazyk velmi málo. Při odezírání se u nich projevuje jazyková bariéra, takže obvykle porozumí jen 5% z toho, co bylo řečeno.“*⁴⁰ Zeptat se neslyšícího člověka, zda nám něco rozuměl je zbytečné. Mohl rozumět zcela něco jiného, než bylo řečeno, ale omylu si nebyl vědom, proto zpravidla odpoví: „Ano, rozumím“. Nikdo z nás ani nemusí poznat, že k nějakému omylu došlo (pouze v případě, že si odezírající člověk nedokázal vykonstruovat svou vlastní

³⁷ MACUROVÁ, A. *Jazyk v komunikaci neslyšících. Slovo a slovesnost* 55, s.121, 1994.

³⁸ HARDY, R.E. a CULL, J.G. (joint author): *Educational and psychosocial aspects of deafness*. Springfield Thomas, Illinois, 1974, s. 152 ISBN 0398030022

³⁹ STRNADOVÁ, V. *Hádej, co říkám, aneb odezírání je nejisté umění*. Ministerstvo zdravotnictví ČR, Praha Gong 1998. S.12. ISSN 0323-0732

⁴⁰ STRNADOVÁ, V. *Hádej, co říkám, aneb odezírání je nejisté umění*, MZ ČR, Praha Gong 1998.s.12.ISSN 0323-0732

představu o tom, co asi bylo řečeno, je mu jasné, že něčemu nerozuměl). Někdy to dá najevo, jindy ne. Proto se odezírajícího člověka zásadně neptáme, zda nám rozuměl, nýbrž co nám rozuměl. Jeho verze se od naší může podstatně lišit. „Vím, že jsi přesvědčen, že jsi rozuměl, co jsem říkal, ale to, co jsi mi rozuměl, nebylo to, co jsem skutečně řekl.“⁴¹

„Dříve to byl jediný způsob komunikace cílové skupiny. Dnes, kdy je celosvětově uznáný znakový jazyk, se postupně schopnost odezírání u osob bez možnosti slyšet snižuje. Výzkum odezírání ukázal, že ne každý se mu může naučit. Jen 23 % celkové populace je schopno skutečně úspěšně zvládnout odezírání.“⁴² Výzkum v USA prokázal, že 21,4 % dospělých neslyšících, kteří dokončili jeden rok nebo více let středoškolského studia, má velmi nízké nebo dokonce žádné schopnosti odezírat, přestože si potřebné dovednosti natrénovávali po celou dobu školní docházky.⁴³ Mladší generace začala odezírání nahrazovat převážně novými technologiemi, a tím se schopnost odezírání podstatně snížila.

„U některých lidí patří zrakové vnímání mezi dominantní vjemy. Dělíme je na ty, co jsou schopni odezírat, a na ty, kteří neodezírají. To, co vidíme, slyšíme, cítíme čichem, hmatem chutí, vnímáme jako jeden celek. Je tomu tak proto, že tyto vjemy jsou v našem mozku vzájemně propojeny. Za normálních okolností neoddělujeme sluchové a zrakové vjemy. Čím jsou sluchová ztráta větší, tím více jsou sluchové vjemy nahrazovány zrakovými.“⁴⁴ I člověk s dobrým sluchem obvykle rozumí řeči lépe, když mluvícího člověka zároveň slyší i vidí. Naslouchání není jen záležitost sluchu, ale také zraku a myšlení.⁴⁵

3.4.2 Rochesterská metoda

Kombinace orální metody s prstovou abecedou, založená na potřebě odezírat a doplňovat si obtížně odezíratelné části slov prstovými znaky. „Francouzská metoda, vznikající v USA pod vlivem Gallaudeta v roce 1817 v Connecticutu. Vzniká první škola

⁴¹ STRNADOVÁ, V. *Hádej, co říkám, aneb odezírání je nejisté umění*. Ministerstvo zdravotnictví ČR, Praha Gong 1998. S.15. ISSN 0323-0732

⁴² HARDY, R.E. a CULL, J. G. (joint author): *Educational and psychosocial aspects of deafness*. Springfield Thomas, Illinois, 1974, s. 152 ISBN 0398030022

⁴³ VERNON, M. a ANDREWS, J. *The psychology of deafness: Understanding deaf and hard-of-hearing people*. New York: Longman, s. 14., ISBN 0801303222

⁴⁴ PULDA, M. *Surdopedie se zaměřením na raný a předškolní věk*, s. 142. Brno: MU, 1992

⁴⁵ KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak si navzájem lépe porozumíme*. Praha: Svoboda, s.17. č. 25-095-88

pro neslyšící, základ jednoruční daktylní abecedu, záznam pod názvem „americká manuální abeceda“⁴⁶

3.4.3 Psaná čeština neslyšících lidí

Ideálním kompromisem mezi účastníky komunikace je psaná čeština. Pokud vedeme dialog s osobou pouze s lehkou poruchou sluchu, jeví se tato metoda jako nejvhodnější. Mějme však na paměti, že osoba zcela neslyšící již od narození nemůže disponovat správnou češtinou, jelikož nezná její fonetickou část. Slyšící lidé si neuvědomují, že psaná čeština neslyšících lidí může být jiná než ta jejich. V jejich očekávání se vůbec neodrazí skutečnost, že psaní a čtení neslyšících lidí se bude pravděpodobně podobat psaní a čtení slyšících lidí, kteří se češtinu učí jako cizí jazyk.

I mezi neslyšícími lidmi jsou rozdíly v tom, jak používají češtinu. Většinou jí používají tak, jak jí slyší kolem sebe. Neslyšícím lidem tento zvukový vzor chybí.

„Pro neslyšícího člověka s malou znalostí češtiny je čárka nad samohláskou zbytečný detail: Páni, paní. „Alena nechce hada“, by nezasvěcený člověk snadno pochopil tak, že Alena se nechce hádat. Hádá, hada.“⁴⁷

Je namístě zdůraznit odlišnost psané češtiny většiny prelingválně neslyšících lidí od její běžné (kodifikované) podoby a poukázat na fakt, že tato odlišnost není výrazem (ne)inteligence člověka. Na to poukazuje i V. Strnadová „Inteligenci neslyšícího člověka nelze posuzovat podle formální stránky jeho mluveného a psaného projevu. Je to jazyková záležitost. Neslyšící lidé prostě požívají češtinu jinak než člověk slyšící. Slyšící lidé, kteří nejsou o těchto problémech dostatečně informováni, považují prelingválně neslyšící jedince za rozumově opožděné (a podle toho s nimi i jednají).“

3.4.4 Signwriting

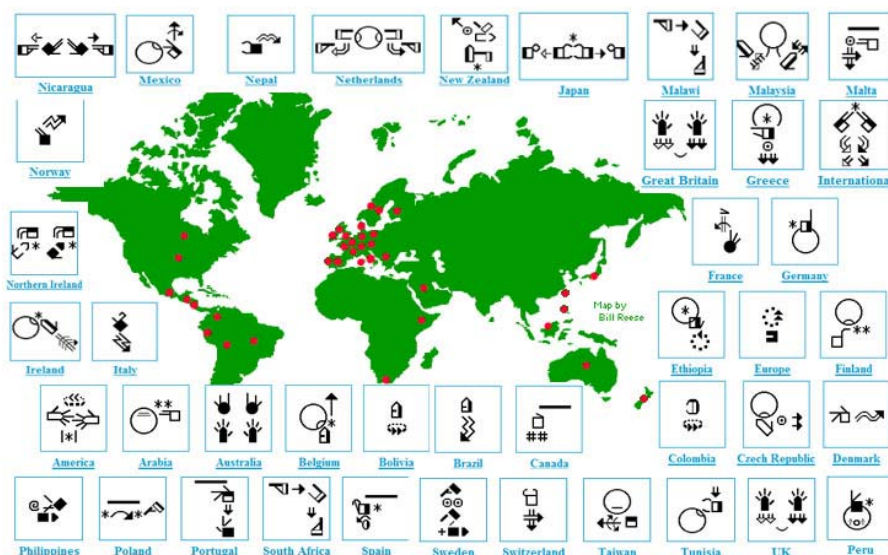
I neslyšící lidé, kteří jsou hojnými čtenáři, mají často problémy s jazykem většinové společnosti. Jazyk, ve kterém čtou, často není tím jazykem, kterým myslí. Čtou tedy v cizím jazyce, a to vždy vyžaduje daleko větší námahu než čtení v mateřském jazyce. Stejně tak, pokud si neslyšící dítě nebo dospělý člověk chce něco zapsat, musí k tomu

⁴⁶ KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 2001, s.67 ISBN 80 -246 0329-2

⁴⁷ STRNADOVÁ, V. *Hádej, co říkám, aneb odezírání je nejisté umění*. Ministerstvo zdravotnictví ČR, Praha Gong 1998. s.76. ISSN 0323-0732

použit jazyk, který se učí a který z toho důvodu či z jiných důvodů neovládá úplně dokonale. Signwriting pomáhá tento problém řešit.

Obrázek 11: Signwriting

Zdroj: Zdroj: signwriting [online] [cit. 2013-02-17]. Dostupné: <http://signwriting.org/>

Signwriting je moderní metoda, jejíž doslovný překlad znamená psaní znaků, který umožňuje psát a číst jakýkoliv znakový jazyk na světě. „*Signwriting využívá vizuálních symbolů k reprezentaci tvarů ruky, pohybů a mimiky jakéhokoliv znakového jazyka.*“⁴⁸ Jedná se o zápis znakového systému na papír nebo do softwaru PC. Zjednodušeně řečeno, je to průlomová metoda v oblasti znakování, kdy nemusíme pro převod na papír používat psaný text, ale soubor znaků, suplující znakový jazyk. Latinská abeceda, kterou používáme k zápisu mluvených jazyků a denně používáme, rozumí lidé v Rakousku, Francouzsku, Německu, Švédsku atd. Každý mluvený jazyk je jiný a mnoho z nich používá k zápisu slov latinskou abecedu, protože mluvené jazyky jsou založené na zvucích. Stejně tak, symboly v Signwriting abecedě, jsou mezinárodní a lze je použít k zápisu libovolného znakového jazyka. Všechny znakové jazyky jsou velmi rozdílné, ale pomocí Signwriting je zapsat všechny znaky každého znakového jazyka.

⁴⁸ Signwriting [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: <http://signwriting.org>

3.4.5 Titulkování

Titulky slouží pro doplňující funkci obrazu, proto jsou ideálním nástrojem pro neslyšící. Titulky slouží k tomu, aby zprostředkovaly zvukovou složku audiovizuálního díla (filmu, spotu) těm, kterým je z nějakých důvodů nedostupná. Mohou tak být určeny pro neslyšící, pro ty, co neznají originální jazyk, nebo všem, když je původní zvuková stopa téměř nesrozumitelná apod., obrazová složka ale dostupná zůstává. Titulky se tedy stávají součástí obrazu a hustota informací je vyšší k určitým technickým zásadám (doba zobrazení, šířka titulku, časování, typografie a ortografie) a způsobu, jak překládat.

Titulky vznikají za pomoci přepisu textu a jsou převáděné do textové podoby za pomoci počítačového softwaru. Titulky připravuje zkušený titulkář za pomoci dramaturga a případně překladatele. Titulky mohou být „skryté“ (closed captions), jsou standardní pro vložení titulků do televizního signálu. DVD skryté titulky podporuje, některé přehrávače bohužel nikoli. *„Zatímco v češtině máme pouze titulky a skryté titulky, v anglicky hovořících zemích se rozeznávají subtitles (titulky), captions a closed captions (skryté titulky). První dva druhy titulků jsou si podobné, ale zatímco subtitles obsahují čistě přepis dialogů, captions jsou určeny divákům s postižením sluchu, obvykle se nachází přímo pod mluvčím a kromě dialogů obsahují ještě popis zvuku a hudby. Skryté titulky (closed captions) se od captions liší v tom, že si divák je musí zapnout sám. Klasické titulky mají na DVD vyhrazený samostatný proud. Skryté titulky jsou součástí proudu s videem a do televizního signálu se dostanou automaticky. Klasické titulky se někdy používají pro diváky s postižením sluchu.“⁴⁹ „1. května 1988 začala ČS TV vysílat pokusně teletex, který umožňoval vysílání skrytých titulků pro sluchově postižené. První výroba ČS TV s teletextem byla plánovaná až na rok 1991, skryté titulky se začaly vysílat pokusně 1. 7. 1992.“⁵⁰*

Speciální titulky pro neslyšící

Jsou-li titulky připravovány přímo pro cílovou skupinu neslyšících, je vhodné texty upravovat i po gramatické stránce a připravovat jednodušší větné stavby. Titulky určené pro neslyšící, jedná se o titulky doprovázené zvukovou složkou. Pro neslyšící je

⁴⁹ TAYLOR, J. *Velký průvodce DVD*. Praha: Grada, 2008, s. 29. ISBN 80-247-1721-2

⁵⁰ KOPLÍK, R. - STRNADOVÁ, V. *Problematika tvorby skrytých titulků k předtočeným pořadům*. Praha: Čkzj, o.s 2008. ISBN 978-80-87153-82-6

důležité do titulků vkládat za zprostředkovaný text závorky s informacemi o zvucích. Speciálně upravené titulky především podporují další rozvoj smyslového vnímání mluvené řeči, zvyšují zájem o čtení, prohlubují kulturu slovního a psaného projevu, ale především umocňují sluchově postiženým divákům jejich kulturní zážitek.

Ukázka titulků pro neslyšící:

„(nadšeně) no to je úžasný
(šplouchání vody)
(mluví s francouzským přízvukem)“

Obrázek 12: Titulky pro neslyšící

Zdroj: Titulky [online] [cit. 2013-02-17]. Dostupné: www.titulky.cz

Dalším důležitým aspektem, který se začíná uplatňovat v oblasti titulkování, je odlišování titulků rozdělením barev titulků, pokud stojí oba účastníci zády k divákům, neslyšící divák ocení barevné odlišení titulků. Každý z herců má po celou dobu trvání filmu stejnou barvu titulků.

Katedra kybernetiky Fakulty aplikovaných věd Západočeské univerzity v Plzni (ZČU) vyvinula systém, který umí automaticky titulkovat živé televizní pořady, nazvaný „Eliminace jazykových bariér handicapovaných diváků České televize I a II“. „Samotné automatické titulkování může probíhat dvěma způsoby. Systém automatického rozpoznávání mluvené řeči buď rozpoznává přímo originální zvukovou stopu a přepisuje ji do textu, nebo se zvuková stopa přemlouvá takzvaným stínovým řečníkem. Systém pak převádí řeč stínového řečníka do titulků,“ popsal vedoucí katedry Josef Psutka.

„Dle § 32, odst. 2 zákona č. 231/2001 Sb., o vysílání, je provozovatel celoplošného televizního vysílání ze zákona povinen opatřit alespoň 70 % vysílaných

pořadů skrytými nebo otevřenými titulky a alespoň 2 % vysílaných pořadů vyrobit v českém znakovém jazyce nebo simultánně tlumočit do českého znakového jazyka pro osoby se sluchovým postižením. Ve vysílání Česká televize používá pro neslyšící i další technologie předvyrobené skryté titulky, živé skryté titulky, automatizované živé titulky, titulky v obraze a tlumočnicka do znakového jazyka v obraze.

V roce 2009 společnost Google oznámila, že u některých videí na YouTube budou k dispozici automatické titulky. Nová technologie kombinuje automatické rozpoznávání řeči se simultánním titulkovacím systémem. Zatím rozpoznává pouze mluvenou angličtinu, ale pro převod do textu je možné zvolit některý z 51 jazyků, včetně češtiny. YouTube již nějakou dobu nabízí manuální titulkovací servis, ale tvůrci videí ho spíše nevyužívají.

3.4.6 Tlumočení znakového jazyka

S příchodem nových médií se otevřela možnost on-line tlumočení. Tlumočnická služba on-line je využívána v komunikaci mezi slyšícím a neslyšícím klientem. Neslyšící klient používá český znakový jazyk, který tlumočnicka převádí do mluvené češtiny a naopak – slyšící klient používá mluvenou češtinu, kterou tlumočnicka převádí do českého znakového jazyka. Tlumočení se tedy neodehrává v osobním kontaktu s tlumočnickem (tlumočnicka není během komunikace fyzicky přítomen), ale je přenášeno pomocí internetu (videohovor) na tablet, „chytrý“ telefon nebo notebook. Tlumočnická služba on-line byla poprvé v České republice spuštěna 1. října roku 2008. Nejprve byla služba zavedena pouze pro oblast zaměstnání a hledání práce. V roce 2009 byla služba rozšířena pro všechny oblasti, bylo možné ji využít každý pracovní den. Od prosince roku 2010 funguje tlumočnická služba on-line nonstop. Neslyšící tlumočení využívají především při návštěvě lékaře, státní správy, samosprávních celků, např. krajské a obecní úřady nebo při důležitých setkáních. Před příchodem moderních technologií se museli neslyšící spolehnout pouze na sebe a svůj instinkt nebo s nimi přicházel tlumočnicka znakového jazyka přímo do ordinace lékaře, na úřad práce apod. On-line tlumočení poskytuje bezplatně např. nezisková organizace APPN. Tlumočnicka do znakového jazyka sdružuje Česká komora tlumočnicků znakového jazyka o. s.

Obrázek 13: Tlumočení on-line

Zdroj: gajitz [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: <http://gajitz.com/>

3.4.7 Simultánní přepis

Jedná se o on-line přepis mluvené řeči do textu přenášené přes telefon na displej, tablet, počítač, „chytrý“ telefon. Neslyšící na úřadu požádá personál o spojení s přepisovatelem a otevře soubor na webové stránce, ve chvíli promluvy pracovníka přenášené přes telefon do sluchátek přepisovatele se promluva ihned zobrazuje v textové podobě na displeji. O zavedení služby se zasloužila Česká unie neslyšících.

3.4.8 Tištěná média

Pokud se jedná o tištěná média, neslyšící dávají přednost obrázkovým zprávám s minimem textu, čemuž nejvíce vyhovují noviny bulvárního typu. V dnešní době toto splňuje hlavně internet.

Přehled současně dostupných tištěných periodik pro osoby s vadou sluchu

Gong: 1969, původně Elán, vydání pro neslyšící, vydává ASNEP

Unie: 1992, vydává Česká Unie neslyšících.

4. NOVÁ MÉDIA

Člověk je zvíře zavěšené do pavučiny významů, kterou si samo upředlo, považují kulturu za tyto pavučiny a její analýzu, tudíž nikoli za experimentální vědu pátrající po zákonu, nýbrž za vědu interpretativní, pátrající po významu.

Max Weber

4.1 Definice nových médií

Termín nová média poprvé užil Marshall McLuhan v polovině 20. století jako souborné označení elektronických médií a jejich obsahu⁵¹. Nová média jsou založená na digitální platformě, reagují na podněty uživatele a podporují komunikaci a zpětnou vazbu. Za tradiční médium označujeme masmédiá, těmi jsou televize, film, rozhlas a tištěná média, i tato média se přizpůsobují nové expanzi technologií a nabývají vlastností nových médií. Jedná se o digitalizaci TV, dostupnost on-line tištěných médií. Konkrétně tiskový průmysl se v posledním desetiletí radikálně změnil zavedením nových technologií pro úpravu grafiky a sazby.

„Termín nová média svádí k tomu, aby si člověk zjednodušeně udělal pomyslnou jasnou hranici mezi „starými“ a těmi „novými“ médii, přičemž za „stará“ média rozuměl tradiční média rozšířená ve společnosti do 80. let minulého století, primárně založená na analogovém záznamu. Naproti tomu nová media se váže k platformě mediálních technologií, založeným na digitálním, tedy na numerickém zpracování dat.“⁵² Nová média (digitální), v podobě jak jsou známá dnes, se začala používat v 70. letech minulého století, s vynálezem mikroprocesorového osobního počítače a s ním související další rozvoj do škol, univerzit, obchodů, průmyslu a služeb. „Nová média zakládají kulturní paradigma nových médií. Tato definice do sebe zahrnuje jak antropocentrické, tak transhumanistické hledisko. V neposlední řadě obklopuje i splet' více či méně překrývajících se pojmů, jako jsou digitální média, interaktivní média, počítačová média nebo taky počítače, informační technologie a komunikační technologie (jakožto pars pro toto: kde ona materiální technologie zastupuje jak sebe,

⁵¹ PAVLÍČEK, A., A.GALBA, *Moderní informatika..* Vyd.1. Praha: Professional Publishing, 2012. 74 s. ISBN 978-80-7431-109-3

⁵² PAVLÍČEK, A., A.GALBA, *Moderní informatika..* Vyd.1. Praha: Professional Publishing, 2012. 75 s. ISBN 978-80-7431-109-3

*tak kontexty a způsoby svých užití). Protože se média vzájemně ovlivňují, není hranice mezi starými a novými jasná. Odlišit stará a nová média jenom na základě přítomnosti či nepřítomnosti digitální technologie nelze. Můžeme však ukázat na atributy nových médií, které ve starých nebyly, a identifikovat v nových médiích „to staré“.*⁵³

Jedná se o taková média, která se od ostatních liší svými vlastnostmi. Televize, rozhlas, tištěná média mají svůj časoprostor. Nová média nejsou tímto svazována, nejsou nijak omezována časem, jsou přístupná kdykoli a odkudkoli. Důležitými znaky nových médií jsou interaktivita, tedy možnost ihned reagovat nebo dokonce ovlivnit obsah, mobilita, nejsou vázaná místem, hypertextualita, odkazy vedoucí na další dokumenty a otevřenost, otevřený přístup k informacím, komunikativnost, levná a rychlá komunikace, virtualita, utvářet vlastní anonymní prostor, globalita, umožňuje jednoduše komunikovat a porozumět jiným národům v rámci virtuality a multimedialita, užití různých médií ke zprostředkování informací více kanály. *„Díky digitální kompresi se mohly rádio, televize, počítač a telefon spojit. Začalo se tomu říkat „multimédia“. Nové na tom je, že každý účastník má individuální kanál zpětné vazby s určitým centrálním počítačem. Přes ústřední počítač jsme spojováni s jakýmikoliv druhy nabídek, mohou to být televizní kanály, zasilatelství, nabídky zboží, informací.*⁵⁴

4.2 Internet

Z hlediska komunikace je internet důležitý pro lidi se sluchovým postižením. Pokud jim nedělá problémy písemný projev, jako že naprostá většina píše dobře, tak díky e-mailu a chatu fungují naprosto normálně a nikdo na druhé straně nepozná, že jde o člověka, který neslyší. Důležité je při komunikaci s neslyšícími používat jednoduché fráze a krátké věty. Záleží na slovní zásobě, kterou jsme si popsali výše.

Na internet můžeme pohlížet jako na globální počítačovou síť, umožňující propojení libovolných bodů sítě. Koncových zařízení, připojených k internetu, je dnes celá škála a mezi nejpoužívanější patří počítače různého provedení a chytré telefony. *„Aby bylo možné rozlišit pro jakou službu jsou určena zasílaná data, probíhá komunikace pomocí datagramů, jejichž obsah je předem stanoven. Přesný formát datagramu stanovuje norma, které říkáme internetový protokol IP, tj. Internet protocol.*

⁵³ FABUŠ, P. *Co jsou to nová média*. 2006. Str. 20.

⁵⁴ PROKOP, D. *Boj o media*. Praha: Karolinum 2005, s. 342. ISBN 80-246-0618-6

Normě, která stanovuje formu navázání komunikace, se říká TCP, tj. Transmission Control protocol. Spojení norem TCP/IP se vžilo jako označení protokolů, které jsou fungováním internetu. IP.⁵⁵ „Internet vznikl na základě výzkumného projektu Ministerstva obrany USA a amerických univerzit. Počátky tohoto projektu sahají do roku 1962. V roce 1969 vznikly první sítě označované jako ARPANET. V roce 1987 vzniká pojem Internet. Internet, můžeme považovat za médium s vysokou úrovní svobody projevu a výměny informací.“⁵⁶ Na jedné straně internet smazává rozdíly mezi textem a statickými obrázky a pohyblivými obrázky a zvukem na straně druhé.

Pro osoby se specifickými vadami se staly nové prostředky (především internet) součástí jejich života. Jakmile se s ním seznámili, pochopili, že to je jeden z nejdůležitějších nástrojů, který jim umožňuje zapojit se do běžného života a věnovat se aktivitám, které by jim byly jinak odepřeny. Samozřejmě existuje i skupina lidí s postižením, kteří rezignovali a o nové možnosti komunikace se nezajímají. Do této skupiny patří v dnešní době snad a pouze starší ročníky, a i těch rok od roku ubývá. Důležitým faktorem je, že se zlepšila dostupnost internetu jak finanční, tak fyzická.

4.3 Zařízení pro nová média

Nová média musí být zprostředkována pomocí určitého hardwaru. Experti na moderní digitální technologie přicházejí s neustálými inovacemi v oblasti telekomunikací tak, aby co nejvíce usnadnili komunikaci v této oblasti osobám handicapovaným. Zařízení, která jsou dnes dostupná pro integraci v oblasti nových médií, jsou mobilní Smartphons neboli chytré telefony, tablety, notebooky, ultrabooky a nemobilní stolní počítače. Tato zařízení umožňují elektronické zpracování, příjem, záznam. Pomocí těchto zařízení se můžeme připojit k internetu. Pro příjem můžeme použít několik způsobů, ne všechny jsou vždy dostupné a ne pro všechna tato zařízení. Jedná se především o bezdrátové WiFi, připojení chytrých telefonů pomocí mobilních sítí (3G, EDGE), nebo o pevné připojení ke vzdáleným serverům (služby DSL).

⁵⁵ PAVLÍČEK, A., A.GALBA, *Moderní informatika..* Vyd.1. Praha: Professional Publishing, 2012. 53 s. ISBN 978-80-7431-109-3

⁵⁶ PAVLÍČEK, A., A.GALBA, *Moderní informatika..* Vyd.1. Praha: Professional Publishing, 2012. 54 s. ISBN 978-80-7431-109-3

4.3.1 Smartphone

Smartphone, neboli „chytrý telefon“, je mobilní telefon využívající pokročilý operační systém a aplikační rozhraní, které umožňují instalaci nebo úpravy různých programů. Chytrý telefon dokáže díky svým aplikacím sledovat např. elektronický on-line jízdní řád, v němž jsou uvedené aktuální informace o zpoždění vlaků na celém území České republiky, jízdní řády MHD, aplikace umožňující nakupování a on-line komunikaci. Neslyšící pomocí chytrého telefonu může využít služeb tlumočení on-line při komunikaci například u lékaře či na úřadech. Především pro skupinu neslyšících je připravována aplikace, která by umožnila uskutečnit hovor/videohovor s konverzí mluvené řeči do znakového jazyka, či do textového formátu a naopak. Což do této doby u tohoto typu handicapu nebylo možné. Velkým pokrokem se stalo už jen samotné psaní SMS pomocí mobilních telefonů. V budoucnu by měl být neslyšící uživatel schopen uskutečnit telefonní konverzace s přáteli a rodinou. Technologie Visual Sound spočívá v přenosu zadaných slov na telefonním přístroji neslyšícího uživatele do mluveného slova na druhém konci. Pak, když osoba na druhém konci mluví do svého telefonu, Visual Sound telefon převádí slova do textu. Tento koncept by umožnil daleko větší množství svobody pro sluchově postižené osoby a uživatel by mohl uskutečnit telefonní konverzaci kdykoliv a kdekoliv.

Obrázek 17: Budoucnost komunikace telefonování

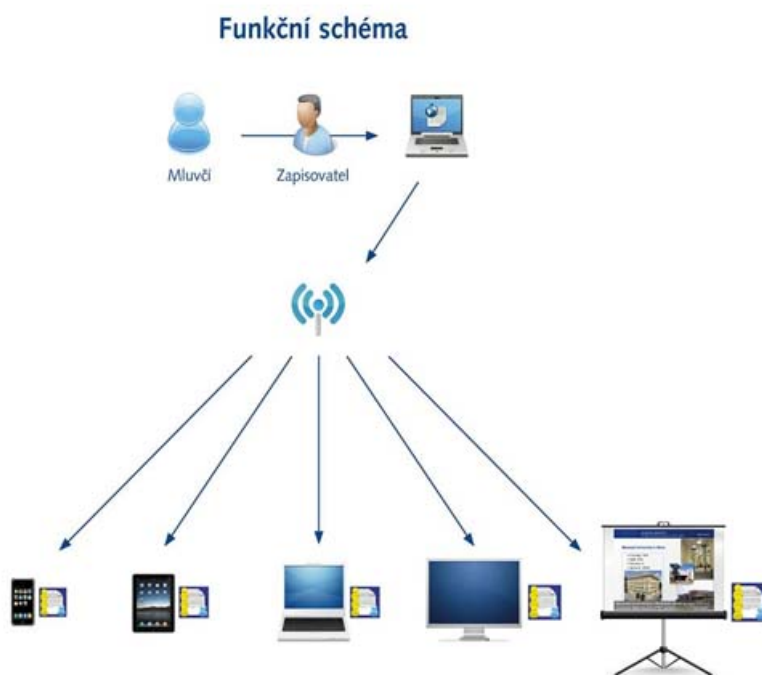

Zdroj: gajitz [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: <http://gajitz.com/>

4.3.2 Tablety

Tablet je označení pro přenosný počítač ve tvaru desky s integrovanou dotykovou obrazovkou, která se používá jako hlavní způsob ovládání. Místo fyzické klávesnice se často používá dotyková klávesnice na obrazovce. „Během 20. století vznikaly různé představy o zařízeních s těmito vlastnostmi. Předchůdcem tabletů a notebooků byla koncepce Dynabook z roku 1968. Na přelomu století se Microsoft pokusil definovat koncepci výrobků Tablet PC jakožto mobilní počítač pro obchodní práci v terénu, ale tato zařízení nedosáhla masového rozšíření především kvůli ceně a problémům s použitelností. V dubnu 2010 uvolňuje společnost Apple Inc. svůj výrobek iPad, tablet zaměřený na konzumaci multimédií. Posun v zaměření, spolu se zvýšenou použitelností a kvalitou celkově (oproti předchozím tabletům) je vnímán jako určení nové třídy spotřebitelských zařízení.“⁵⁷

Obrázek 16: Schéma aplikace Polygraf

Zdroj: gong.cz [online] [cit. 2013-02-22]. Dostupné:
<http://www.google.cz/imgres?imgurl=http://www.teiresias.muni.cz>

Tablety jsou využívány také při vzdělávání, v České republice je to především Masarykova univerzita v Brně. Kdy přímo při výuce se přepisují přednášky do psané

⁵⁷ Definition of: tablet computer [online]. *PC Magazine*, [cit. 2013-02-26]. Dostupné online. <http://pcmag.com>

podoby a ve stejnou chvíli jsou zobrazovány textově na notebooku či tabletu. To je jedna z forem, kterou využívá Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky Teiresiás při poskytování servisu studentům se sluchovým postižením. Používá k tomu speciální aplikaci s názvem Polygraf. Ta umožňuje přenést mluvený projev do elektronických zařízení neslyšících studentů a nově jej spojuje také s přenosem obrazu, tedy například prezentací. Přímo v místnosti sedí zapisovatel a mluvený projev přepisuje do textové podoby.

4.3.3 Počítače a notebooky

Předpokládá se, že stolní zařízení budou čím dál více naplňovat potřeby nových médií, přibudou nové funkce, aby uspokojily potřeby spotřebitelů. Podle A. Pavlíčka ovšem místo k miniaturizaci se vydají spíše cestou většího výkonu a co největší kvalitě prožitku, 3D prvky, dokonalejší zvuk. U notebooků se mění trend na potřeby výkonu a menších rozměrů, a proto se na trhu postupně objevují typy moderních elegantních notebooků a ultrabooků se zabudovanou webovou kamerou, jenž má pro neslyšící důležitý význam. Výhodou těchto zařízení je rychlost psaní pomocí klasické klávesnice, kdežto u mobilních zařízení je klávesnice dotyková a většinou je uživateli používána bez diakritiky pro urychlení psaní textů.

4.4 Komunikační nástroje (virtuální)

Vizualizace mluveného projevu je jedním z nástrojů komunikačních systémů. Ve stále větší míře se uplatňuje např. ve výuce, při veřejných přednáškách, na konferencích aj., a je tedy jistě zcela samozřejmé, že se objevují i různé způsoby, jak jej technicky zajistit. Nejčastěji používanými komunikátory jsou Skype, Oovoo, ICQ, Facebook, Googletalk, mnohdy ve spojení s webovou kamerou slouží jako videotelefon. „*U všech nových trendů je důležité z psychologického hlediska, že jde stále o osobnost člověka se všemi jeho vlastnostmi, rysy, temperamentem a charakterem.*“⁵⁸ Komunikační technologie pro neslyšící se také využívají při soudních jednání v České republice, jedná se o přepis, pořizování videozáznamů, videokonferenční tlumočení.

⁵⁸ VYSEKALOVÁ, J. a kolektiv. *Psychologie reklamy*. Vyd. 3. Praha: Grada Publishing, 2007. s. 27 ISBN 978-80-247-2196-5

4.4.1 E-mail

E-mail neboli elektronická pošta je elektronická obdoba klasické pošty, kterou přinesl rozmach internetu, je to způsob odesílání, doručování a přijímání zpráv pomocí elektronických komunikačních systémů s využitím protokolu pro doručování zpráv MTA, tj. Mail Transfer Agent, česky software pro doručování e-mailů. Pro zasílání zpráv se využívá protokol SMTP, tj. Simple Mail Transfer Protocol.

Elektronická pošta sebou nese množství rizik: spam (nevyžádaná pošta, obvykle obchodní nabídky), poplašné zprávy (hoaxy) a v neposlední řadě též značně nebezpečné e-mailové viry a červy. Navíc obvykle není obsah zpráv nikterak šifrován ani jinak chráněn proti čtení třetí osobou. E-mail představuje dominantní psanou formu komunikace mezi lidmi. Její výhodou je rychlost, cena, bohatost obsahu a schopnost doručit velké množství souborů. Navíc uchovávání elektronické pošty není náročné na prostor a umožňuje snadné vyhledávání a třídění.

Osoby s vadou sluchu si oblíbily službu Gmail od Googlu, a to z toho důvodu, že umožňuje nahrát videovzkaz přes portál youtube.com a přes službu Gmail tento vzkaz zaslat příjemcům, také tato služba poskytuje on-line komunikaci s uživateli Gmailu.

4.4.2 ICQ

ICQ, tj. I seek you v překladu hledám tě, byla první plně funkční aplikace pro on-line komunikaci. Umožňovalo uživatelům najít jiného uživatele, zřídit komunikační kanál peer-to-peer (P2P), kde spolu komunikují jednotliví uživatelé přímo a nabízelo funkce jako jsou prezentace, seznam přátel a „rychlé posílání zpráv“. Komunikace mezi uživateli probíhá na rozdíl např. od e-mailu v reálném čase, zprávu vidí příjemce okamžitě a je také schopen okamžitě odpovědět. ICQ umožňuje zasílat textové a hlasové zprávy, celé soubory, navštívenky, umožňuje chat, telefonování na pevné a mobilní linky po celém světě a další.

4.4.3 Skype

Skype je lokální software pro internetovou komunikaci. Funguje na principu peer-to-peer (P2P). Jedná se o volně dostupný program, který umožňuje provozovat internetovou telefonii VoIP, tj. Voice over Internet protocol, což je výraz používaný pro

přenos hlasu pomocí datových sítí, umožňující videohovory, zasílání zpráv a přenos souborů. Program umožňuje telefonovat mezi svými uživateli zdarma, za poplatek lze telefonovat do tradičních telefonních sítí (služba Skype Out – Skype kredit) a případně získat telefonní číslo a přijímat telefonáty z pevných a mobilních sítí se službou Skype In (on-line číslo). Skype je mezinárodní projekt, s jazykovými mutacemi pro většinu zemí s dosahem internetu.

Pro osoby s těžkou vadou sluchu je velkou předností programu možnost využití videohovoru, pomocí webkamery, za jejichž pomocí vidíme také druhou stranu. Nikterak není omezena délka hovoru. Skype je služba dostupná také pro chytré telefony. Tato aplikace je velmi využívána komunitou neslyšících. Několik neziskových organizací nabízí službu tlumočení on-line, kterou zajišťují zkušení tlumočníci prostřednictvím webové kamery.

Obrázek 14: Skype komunikace znakováním

Zdroj: specialedpost [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: <http://specialedpost.com/>

4.4.4 OoVoo

OoVoo je komunikační nástroj, který je primárně určen k pořádání videokonferencí prostřednictvím internetu. Obdobně jako Skype funguje na principu P2P a je také podporována textová a hlasová VoIP komunikace. Oproti službě Skype umožňuje OoVoo vést hovor s více osobami najednou, tzv. videokonference. Několik neziskových organizací v České republice nabízí možnost objednat si tlumočníka

znakového jazyka přes tuto službu nebo vést videokonference se zahraniční komunitou neslyšících. Umožňuje snadnější naplánování různých společenských akcí, kdy je vyžadována skupinová diskuze.

4.4.5 Sociální sítě

„Sociologie definuje sociální síť jako propojenou skupinu lidí, kteří se navzájem ovlivňují.“⁵⁹ Každý uživatel definuje své charakteristiky a vlastnosti, které jsou dostupné pro ostatní uživatele. Lidé se navzájem mohou vyhledávat a vytvářet virtuální komunitu. „Pojem sociální síť může mít celou řadu významů. Používal se již dlouho před vznikem a rozšířením internetu. Definoval jej sociolog J.A. Barnes v roce 1954.“⁶⁰ V sociální síti dochází ke vzájemnému ovlivňování a obohacování celé skupiny. Díky internetu mohou lidé udržovat kontakty se svými přáteli, spolužáky, kolegy a to prakticky odkudkoli. Díky novodobým sociálním sítím je snadné zůstat v kontaktu s lidmi, se kterými bychom se tak často nestýkali. „Internetové sociální sítě tak přenášejí do digitálního prostředí vazby z reálného světa.“⁶¹ Nejdominantnější sociální sítí v České republice je síť Facebook, která sdružuje různé zájmové skupiny. Pro skupinu neslyšících je užitečná v rychlosti sdílení informací o své komunitě, přátelích, zajímavých nabídkách, fotografiích apod. Vedle Facebooku existuje i jiná řada sociálních sítí, například. Twitter, MySpace, Google+, Orkut, Bebo nebo profesní LinkedIn. „Pokusy o propojení lidských komunit pomocí počítačů sahají až do počítačového „pravěku“ 80. A 90. let ve formě Bulletin Board Systémů (BBS).“⁶² Sociální sítě, tak jak je známe dnes, jsou výdobytkem společnosti 21. století, jsou založené na sdílení informací s ostatními uživateli sítě. Stírá se anonymita.

Facebook

„Facebook je se svými více než 900 milióny registrovaných uživatelů největší a nejúspěšnější sítí světa.“⁶³ K této sociální síti se dá bez problému připojit z chytrého mobilního telefonu. Umožňuje lidem s vadou sluchu sdílet své názory, zjišťovat informace ohledně plánovaných událostí a přidat se k těmto akcím. Ostatní pozvaní

⁵⁹ PAVLÍČEK, A., A.GALBA, *Moderní informatika*. Vyd.1. Praha: Professional Publishing, 2012. 88 s. ISBN 978-80-7431-109-3

⁶⁰ Tamtéž, s. 88

⁶¹ Tamtéž, s. 90

⁶² Tamtéž, s. 90

⁶³ Data výzkumu [cit. 2013-02-26]. Dostupné: server.socialbakers.com

účastníci vidí, kdo se které akce zúčastní, a podle toho se mohou rozhodnout. Dále je možnost vkládání komentářů, fotografií, hodnocení pomocí „like“. Uživatelé se stávají součástí skupin, sdílí informace se svými přáteli pomocí aktualizovaných příspěvků na svých profilech. Facebook byl spuštěn v roce 2004.

Twitter

Twitter je mobilní sociální síť a mikrobloginovací služba, kde si každý uživatel píše svůj vlastní blog pomocí krátkých vzkazů „tweetů“. Tyto vzkazy se zobrazují na stránce uživatele a zároveň na stránkách jeho odběratelů. Vzkazy jsou dostupné komukoli, ale lze je omezit pouze na odběratele. Službu je možné využívat přes PC, pomocí aplikací v chytrých telefonech a SMS zpráv. Twitter byl spuštěn v roce 2006.

LinkedIn

LinkedIn je největší internetová sociální síť zaměřená na profesní zaměření uživatelů. Uživatelé využívají pro komunikaci svůj profesní profil, kde se prezentují formou životopisu. Důležitou roli hraje dosažené vzdělání a pracovní zkušenosti. Jedná se v podstatě o jakýsi životopis s možnostmi sociálních sítí. Vedle osobních údajů jsou k dispozici doporučení kolegů. Je zde také možnost vést diskuzi na odborné téma. Pro osoby s vadou sluchu je důležitým nástrojem propagace vlastního profesní kvalifikace a tím oslovením potenciálního zaměstnavatele.

Myspace

Myspace internetová sociální síť, která byla celosvětovým lídrem na trhu. Její působnost spadá do oblastí hudby, filmu, her a námětům k diskuzím v těchto odvětvích. Snahou je spojení veškerého dění mezi uživateli v reálném čase. Profil si každý uživatel přizpůsobuje sám v širším měřítku, než např. na Facebooku. Každý uživatel má prostor se vyjádřit vlastní prezentací.

Youtube

Youtube je internetový video-hosting sever.⁶⁴ Služba nabízí jednoduché uživatelské ovládání. Uživatelé umísťují nahrávaná videa, která se dále dají sdílet a „umístit“ odkaz na libovolnou stránku. Youtube umožňuje hodnocení, komentáře,

⁶⁴ PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální sítě*. Vyd.1. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2010, s. 155. ISBN 978-80-245-1742-1

vytváření seznamu oblíbených videí a tvorbu komunit. Snadno lze účet Youtube propojit se službou Gmail, která podporuje posílání videovkazů, což je ideálním pomocníkem pro neslyšící, viz kapitola „Titulkování“. Založený v roce 2005. Služby jsou propojené, a proto jednoduše vyhledají přátelé pomocí e-mailového adresáře.

4.4.6 Groupware

„Groupware je programové vybavení, které obsahuje celou řadu nástrojů na podporu kooperace skupiny více uživatelů v lokální síti, intranetu nebo internetu.“⁶⁵ Zahrnuje počítačové nástroje napomáhající ke spolupráci lidí (např. pracovníků) na nějakém společném díle. Pomocí nich jednotliví členové skupiny mohou komunikovat, sdílet různé dokumenty a organizovat svoji spolupráci. Do groupwaru patří elektronická pošta, diskusní fóra, chaty, kalendáře, úkoly, úložiště dokumentů, různé „wiki“ nástroje a další. Výhodou zadávání a koordinace projektů skrze společné sdílení je, že všechny jednotky mají přehled o současných a minulých projektech. K tomu jsou potřeba firmy, které podobné služby nebo produkty nabídnou. Zadávání probíhá tak, že project manager, zadá úkol a jeho prioritu, kterou přiřadí realizátorovi. Uživatelsky je jednoduchý a jeho výhody nalezne také cílová skupina. Úkol je definován a strukturovaně popsán, nemělo by docházet ke kolizím. Při splnění úkolu jej realizátor předá zpět ke schválení project managerovi a vykáže hodiny strávené při jeho plnění. Úkol je buď uzavřen nebo se vrací do realizace k provedení změn či doplnění. Komunikace probíhá virtuálně přes počítač, není tedy potřeba osobní komunikace s realizátorem. Moderní groupware přicházejí s podporou workflow. To je rozšíření funkcí v oblasti organizačního uspořádání na uspořádání činností. Dalo by se říct podpora procesně orientovaného přístupu k řízení informačních toků. Tento software získává na popularitě i pro práci z domova a připojení z jiné VPN adresy. Easy Project, Mantis, Group-Office apod. *„Z pohledu nových médií je groupware zajímavý tím, že kombinuje celou řadu různých mediálních přístupů (push, pull média)⁶⁶ a sub-médií do jednotného funkčního celku.“⁶⁷* Konceptu groupwaru se podobají dnešní tzv. sociální sítě, i ty existující (jako např. Facebook).

⁶⁵ PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální síť*. Vyd.1. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2010, s. 54.

⁶⁶ Push média jsou ta, která dodávají obsah příjemci v podstatě nezávisle na jeho vůli (billboard, reklama a TV), pull média naopak fungují na principu inicializace komunikace příjemcem – vyberu si jaký obsah chci vidět a ten si stáhnu.

⁶⁷ PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální síť*. Vyd.1. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2010, s. 55.

Diskusní fóra

Diskusní fóra umožňují uživatelům zadávat příspěvky do diskusních témat. Diskusní fóra toho umí mnohem více, např. upozorňování emailem na nové příspěvky, možnost uploadu obrázků, nastavení různých vzhledů (barvy, fonty...) atd. Diskusní fórum je software pro správu internetových diskuzí, ukládá informace o uživatelích, umožňuje zakládat nové kategorie a diskusní vlákna.

Galerie

Galerie je webová aplikace umožňující publikování fotek a obrázků v jednotlivých albech. Obsahuje jednoduché rozhraní pro vkládání, umí zobrazovat detaily obrázku, obvykle podporuje vkládání uživatelských komentářů. Existují fotoslužby jako světoznámá Flickr, která umožňuje sdílení fotografií s ostatními uživateli nebo podobná služba od Google, Picasa.

Wiki systémy

Wiki je označení webů (nebo obecněji hypertextových dokumentů). „*Wiki systém umožňuje vytvářet dokumenty kolektivně pomocí jednoduchého značkovacího jazyka za pomoci webového prohlížeče.*“⁶⁸ Autoři mohou sami články vytvářet nebo upravovat pomocí jednoduchého systému formátování textu, přičemž editace je obvykle otevřena bez nutnosti registrace. Hodí se zejména pro psaní dokumentace. Název wiki pochází z havajštiny, ve které je to výraz pro „rychlý“, resp. „velmi rychlý“.

E-learning

Systém e-learningu je software pro tvorbu výukových systémů a elektronických kurzů na internetu. Je navržen tak, aby umožňoval co nejbohatší interakci mezi lektory a žáky. E-learningový systém umožňuje snadnější školení zaměstnanců, studentů a následné virtuální testování dané oblasti. Pro cílovou skupinu je zajímavý z hlediska rychlého zaškolení a následného složení testu, bez nutnosti osobní komunikace. Používá se také ke školení zaměstnanců a řidičů ve zdravotní a bezpečnosti.

⁶⁸ PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální síť*. Vyd.1. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2010, s. 104. ISBN 978-80-245-1742-1

4.5 Multimediální nástroje

Multimedia (z latinského Multum a Medium) je oblastí informačních a komunikačních technologií, která je charakteristická sloučením audiovizuálních technických prostředků s počítači a dalšími zařízeními. *„Jsou to: text, audio, obrázky, animace, video a interaktivita. Toto sloučení je možné díky digitalizaci, která všechny výše uvedené obsahové formy sjednocuje na úroveň společné datové platformy.“*⁶⁹ Jako multimediální systém se označuje souhrn technických prostředků, kterými je vybavený osobní počítač, jedná se o zvukovou a grafickou kartu, kameru, herní konzolu, systém domácího videa či např. multimediálně vybavený mobil. *„Od počátku 90. let minulého století se začalo používat označení multimediální aplikace nebo multimediální software, které využívaly kombinace textových, obrazových, zvukových či animovaných nebo filmových dat. V roce 1991 vydalo konsorcium pod vedením společnosti Microsoft specifikaci standardního multimediálního počítače. Ta byla v dalších letech několikrát aktualizována, dnes jsou prakticky všechny osobní počítače multimediální.“*⁷⁰ Národní galerie v Praze přišla s inovativním krokem a připravila první titulkovanou výstavu Jakuba Schikanedera ve Valdštejnské jízdárně v druhé polovině roku 2012. Pro cílovou skupinu neslyšících byl k dispozici multimediální průvodce výstavou, který kromě audioverze v českém a anglickém jazyce obsahuje také malou obrazovku s tlumočnickem znakového jazyka. Nástroje využívané osobami se sluchovou vadou jsou interaktivní pomůcky, výukové tabule, projektory, skenery, grafické tablety a web kamery. Pro integraci jsou primárně nejdůležitější dva, a to webová kamera, která osobám s vadou sluchu zajišťuje maximální pocit spojení s okolím a projektory, které využívají především při skupinových akcích nebo vzdělávání.

4.5.1 Webová kamera

Webová kamera (běžně nazývána webkamera) patří do počítačových vstupních zařízení, podobných fotoaparátu, kameře či skeneru. Pořizuje snímky, které jsou přenášeny do PC s možností přístupu k internetu. Díky tomu je aktuální záběr dostupný

⁶⁹ PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální sítě*. Vyd.1. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2010, s. 54. ISBN 978-80-245-1742-1

⁷⁰ DOSTÁL, J. Multimediální, hypertextové a hypermediální učební pomůcky - trend soudobého vzdělávání. *Časopis pro technickou a informační výchovu*. 2009, Olomouc, Vydala Univerzita Palackého, Ročník 1, Číslo 2, s. 18 - 23. ISSN 1803-537X

uživateli na počítači s připojením na internet kdekoliv na světě. Pro neslyšící je webová kamera důležitým nástrojem pro „propojení“ s okolním světem. Přináší zprostředkovaný hovor se svým kamarádem, lektorem, zaměstnavatelem. Pokud by hrozilo nedorozumění, je možné se přes webovou kameru spojit s tlumočnickou službou on-line, která zprostředkuje překlad do znakového jazyka a obráceně.

4.5.2 Projektor

Projektor je zařízení, které umožňuje zobrazení obrazu na dané místo. Podle principu zobrazování a charakteru promítaného obrazu existuje řada typů projektorů. Dataprojektor (nebo také datový projektor) je zařízení umožňující zprostředkovat prezentaci všem přítomným tím, že obraz, jehož zdrojem může být osobní počítač, notebook a jiná videozařízení, promítá na plátno či zeď nebo za pomoci LCD obrazovky. Pro neslyšící je nedílnou součástí výuky ve školách, vzdělávacích zařízeních, tlumočení např. na festivalech, soudní tlumočení.

Obrázek 15: Projektor v praxi neslyšících

Zdroj: archiv Troas,s.r.o.

4.6 Digital Art

„Potenciál nových médií jako jedním z prvních začali objevovat umělci ve své tvorbě. Začalo se mluvit o zcela novém druhu umění, který využívá samou podstatu digitálních médií. Umělecká díla jsou postavená na interaktivitě a multimedialitě.“⁷¹ Termín digitální spadá pod umění nových médií. "Novost" médií spočívá v nových a netušených možnostech umělecké tvorby, které umožňují nové digitální technologie.

⁷¹ PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální sítě*. Vyd.1. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2010, s. 58. ISBN 978-80-245-1742-1

Osoby s vadou sluchu mají výjimečně vyvinuté vizuální vnímání. Počítačová sféra jim nabízí další možnosti jak své schopnosti rozvíjet. Mnoho z nich je nadaných právě pro výtvarné umění a pomocí grafického softwaru mohou své nadání rozvíjet, např. úpravou fotografií, kresbou a ilustrací v digitální éře. Důkazem toho je animátor Boris Masník. Tento zcela neslyšící umělec s ohromnou vizuální pamětí animoval přes 100 filmů i seriálů, jimiž vévodí seriál pro děti „Pojďte, pane, budeme si hrát“, večerníček „Malá čarodějnice nebo film „Dášenska“.

V současné době najdeme po celém světě instituce a organizace sdružující umělecky činné děti a dospělé (výtvarné umění, divadlo, hudbu, literaturu, multimediální tvorbu). „*Na mezinárodním webovém registru Disability art, který spravuje VSA art, najdeme umělce s různým handicapem. Především zásluhou komunity v U.S.A existují dnes mezinárodní pojmy jako je deaf art, deaf visual art a deaf view image art. Podívejme se do minulosti, umělecká tvorba neslyšících lidí není však jen záležitostí současné doby, má své kořeny v dávné minulosti a kontinuálně se objevuje v dějinách umění. Světoznámými byli např. Homér, Alexandr Pope, Jonathan Swift, John Milton, Ludwig van Beethoven, Vincent van Gogh, Francisco Goya, Frieda Kahlo.*“⁷² Digitální umění se snaží ukázat různé podoby sociálně-technologických vztahů a uchopit prostor mezi autonomií, závislostí a symbiózou umění s médii, stejně jako lidí se stroji. Nová média v umění inovačním způsobem propojují různé stroje, organismy a sociální struktury do společných celků, přičemž mění hranice mezi přirozeným a umělým.

Dnešním neslyšícím umělcům umožňují digitální média působit úspěšně v oblasti stříhu videa, přípravě webových stránek, animování, v reklamním průmyslu, polygrafii apod. Komunikace probíhá zprostředkovaně pomocí nových médií.

4.6.1 Počítačová grafika

Počítačová grafika je z technického hlediska oborem informatiky, který používá počítače k tvorbě umělých grafických objektů a dále také na úpravu zobrazitelných a prostorových informací, nasnímaných z reálného světa. Osmdesátá léta minulého století přinesla první počítač s grafickým uživatelským rozhraním (Commodore C64). V té době se jednalo o začátky experimentování s počítačem s možným využitím pro

⁷² NOVOTNÁ, P. *Deaf ART*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 41. ISBN 978-80-210-4776-1

umělce. Jeho grafické uživatelské rozhraní nastavilo nový standard, a již v počátcích se stal velmi populární mezi počítačovými grafiky.

Z hlediska umění jde o samostatnou kategorii grafiky. „*Za první film, kde se počítačová grafika objevila, se považuje 2001: Vesmírná odysea, nicméně všechny efekty s „počítačovou grafikou“ byly v tomto filmu namalované ručně a speciální efekty se vyráběly tradiční technikou s modely.*⁷³“ Počítačová grafika se jeví jako vhodný nástroj pro zapojení cílové skupiny do společnosti. Pokud se naučí pracovat v počítačových programech, rozšiřují se jim možnosti, jak se uplatnit na trhu práce. Pro úspěšnou interakci slouží grafický software, na kterém osoba s vadou sluchu může pracovat z pohodlí svého domova, zpětná vazba probíhá pomocí PC nebo smartphonu prostřednictvím komunikačních prostředků e-mail, Skype, Icq apod.

⁷³ YAEGER, L. A Brief, Early History of Computer Graphics in Film [online]. REV. 2002-04-16

PRAKTICKÁ ČÁST

5. DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ: VYUŽITÍ NOVÝCH MÉDIÍ OSOBAMI S VADOU SLUCHU

Praktická část této práce přispěla k objasnění některých hypotéz, které vyvstaly při zpracování teoretické části. Skládá se ze dvou hlavních celků kvantitativního a kvalitativního výzkumu. Oba dva celky analyzují, jak nová média přispívají k lepší integraci osob s vadou sluchu. Osoby s vadou sluchu v této části dále rozdělujeme do dvou hlavních pro nás nejdůležitějších skupin pro objektivní hodnocení, a to jsou lidé s vrozenou, zděděnou a získanou a úplnou ztrátou sluchu, dále jen jako „Neslyšící“ a lidé se zbytkem sluchu jako „Nedoslýchaví“. Pro část analytickou nás především zajímají prelingválně neslyšící, kteří preferují znakovou řeč a programy, které jim umožňují se vzájemně vidět přes webovou kameru a značná část nedoslýchavých od narození, kteří absolvovali běžnou školu nebo školu pro nedoslýchavé a mohou mít přitom i větší ztrátu sluchu než skupina prelingválně neslyšící. Dále je tu skupina ohluchlých, kteří ztratili sluch v dospělém věku a kteří mají sluch natolik poškozený, že je řadíme mezi zkoumaný vzorek. Ostatní skupiny jako osoby se stařeckou hluchotou, kteří mají vůbec si vadu přiznat nebo osoby s drobnými šelestmi apod., na tyto vady není výzkum zaměřen. Praktická část je věnována problematice neslyšících a nedoslýchavých a přináší odpovědi na to, jak se změnilo vnímání nových médií cílovou skupinou? Jací jsou uživatelé? Jaké komunikační prostředky využívají skrze nová média? Jaké možnosti skýtají nová média pro jednodušší komunikaci? Jaká je nabídka nových médií pro cílovou skupinu? Potvrzení, či vyvrácení těchto hypotéz sledujeme v následujících kapitolách.

5.1 Kvantitativní výzkumná metoda

Ve dnech 29. 12. 2012 - 20. 1. 2013 proběhl na území České republiky kvantitativní průzkum formou dotazníkového šetření. Dotazník měl přinést odpovědi na otázky, jak cílová skupina zaměřená především na osoby zcela „neslyšící“ a osoby

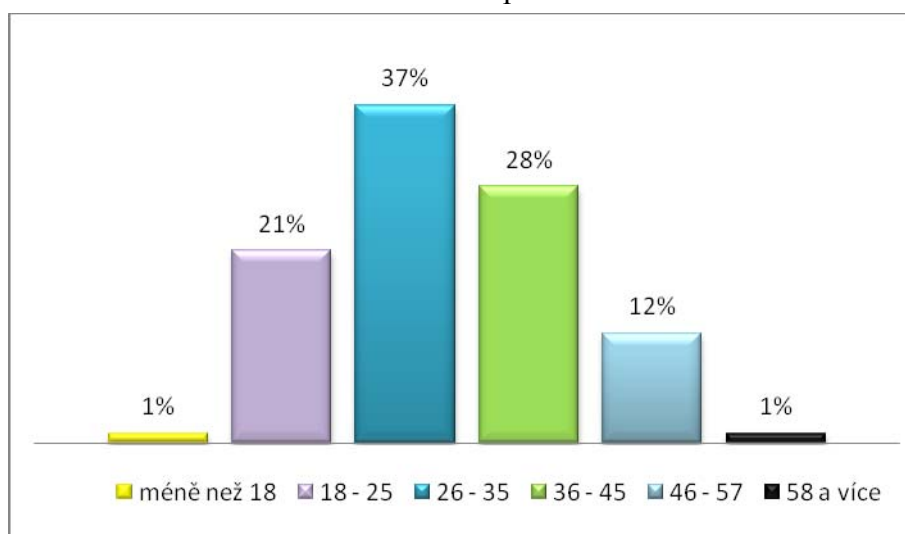
„nedoslýchavé“ vnímají prostředí nových médií. Dotazníkové šetření se soustředilo na cílovou skupinu, jenž nová média využívá jako zprostředkovatele k sociálním interakcím, a také jako jeden z nástrojů pro výdělečnou činnost, která je s tímto handicapem ztráty sluchu často pro cílovou skupinu znevýhodněná z důvodu špatné komunikace. Kvantitativní průzkum měl přinést rozklíčování, zda nová média jsou úspěšným prostředníkem pro usnadnění komunikace mezi dnešní společností a cílovou skupinou, jakými jsou uživateli nových medií samotní neslyšící a nedoslýchaví, zda moderní komunikační technika usnadnila cílové skupině lepší komunikaci v posledních deseti letech a jak se s těmito prostředky seznámili. Výsledky průzkumu přinesly očekávané odpovědi, avšak v některých případech jsou odpovědi překvapující. Sběr dat byl zaměřen na všechny věkové kategorie, aby přinesl, co největší míru relevantních výsledků. Pro účely výzkumu, nás nejvíce zajímá věková skupina „lidé v produktivním věku“ 26 – 35 let, která je ve výzkumu zastoupená nejvíce respondenty, dále pak skupina „mladí“ 18 – 25 let, lidé ve středních letech 36 – 45 let a lidé v „pozdním středním věku“ 46 – 57 let. Průměrný věk všech dotázaných je okolo 35 let, což přispělo k objektivnímu vyhodnocení zkoumaných otázek. Počet respondentů z řad cílové skupiny bylo celkem 94, genderově vyvážených, to znamená, že sběr dat má dobrou vypovídající hodnotu, podle procentuálního počtu zastoupených žijících osob z cílové skupiny na území České republiky. Dotazník tvořilo 19 uzavřených otázek, koncipovaných jednoduchou a srozumitelnou formou pro, co nejjednodušší pochopení cílovou skupinou. Uzavřené otázky byly zvoleny právě pro, co nejsnadnější orientaci v nabízených odpovědích a udržení pozornosti respondentů. Výsledky kvantitativního šetření jsou zpracovány pomocí grafů, pro přehlednost rozlišeny barevností, jsou uváděny převážně v procentech.

5.2 Demografické zařazení respondentů

V této sekci se zabýváme sociologickými aspekty respondentů dotazníkového šetření, jimiž jsou věk, vzdělání, pohlaví a handicap oslovených. V grafu č. 1 je zaznamenáno věkové rozložení respondentů. Graf ukazuje, že pro nás nejdůležitější vzorek lidí v produktivním věku je zastoupen 37 %, další skupiny, které přinášejí relevantní výsledky, jsou: mladí - 21 %, lidé ve středních letech – 28 % a lidé v pozdním středním věku – 12 %. Dvě procenta respondentů nejsou pro náš výzkum až

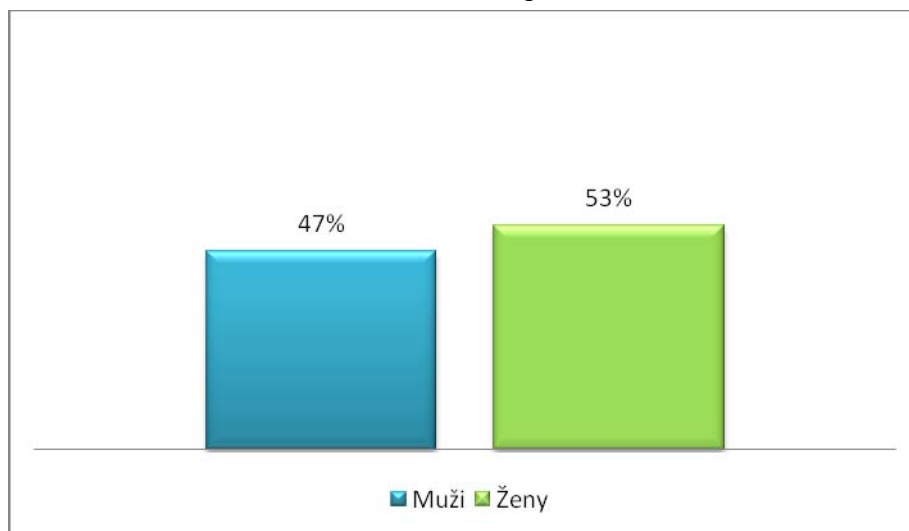
tak důležitá, a to jsou nezletilí a lidé v důchodovém věku. V grafu č. 2 - pohlaví respondentů - vidíme, že muži a ženy jsou rovnoměrně zastoupeni, výzkum je tedy genderově vyvážený. Ve společnosti se často objevují předsudky ohledně vztahu ženy versus technika. Ve stručnosti se týkají pověry, ženy neumí s technikou pracovat stejně jako mužské pohlaví. Tuto skutečnost budeme také sledovat u hodnocení výsledků práce s novými a moderními technologiemi právě u cílové skupiny. Graf č. 3 nám ukazuje zastoupení neslyšících a nedoslýchavých respondentů v dotazníkovém šetření. Skupina neslyšících čítá o 36 % více než skupina nedoslýchavých. Jelikož prelingválně neslyšící používají více vizuálních nástrojů pro komunikaci, budeme dále v průběhu potvrzování hypotéz sledovat, jestli skupina neslyšících zcela tyto hypotézy potvrzuje. Větší procentuální zastoupení neslyšících v kvantitativním šetření je neméně důležité pro hodnocení výzkumu. V grafu č. 4 jsou znázorněny výsledky nejvyššího dosaženého vzdělání respondentů, tento graf přináší zajímavý odraz dnešního světa osob s vadou sluchu, že neslyšící patří mezi osoby, které mají vyšší vzdělání než základní nebo vyučení na odborném učilišti, jak bylo tradováno v minulých režimech. V některé společnosti přetrvává dodnes mínění, že jsou lidé s tímto handicapem považováni za nevzdělatelné. Tento graf ukazuje, že 45 % neslyšících dosáhlo středoškolského a 25 % vysokoškolského vzdělání. S těmito daty budeme dále pracovat v průběhu práce s hypotézami.

Graf 1: Věk respondentů

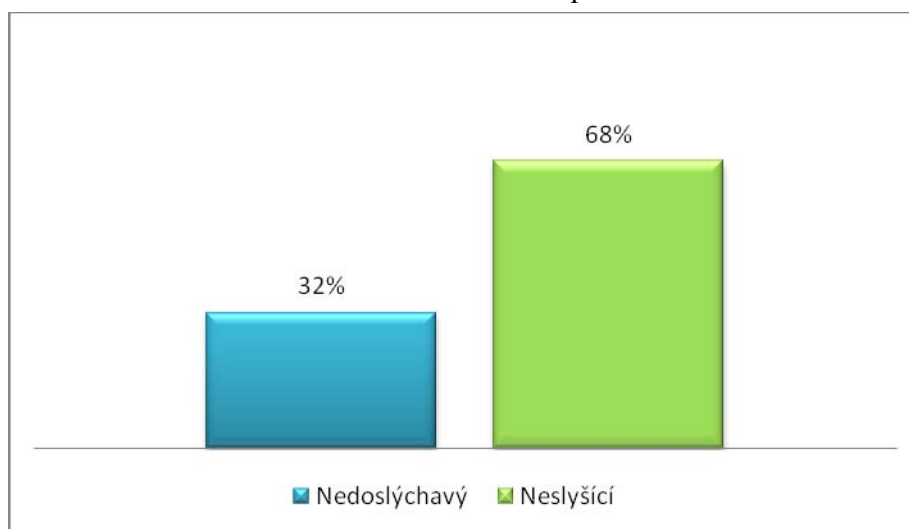
Zdroj: Čížková, vlastní průzkum 2013

Graf 2: Pohlaví respondentů

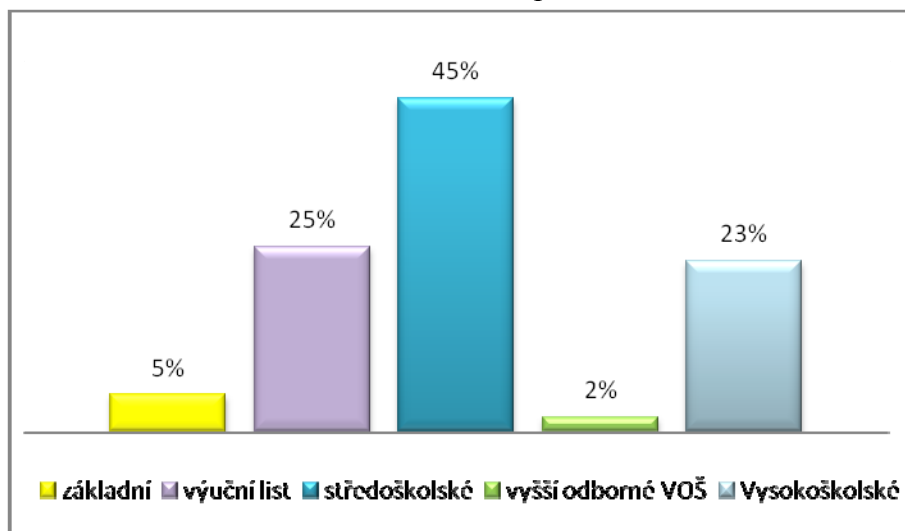
Zdroj: Čížková, vlastní průzkum 2013

Graf 3: Sluchová vada respondentů

Zdroj: Čížková, vlastní průzkum 2013

Graf 4: Vzdělání respondentů

Zdroj: Čížková, vlastní průzkum 2013

5.3 Hypotézy

Pro praktickou část této práce byly stanoveny následující čtyři hypotézy:

- 1) Každý z cílové skupiny vlastní mobilní telefon a počítač s připojením na internet.
- 2) Nová média přispívají k lepší integraci osob s vadou sluchu.
- 3) Osoby s vadou sluchu navazují kontakty přes sociální sítě.
- 4) Cílová skupina by si nedovedla představit život bez internetu.

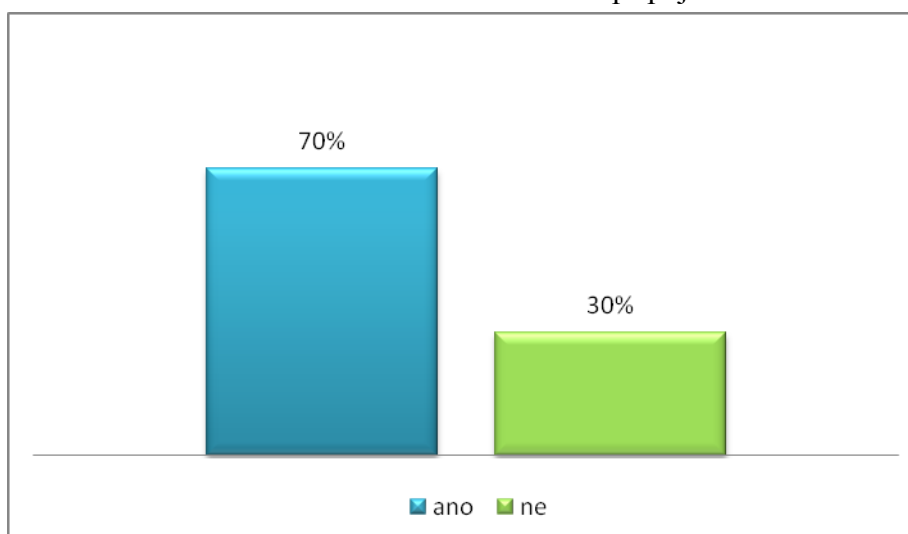
5.3.1 Hypotéza 1

- **Každý z cílové skupiny vlastní mobilní telefon nebo počítač s připojením na internet.**

Pro cílovou skupinu se nová média jeví jako vhodný prostředek ke komunikaci jak se slyšící společností, tak mezi komunitou neslyšících. Cenová dostupnost těchto moderních technologií umožňuje masivní expanzi ke každému uživateli. Nová média jsou nástrojem pro získávání informací, zpravodajství, dopravy, vzdělávání, náplň pro volný čas apod. Předpokládáme, že dnešní neslyšící a nedoslýchaví vlastní alespoň jednu z možností k připojení na internet. Konkrétně se jedná o chytrý telefon, tablet, notebook nebo pevný počítač. Následující graf č. 6 ukazuje, že sedm z deseti respondentů vlastní mobilní telefon nebo tablet s připojením na internet. Vyplyvá

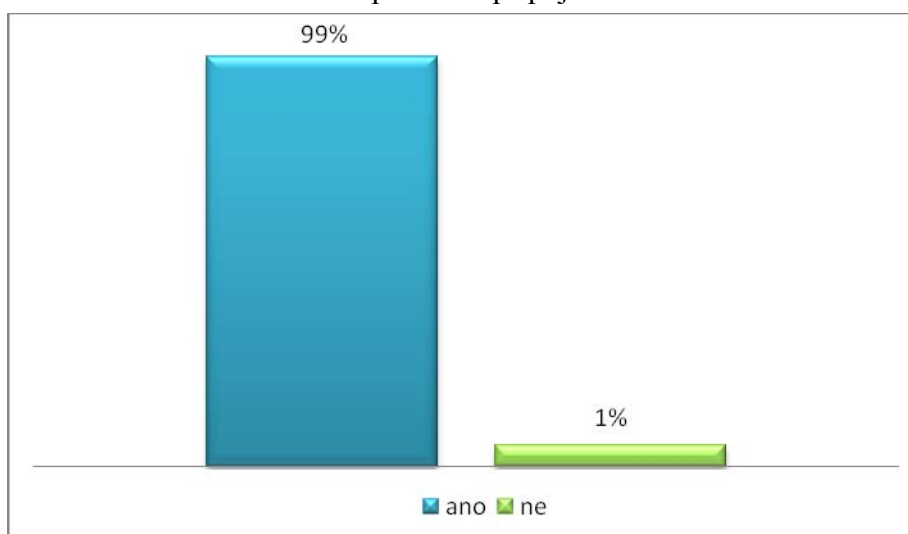
to z výsledků jejich odpovědí. Hypotéza se potvrzuje v grafu č. 7, kde vidíme, že skoro každý respondent vlastní počítač s připojením na internet. Pouze jeden z respondentů uvedl, že nevlastní počítač s připojením na internet, ale vlastní chytrý telefon s připojením k internetu. Tímto je dokázáno, že každý z cílové skupiny vlastní prostředek k připojení k internetu.

Graf 5: Vlastníte mobilní telefon nebo tablet s připojením na internet?

Zdroj: Čížková, vlastní průzkum 2013

Graf 6: Vlastníte počítač s připojením na internet

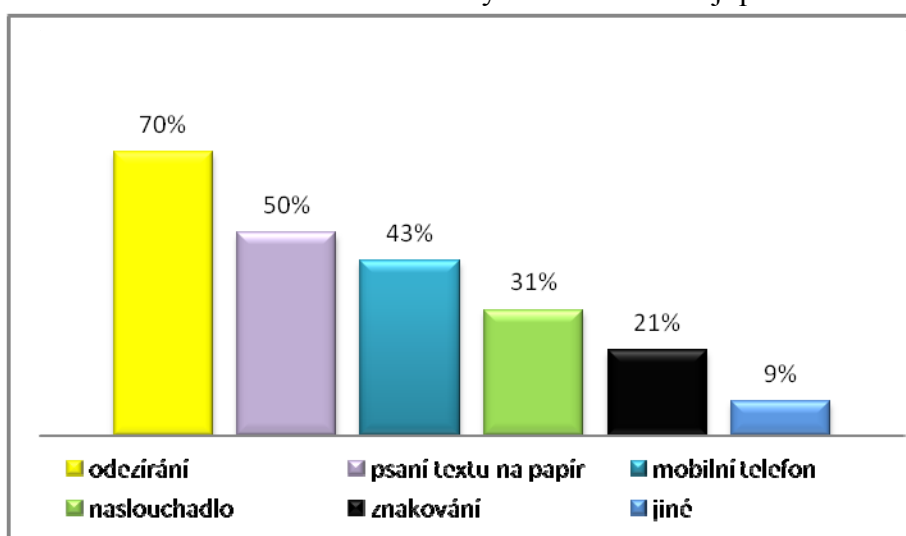
Zdroj: Čížková, vlastní průzkum 2013

5.3.2 Hypotéza 2

- **Nová média přispívají k lepší integraci osob s vadou sluchu**

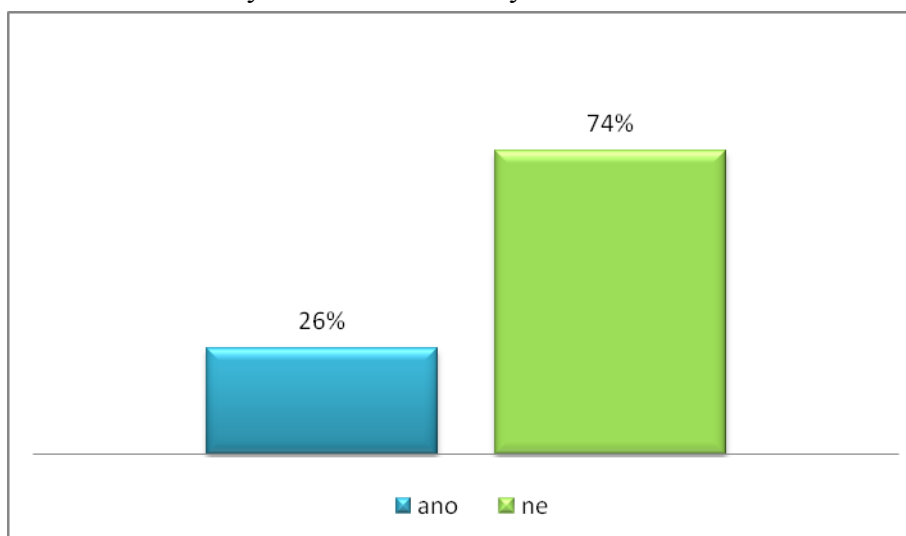
Cílová skupina je ve společnosti omezována především komunikační bariérou, ve většině případů nemůže vést telefonické rozhovory, pouze za pomoci kompenzačních pomůcek, a to pouze u minimálních případů. S nástupem nových médií se předpokládá, že se tato bariéra bude částečně stírat. Data z grafu č. 8 ukazují, že při osobní komunikaci se slyšícím využívá cílová skupina ze 43 % mobilní telefon. Internet využívá k výdělečné činnosti, jak vidíme v grafu č. 9, 26 % dotázaných, z toho 13 % mužů a 13 % žen. Cílová skupina uvedla, že se ve většině případů (57 %) naučila pracovat s internetem sama a v 29 % se s internetem setkala ve škole, zbytek dotázaných pak uvedl odpovědi typu kurz, zaměstnání, přátelé. Třetina respondentů vlastní grafický software a necelá třetina také uvedla, že má vlastní webovou stránku.

Graf 7: Při osobní komunikaci se slyšícími komunikují pomocí?

Zdroj: Čížková, vlastní průzkum 2013

Graf 8: využíváte internet k výtěžné činnosti?

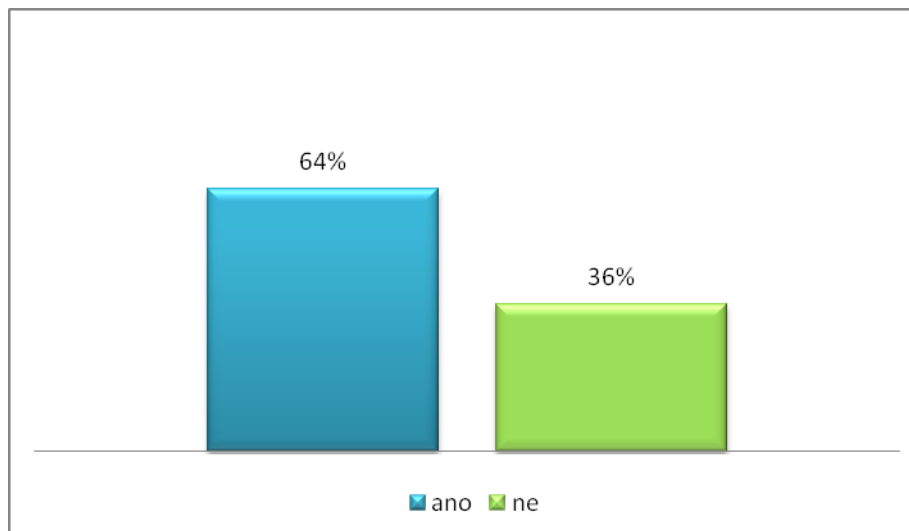
Zdroj: Čížková, vlastní průzkum 2013

5.3.3 Hypotéza 3

- **Osoby s vadou sluchu navazují převážně kontakty přes sociální sítě**

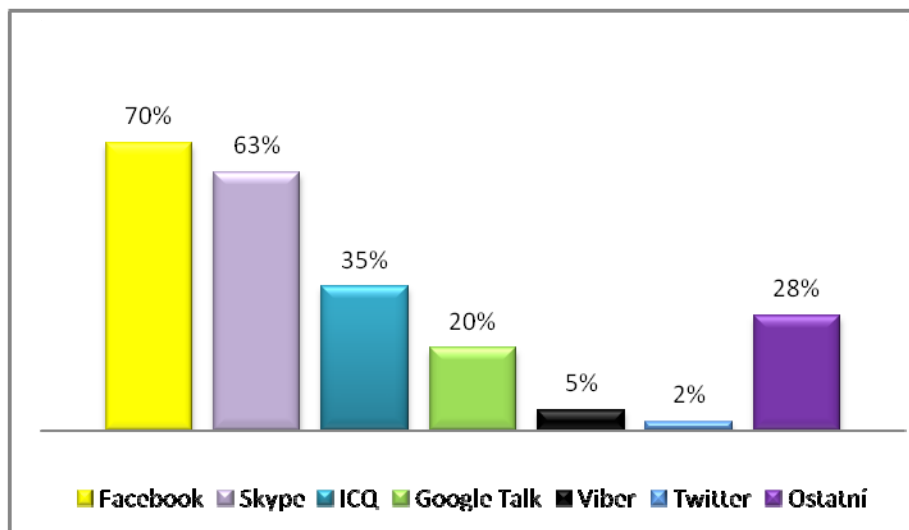
Pro osoby s vadou sluchu je jednodušší komunikovat prostřednictvím on-line komunikace a sdílet videa, fotky apod. Cílová skupina také do jisté míry navazuje kontakty přes internet a sociální sítě. Následující graf č. 9 ukazuje, že více jak polovina dotázaných navazuje kontakty prostřednictvím nových médií. V grafu č. 10 vidíme, které on-line komunikační prostředky a sociální sítě cílová skupina preferuje. Mezi dominujícími vidíme sociální síť Facebook, kde cílová skupina sdílí příspěvky, fotografie, komentáře, a on-line komunikační prostředek Skype, kde respondenti využívají telefonování pomocí web kamery. Většina neslyšících a nedoslýchavých uvedla, že si hledá přátele ve své komunitě, z 15 % také mezi slyšícími a 37 % jak mezi neslyšícími tak i slyšícími, a to za pomoci převážně nových médií a speciálně pak sociálních sítí.

Graf 9: Navazujete nové kontakty přes sociální sítě?

Zdroj: Čížková, vlastní průzkum 2013

Graf 10: Jaké on-line komunikační prostředky využíváte?

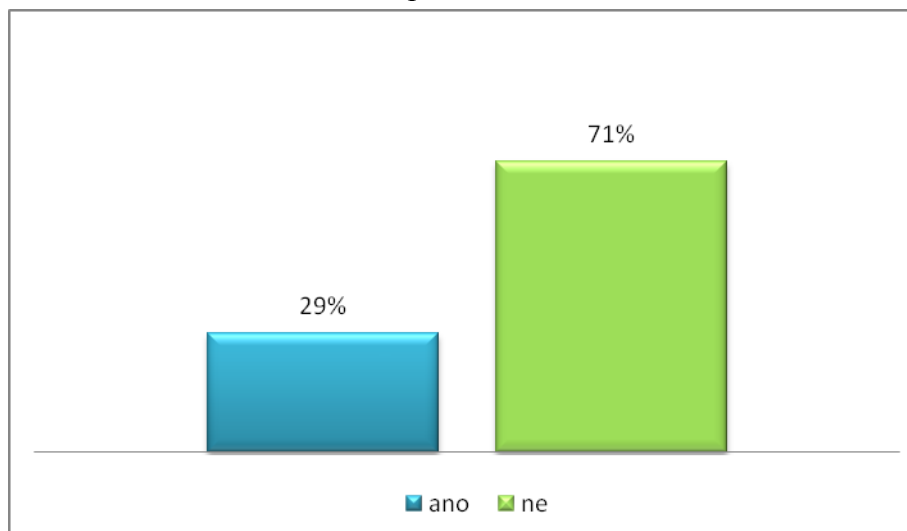
Zdroj: Čížková, vlastní průzkum 2013

5.3.4 Hypotéza 4

- **Cílová skupina by si nedovedla představit život bez internetu**

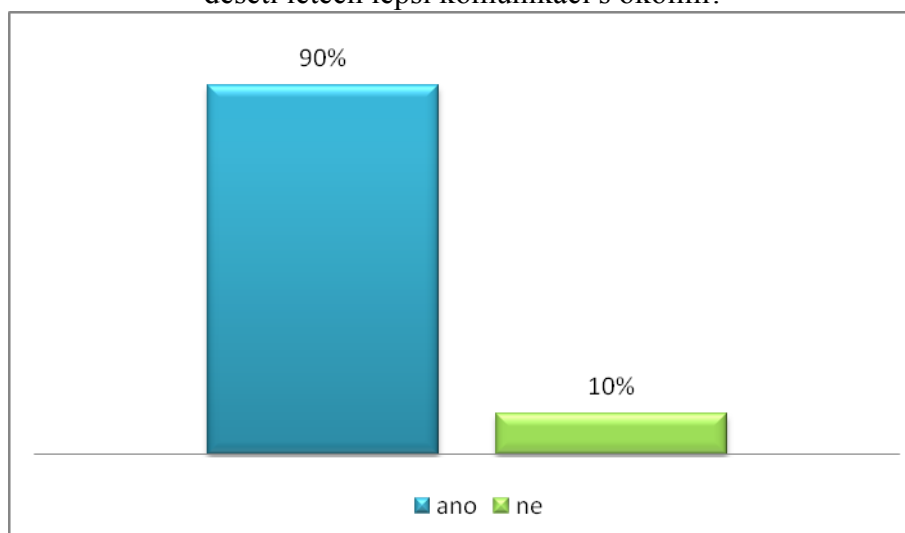
Tím, že nová média jsou nástrojem pro lepší integraci, se nabízí hypotéza, že cílová skupina by si nedovedla představit svůj život bez internetu. Tato domněnka ukázala, překvapující závěr, který můžeme sledovat v grafu č. 11: třetina z dotázaných odpověděla, že si dokáže představit život bez internetu. Překvapivé je, že z toho je 19,3 % mužů převážně v produktivním věku 26 – 35 let a ženy jsou zastoupeny 9,6%, ve středních letech (36 – 45 let). Což poukazuje na fakt, že skrze nová média nejen získáváme informace, kontakt s okolím, ale že internet může být i nástrojem k pomluvě, nepravdě apod. I mezi cílovou skupinou se ukázalo, že virtuální svět nepřináší jen pozitivní dopad na cílovou skupinu a může se stát i nástrojem nebezpečným. Dvě třetiny dotázaných odpověděli, že si nedokážou představit život bez internetu. V grafu č. 12 pak sledujeme, že drtivě většině se v posledních deseti letech zlepšila komunikace s okolím pomocí moderní komunikační techniky. Tento přínos sledujeme především s příchodem na český trh mobilních telefonů, a tím možností psaní textových zpráv.

Graf 11: Dovedete si představit život bez internetu?

Zdroj: Čížková, vlastní průzkum 2013

Graf 12: Umožnila vám moderní komunikační technika v posledních deseti letech lepší komunikaci s okolím?

Zdroj: Čížková, vlastní průzkum 2013

5.4 Zhodnocení a diskuze výsledků

V praktické části byly stanoveny 4 hypotézy, které měly být podloženy nebo vyvráceny provedeným kvantitativním výzkumem. Všechny domněnky byly potvrzeny. Zajímavostí výzkumu bylo, že odpovědi jsou genderově vyvážené. S technikou pracují stejně ženy jako muži, stejný poměr vlastní webovou stránku a i využívá internet k výdělečné činnosti. Překvapivé je, že větší poměr mužů si dokáže představit život bez internetu. Některé hypotézy přinesly překvapivé výsledky, a to především hypotéza týkající života právě bez internetu, u této otázky se očekávalo vyšší procento odpovědí, že neslyšící si skutečně nedovedou představit život bez internetu, a konkrétně u mužů, kteří bývají vybaveni většími technickými předpoklady, je výsledek o to větším překvapením. Tímto vzniká rozpor myšlení mezi slyšící a neslyšící společností. Slyšící společnost předpokládá, že nová média zcela vyřeší problém komunikace a integrace s neslyšícími. Také u této hypotézy se mohla rozcházet skupina neslyšících a nedoslýchavých v pohledu na využití internetu, ale ani toto se nepotvrdilo, obě skupiny byly zastoupeny stejným poměrem odpovědí. Z výzkumu tedy vyplývá, že zkoumaný vzorek byl relevantní, vhodně zvolený, rovnoměrně sociologicky zastoupený a přinesl optimální zkoumaná zjištění. Početná skupina neslyšících používá internet k výdělečné činnosti, ovšem tento počet by mohl být vyšší a tedy vyvstává otázka: Proč tedy není?

6. EXPERTNÍ ROZHOVORY

6.1 Kvalitativní výzkumná metoda

Kvalitativní výzkumná metoda založená na analýze expertních rozhovorů. Ve dnech 25. 1. - 24. 2. 2013 proběhl na území hlavního města Prahy kvalitativní výzkum formou expertních rozhovorů. Kvalitativní průzkum měl stejně jako dotazníkové šetření určit, zda nová média jsou úspěšným prostředníkem pro usnadnění komunikace mezi dnešní společností a cílovou skupinou, jakými jsou uživatelé nových médií samotní neslyšící a nedoslýchaví, zda moderní komunikační technika usnadnila cílové skupině lepší komunikaci, jaký je dnešní neslyšící oproti neslyšícímu před nástupem internetu a chytrých telefonů. Na otázky odpovídali odborníci z neziskového sektoru a prostředí médií. V rámci rozhovorů bylo osloveno 10 předem vytipovaných expertů, z toho 3 muži a 7 žen. 9 z 10 dotázaných má ukončené vysokoškolské vzdělání, dva respondenti pracují v mediální sféře, pět v neziskovém sektoru v sociální sféře a tři z dotázaných v organizaci zprostředkující tlumočnické služby. U expertů byla očekávána znalost problematiky.

6.2 Rešerše výsledků

Rozhovory měly přinést odpovědi expertů na otázky vnímání nových médií a komunikaci cílové skupiny „neslyšících“ prostřednictvím těchto médií. Výsledky průzkumu přinesly očekávané odpovědi, ve většině případů se experti 100% shodují s názory mezi sebou, až na velmi malé odchylky. Některé z odpovědí expertů jsou přímo citované v textu.

Co se týká nových médií a informací o poskytovaných službách zájmových organizací, na otázku: **Kde všude se veřejnost a cílová skupina může dozvědět informace o službách organizace apod.?** všichni respondenti uvedli, že veřejnost se může o organizaci dozvědět z webových stránek. Někteří využívají k informovanosti i sociální síť Facebook. Jeden z dotázaných uvedl, že cílová skupina může získat informace o neziskové organizaci, ale také se vzdělávat pomocí e-learningových materiálů, dostupných on-line.

Na otázku: **Jaký je „dnešní“ neslyšící, nedoslýchavý oproti neslyšícímu před nástupem internetu a chytrých telefonů?** Všichni dotázaní uvedli, že neslyšící se stávají samostatnějšími, sebevědomými, nezávislymi, „mobilnějšími“ jedinci a jsou více informováni. U mladé a střední generace se stali moderní technologie samozřejmostí. Výhodou je především možnost nahrávat si a uchovávat český znakový jazyk. Některé zajímavé odpovědi jsou uvedeny přímo v textu. „Jsou už zavedeny speciální linky pro neslyšící jak u záchranné služby, tak u policie čili neslyšící se mohou cítit bezpečněji. A především díky internetu mohou agentury provozovat on-line tlumočení třeba u lékaře nebo na úřadě.“

Na otázku: **Vidíte nová média jako revoluční prostředek právě pro integraci neslyšících do společnosti?** 100 % dotázaných odpovědělo, že ano.

Zajímavé úvahy v odpovědích respondentů:

Podle Ing. Kateřiny Hodanové: „Ano, rozhodně, běžným lidem, jako jsem já, to umožňuje začlenit handicapované do normálního běžného života, a to je úžasné.“

Dr. Vavrečka uvedl: „Jednoznačně ano, neslyšící se přestávají stydět chodit ven mezi lidmi, chytré aplikace jim umožňují překládat znakový jazyk do slov, jsou stále on-line a k dispozici. Především pro tuto cílovou skupinu je to velký pokrok.“

Monika Boháčková odpověděla: „Ano, považuji je za důležité. Pro tlumočení využíváme především on-line služby Skype nebo Oovoo skrze webovou kameru.“

Mgr. Nad'a Dingová: „Média, která pracují s videozáznamy a tedy mohou přenášet kvalitně informace v obraze (= v českém znakovém jazyce), to je velká šance pro zrovnoprávnění neslyšících.“

Mgr. Jitka Vrchetová: „Ano, ale nic nelze brát absolutně, za nezbytné považuji, aby se neslyšící po celý svůj život učili a zdokonalovali v českém jazyce, rozšiřovali si slovní zásobu a zlepšovali své „vyjadřovací“ schopnosti“

Mgr. Alexandra Věbrová: „Určitě. Především pro mladou a střední generaci. Rozšiřuje to pro ně i možnost uplatnění, víc pracovních příležitostí mezi slyšícími.“

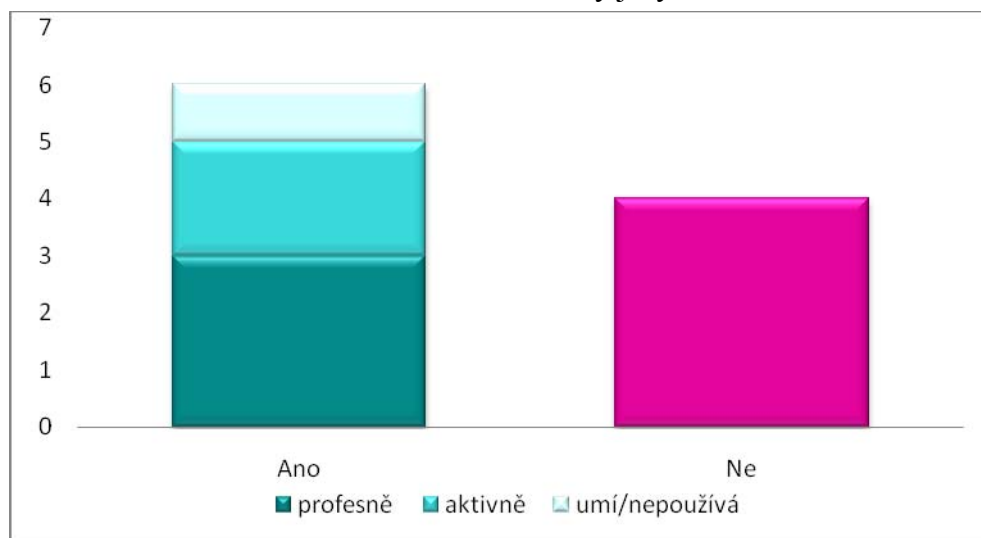
Ing. Martin Novák říká: „Ano, je především potřeba dělat v této věci osvětu, dodneška řada lidí neví, jak je důležitý tlumočník, přepisovatel, jak má komunikovat s osobou se sluchovým postižením.“

Mgr. Klára Podivínová odpověděla: „Ano, je to tak. Věřím, že právě nová média pomáhají a budou dále napomáhat v integraci neslyšících.“

Respondenti, uvedli některé on-line nástroje, které nejčastěji neslyšící využívají ke komunikaci: Skype, Oovoo. Podle Moniky Boháčkové „první soukromou společností, která poskytovala bezplatně služby pro neslyšící v rámci komunikace, byla společnost O2, která zavedla telefonního operátora. Jednou z prvních možností bylo na linku O2 poslat fax nebo dnes e-mail s textem a telefonním kontaktem. Operátor pak následně zavolal tlumočnickovi.“ Mgr. Klára Podivínová zmiňuje: „Například online tlumočení, které je možné nonstop prostřednictvím tabletu nebo chytrého telefonu, je veliký pokrok. Komunikační bariéra, která byla kdysi hlavním problémem, je už dnes mnohem menší, i když troufám si říci, že zdaleka nejsme na úrovni např. Spojených států a jiných západních a severských zemí.“ On-line tlumočení je služba, která je hojně využívána neslyšícími - na tom se shodnou všichni respondenti.

Na otázku **Umíte znakový jazyk?** 6 z deseti dotázaných, odpovědělo, že znakový jazyk umí. Ne všichni jej používají aktivně a u některých je vyžadován profesně. Ostatní čtyři dotázaní, uvedli, že se s cílovou skupinou dorozumívají pomocí psané formy přes internet, případně tužky a papír. Rovněž přepis mluvené řeči na text je příjemnou funkcí řady soudobých telefonů, i když zrovna neslyšící umí i velmi dobře odezírat z úst.

Graf 13: Umíte znakový jazyk?

Čížková, 2013

Na otázku **Jsou patrné rozdíly mezi osobami s vadou sluchu?** Všichni z dotázaných uvedli, že ano. Hlavní rozdíly respondenti vidí mezi komunitou neslyšících

a nedoslýchavých a v podstatě se nijak extrémně neodlišují od slyšící populace. Velmi záleží na faktorech, jako je rodina, vzdělání, sociální poměry. Ale přeci jen, vnímání neslyšících je občas zkreslené. Dvě odpovědi, jsou velmi podnětné k dalšímu zamyšlení, a to Kláry Podivínové: „Rozdíly patrné jsou, a to jak v přístupu ke vzdělání, zaměstnání a životu. Často jsem se setkávala s tím, že prelingválně neslyšící měly nereálné představy o zaměstnání a životě vůbec. Sociální vztahy v prelingválně neslyšících jsou jiné – museli jsme je naučit, co se smí a co se nesmí. U nedoslýchavých to takové není. Nicméně důležité také bylo z jakého rodinného zázemí pocházeli, co bylo běžné v jejich rodině. Tím se ostatně neliší od většinové populace a výsledků vycházejících z různých průzkumů.“ a Saši Věbrové: „Stejně jako mezi slyšícími najdete lidi více či méně nadané, šikovné a komunikativní. Hlavní rozdíl je však v tom, zda jde o prelingválně neslyšící, kteří mají jako mateřský jazyk znakový, nebo jde o nedoslýchavé, kteří dokážou se sluchadly rozumět i mluvené řeči, nebo o lidi ohluhlé. Ti jsou na tom mnohdy nejhůře, protože nepatří ani do jedné skupiny. V poslední době je zajímavé sledovat i děti, kterým byl voperován kochleární implantát. Tam, kde jde o dítě nadané k mluvení, bývá úspěch značný, pokud jde o dítě s nějakou přidruženou vadou i co se schopnosti vyjadřování týče, tam nemusí být výsledek až tak uspokojivý.“

Na otázku **Jak je to dnes s uplatněním osob s vadou sluchu na trhu práce? Stále přetrvávají předsudky nebo šla doba vpřed? V jakých oblastech se nejvíce uplatňují neslyšící?** se respondenti shodují, že určité předsudky stále přetrvávají. Ale přeci jen určitý posun v myšlení společnosti i osob s vadou sluchu nastává. Hlavním problémem doby je, že je hodně rychlá a uspěchaná, někteří neslyšící nemají takovou vůli se přizpůsobovat a sami naopak na svůj handicap upozorňují a nemají zájem se začlenit do sociálního systému, na tom se shodují Mgr. Jitka Vrchotová („Setkávám se však bohužel také s lidmi s vadami sluchu, kteří staví „na odiv“ svůj handicap a ve skutečnosti pracovat nechtějí a hledají jen různé výmluvy proč jim to či ono nabízené pracovní místo nevyhovuje. To je však častý problém i lidí slyšících, nejedná se o žádné specifikum osob s vadou sluchu.“) a Mgr. Saša Věbrová: „Pravda je, že neslyšící mají někdy pocit, že by měli mít zvláštní úlevy až za rámeček, který už hraničí se zneužitím handicapu. Na tom pohořelo už dost neslyšících.“ Částečně se přístup také

zlepšuje, na změně společnosti mají největší podíl různá občanská sdružení, v oblasti zaměstnávání právě agentury podporovaného zaměstnávání, ale stále nestačí, měla by být osvěta vedena, masověji. Dalším důležitým faktorem je možnost vzdělávání a tím zvýšení rekvalifikace cílové skupiny. Podle Ing. Martina Nováka: „Nejvíce se neslyšící dříve uplatňovali v oborech učňovských, v současné době se nabídka kurzů rozšířila o maturitní obory a možnosti studovat na vysoké škole. Díky tomu mohou ve školách pro specifické potřeby P učit jako pedagogové. Nabídka možností se zlepšila, stále ale není ideální.“ Bariérou, které se potencionální nezasvěcení zaměstnavatelé obávají je komunikační bariéra, strach z komunikace Saša Věbrová dodává: „Lidé pořád ještě nazývají neslyšící slovem hluchoněmý a tím vlastně počítají, že neslyšící nemluví. Ale je řada sluchově postižených, kteří se mluvit naučili. Zaměstnavatelé se především obávají komunikační bariéry. Ale když je vůle, dá se i to zvládnout - písemně, přes mail, SMS.“ V oborech, kterých se neslyšící nejčastěji uplatňují, odpovědělo pouze 50 % dotázaných. Ostatní odpovědi, jsou vesměs podobné. Stojí za zmínku odpověď Kláry Podívínové: „V poslední době si mohou také vyzkoušet práci v kavárnách, například v Plzni a Praze, kde jsou dvě kavárny s neslyšící obsluhou, díle pak jako kuchaři, cukráři, skladníci, elektrikáři, IT, technické obory, pomocné práce anebo také v sociálních službách a ve školství.“ A Nad'a Dingová dodává: Mezi neslyšícími máme ekonomy, dělníky, taxikáře, pedagogy, lékaře.

6.3 Zhodnocení

Tato kvalitativní metoda potvrdila, že nová média napomáhají úspěšné integraci, mladá a střední generace jsou pokročilými uživateli internetu cílová skupina nejčastěji využívá možnosti tlumočení on-line za pomoci chytrých telefonů a tabletů. Tato skupina je stále on-line, i když není na takové úrovni jako zahraničí, směrem na západ. Dnešní neslyšící má i díky novým médiím jednodušší cestu ke vzdělávání (Masarykova univerzita, reálné tlumočení, které se zobrazuje na tabletech studentů). Dnešní neslyšící je samostatný jedinec se stejným přístupem k informacím jako ostatní. Dnes se díky možnostem studia kvalifikace neslyšících zvyšuje, a tím i jejich pracovní možnosti. Mnoho neslyšících pracuje v oblasti vzdělávání a výchovy, také jako IT specialisté, programátoři, výtvarníci, fotografové. Všichni se shodují, že nová média dala neslyšícím šanci, jaká tu dosud nebyla. Jak to však bude vypadat za několik desítek let?

ZÁVĚR

Mezi slyšící a neslyšící společností je jedna velká „zed“, kterou představuje osobní komunikace. Komunikace je základní dorozumívací prostředek mezi lidmi. Slyšící lidé se primárně dorozumívají mluvením, což u komunity neslyšících není možné, neslyšící komunikují převážně pomocí znaků a vizuálního vnímání. Většinová společnost neumí znakový jazyk a tím nastává kolize v komunikaci mezi oběma skupinami. Pro skupinu znevýhodněných kvůli jejich sluchovému handicapu, jeví se nová média jako nástroj k odstranění bariér a přispění k plnohodnotnějšímu životu. Díky rychlosti šíření informací za pomoci těchto technologií, mají velké množství uživatelů (přibližně 85% celosvětové populace). Je to novodobý způsob komunikace, jednou z jeho nesporných výhod je, že při výměně informací nemusíme použít mluveného slova. Osoby komunikující mezi sebou prostřednictvím těchto médií mohou být v určité anonymitě a handicap není vnímám, tak jako při komunikaci „tváří v tvář“. Nová média nabízejí osobám s vadou sluchu větší možnosti ke vzdělávání, umožňují práci z domova, komunikaci s přáteli, nakupování a nejsou omezeny časoprostorem, pouze s přihlédnutím na připojení k internetu, stávají se tak plně dostupnými. Sluchově znevýhodněný člověk překonává bariéry a stává se součástí společnosti. Výhodou je také možnost využívání tlumočení profesionálů on-line, uchovávání záznamů a jejich opětovné spuštění. Dnešní neslyšící člověk je sebevědomý, nezávislý, samostatný jedinec, který se umí prosadit a komunikovat bez problému s okolním světem. Další možný způsob řešení bariér nabízejí moderní kochleární implantáty, ne však všichni z cílové skupiny neslyšících se staví k této metodě pozitivně, i úspěšnost implantace není vždy stoprocentní. Pokud voperovaný implantát tělo jedince přijme, získává tím značnou šanci začlenit se do většinové společnosti. I když mezi lidmi stále přetrvávají předsudky, přeci jen se situace postupně zlepšuje, postupnou informovaností neziskových organizací a občanských sdružení. Vývoj nových technologií je velmi dynamický. Nechme se překvapit, jaké otázky vyvstanou za několik desítek let.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- BÁRTOVÁ, H., V.BÁRTA. *Marketingový výzkum trhu*. Praha: Economia, 1991. 107 s. ISBN 80-85378-09-4.
- FORET, M. *Komunikace s veřejností*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. 206 s. ISBN 80-210-1034-7.
- HANNAGAN, T. J. *Marketing pro neziskový sektor*. Praha: Management Press, 1996. 206 s. ISBN: 80-85943-07-7.
- HOMOLÁČ, J. *Komunikace neslyšících*. Praha: FF UK, 1998. ISBN 80-85899-40-X.
- HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1997, 235 s. ISBN 80-7216-006-0.
- JANOTOVÁ, N. *Odezírání u sluchově postižených*. Praha: Septima, 1999. 51 s. ISBN 80-7216-82-6.
- KASTNER, A. *Úvod do tvorby webových stránek (deaf)*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 2003. 46 s. ISBN 80-86792-07-2.
- KIML, J. *Základy foniatrie vady a poruchy funkcí sdělovacího procesu*. 280 s. Praha: Avicenum, 1978.
- KOMORNÁ, M. *System vzdělávání osob se sluchovým postižením ČR a specifika vzdělávacích metod*. Praha: čkznj,o.s, 2008. 71 s. ISBN 978-80-87153-60-4.
- KOPLÍK, R., V.STRNADOVÁ. *Problematika tvorby skrytých titulků k předtočeným pořadům*. Praha: čkznj,o.s, 2008. 202s. ISBN 978-80-87153-82-6.
- KOSÍNOVÁ, B. *Neslyšící jako jazyková kulturní menšina – kultura neslyšících*. Praha: čktj,o.s, 2008. 61 s. ISBN 978-80-87153-94-9.
- KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 2001. 303 s. ISBN 80-246-0329-2.
- MOTEJZLÍKOVÁ, J. *Kochleární implantáty, rady a zkušenosti*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 234 s. ISBN 978-80-86792-23-1.
- NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0690-7.
- NOVOTNÁ, P. *Deaf ART*, Brno: Masarykova univerzita, 2008, 95 s. ISBN 978-80-210-4776-1.

- ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*, Praha, Portál, 2010. 310 s. ISBN 978-80-7367-698-8.
- OKROUHLÍKOVÁ, L. *Lexikografie a dostupné slovníky znakované češtiny*, Praha: čkznej, 2008. 182 s. ISBN: 978-80-87153-11-6.
- PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální sítě*. Vyd.1. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2010, 182 s. ISBN 978-80-245-1742-1
- PAVLÍČEK, A., A.GALBA, *Moderní informatika..* Vyd.1. Praha: Professional Publishing, 2012. 184 s. ISBN 978-80-7431-109-3
- PIPEKOVÁ, J.a kol., *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-65-6.
- PROCHÁZKOVÁ, V., P. VYSOUČEK. *Jak komunikovat s neslyšícím klientem*, Praha: Vzdělávací institut, 2007. 28 s, ISBN 978-80-86991-18-4.
- PULDA, M. *Surdopedie se zaměřením na raný a předškolní věk*. 142 s. Brno: MU, 1992 ISBN 8021004762.
- PROKOP, D. *Boj o media*.Vyd.1. Praha:Karolinum, 2005, 409 s. ISBN 80-246-0618-6.
- STRNADOVÁ, V. *Současné problémy české komunity neslyšících*. Praha: FF UK, 1998. 279 s. ISBN 80-85899-45-0.
- STRNADOVÁ, V. *Hádej, co říkám, aneb odezíraní je nejisté umění*, Praha : Ministerstvo zdravotnictví ČR, 1998. 158 s. ISBN (brož) : bc. Příl. čas. Gong ; č. 12/1998. ISSN 0323-0732.
- ŠLAPÁK, I., P.FLORIÁNOVÁ. *Kapitoly z otorhinolaryngologie a foniatrie*. Brno: Paido, 1999. ISBN 80-85931-67-2.
- TAYLOR, J. *Velký průvodce DVD*. Praha: Grada, 551s. ISBN 80-247-1721-2.
- VYSEKALOVÁ, J. a kolektiv. *Psychologie reklamy*. Vyd. 3. Praha: Grada Publishing, 2007. 294 s. ISBN 978-80-247-2196-5.
- ZIKL, P. *Nové trendy v oblasti sekundárního a terciárního vzdělávání sluchově postižených*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004. 86 s. ISBN 80-7041-462-6.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

- HARDY,R.E.a CULL, J,G. (joint author): *Educational and psychosocial aspects of deafness*, Springfield Thomas, Illinois, 1974. 197 s. ISBN 0398030022
- LISER, W. *Digital Art*. De: Tandem Verlag GmbH, 2009. 285 s. ISBN 978-3-8331-5338-9

VERNON, M a ANDREWS, J. *The psychology of deafness: Understanding deaf and hard-of-hearing people* New York: Longman 292 s., ISBN 0801303222.

Články

MACUROVÁ, A. Náš - jejich jazyk a naše vzájemná komunikace. *Naše řeč, ročník 77*, s. 44 č.1.1994.

MACUROVÁ, A. *Text a komunikace. Jazyk v literárním díle a ve filmu*. Praha: Univerzita Karlova, 1993. ISSN 0567-8269

Seznam použitých internetových zdrojů

Definition of: tablet computer [online]. PC Magazine, [cit. 2013-02-26]. Dostupné online.<http://pcmag.com>

Historie neslyšících [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: <http://www.sign-studio.cz/news/strucna-historie-vzdelanosti-neslysicich1/>

Siemens [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: <http://w1.hearing.siemens.com>

Sluchadlo [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: www.prosluch.cz/sluchadla.php

Kochlear [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: <http://kochlear.cz>

Kochlearní implantát [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: <http://www.aima.cz>

Signwriting [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: <http://signwriting.org>

STRNADOVÁ VĚRA: Titulkování pořadů v České televizi podle zákona a v praxi [online] [cit. 2013-02-23]. Dostupné: <http://www.helpnet.cz/inspo/inspo-2012/textove-prispevky/52439-3>

Co je znakový jazyk. [online] [cit. 2013-02-12]. Dostupné: <http://ruce.cz/clanky/188-co-je-znakovy-jazyk-znakovana-cestina>

ESF [online] [cit. 2013-02-22]. Dostupné: <http://www.esfcr.cz/evropsky-socialni-fond-v-cr>

JOS [online] [cit. 2013-02-22]. Dostupné: http://joseu.org/holisticke_pojeti_kurzu.pdf

SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1: Zvuková stupnice	13
Obrázek 2: Složení lidského ucha.....	14
Obrázek 3: Sluchová vada	16
Obrázek 4: Typy sluchadel	20
Obrázek 5: Kompenzační pomůcka - designové naslouchadlo	21
Obrázek 6: Kompenzační pomůcka - náramek na principu světelného upozornění.....	22
Obrázek 7: Kompenzační pomůcka - designové brýle	23
Obrázek 8: Kochleární implantát - schéma.....	24
Obrázek 9: Prstová abeceda na dvě ruce	30
Obrázek 10: Cued speech	31
Obrázek 11: Signwriting.....	37
Obrázek 12: Titulky pro neslyšící.....	39
Obrázek 13: Tlumočení on-line	41
Obrázek 17: Budoucnost komunikace telefonování	45
Obrázek 16: Schéma aplikace Polygraf.....	46
Obrázek 14: Skype komunikace znakováním.....	49
Obrázek 15: Projektory v praxi neslyšících.....	55

Seznam grafů

Graf 1: Věk respondentů.....	58
Graf 2: Pohlaví respondentů	59
Graf 3: Sluchová vada respondentů.....	59
Graf 4: Vzdělání respondentů	60
Graf 5: Vlastníte mobilní telefon nebo tablet s připojením na internet?	61
Graf 6: Vlastníte počítač s připojením na internet.....	61
Graf 7: Při osobní komunikaci se slyšícími komunikuji pomocí?.....	62
Graf 8: využíváte internet k výtěžné činnosti?.....	63
Graf 9: Navazujete nové kontakty přes sociální sítě?.....	64

Graf 10: Jaké on-line komunikační prostředky využíváte?	64
Graf 11: Dovedete si představit život bez internetu?	65
Graf 12: Umožnila vám moderní komunikační technika v posledních deseti letech lepší komunikaci s okolím?	66
Graf 13: Umíte znakový jazyk?	69

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník	I
Příloha B – Vybrané neziskové organizace v ČR.....	II
Příloha C – Expertní rozhovory	III
Mgr. Jitka Vrchotová	III
Mgr. Klára Podivínová	V
Ing. Martin Novák.....	VII
Mgr. Alexandra Věbrová	IX
MUDr. Jan Vavrečka	XI
Mgr. Alice Němcová.....	XIV
Mgr. Nad'a Dingová.....	XV
Mgr. Miloslav Škarda	XVII
Ing. Kateřina Šimurdová Hodanová	XVIII
Monika Boháčková	XIX

Příloha A – Dotazník

- 1) Pohlaví?: muž x žena
- 2) Věk? (méně než 18, 18 – 25, 26 – 35, 36 – 45, 46 – 57, 58 a více)
- 3) Nejvyšší dosažené vzdělání? (ZŠ, Sou, SŠ, VOŠ, VŠ)
- 4) Podle stupně postižení patříte do skupiny? Neslyšící x nedoslýchavý
- 5) Vlastníte mobilní telefon nebo tablet s připojením na internet? ano x ne
- 6) Vlastníte PC s připojením na internet? Ano x ne
- 7) Využíváte pro on-line komunikaci? Označte (Facebook, Skype, Icq, Vier, Twitter, Google talk, jiné – Oovoo apod.)
- 8) Přejde vám jednodušší komunikovat s osobou v tváři v tvář nebo prostřednictvím internetu? Osobně x virtuálně
- 9) Při osobní komunikaci se slyšícími komunikují pomocí? (znakování mobilní telefon, psaní textu na papír, odezíráním, naslouchadlo, jiné)
- 10) Navazujete nové kontakty přes internet nebo sociální sítě? Ano x ne
- 11) Kde jste se naučil/a pracovat s internetem (škola, kurz, sám, zaměstnání)
- 12) Vlastníte grafický počítačový software? ano x ne
- 13) Máte osobní webovou stránku? ano x ne
- 14) Využíváte internet k výdělečné činnosti? ano x ne
- 15) Umožnila vám moderní komunikační technika v posledních deseti letech lepší komunikaci s okolím? ano x ne
- 16) Dovedete si představit život bez internetu?
- 17) Používáte některou z kompenzačních pomůcek? (Kochleár, sluchadlo, indukční smyčka, vibrační budík)
- 18) Přátele nacházíte spíše? Neslyšícími, slyšícími, nedoslýchavými, nastejno)

Příloha B – Vybrané neziskové organizace v ČR

ASNEP Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel.

<http://www.asnep.cz/>

Skryté titulky pro neslyšící na profesionální úrovni, vydávají časopis Gong pro sluchově postižené, druhý největší poskytovatel tlumočnických služeb pro neslyšící v ČR., významný podíl na tvorbě skrytých titulků, podíl na tvorbě zpráv v českém znakovém jazyce.

APPN, o.s. Agentura pro neslyšící. www.appn.cz asociace přátel

ARPZD Asociace rodičů a přátel zdravotně postižených dětí v ČR, o.s. je otevřeným, nepolitickým občanským sdružením s právní subjektivitou. Asociace má celorepublikovou působnost <http://arpzpd.cz/>

AURIS - služby pro nedoslýchavé www.klapkynausi.cz

Česká unie pro podporované zaměstnávání <http://www.unie-pz.cz/>

ČKTZJ Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s. <http://www.cktzj.com/>

CZTN centrum zprostředkovaného tlumočení pro neslyšící, <http://www.cztn.cz/>

ČUN Česká unie neslyšících, <http://www.cun.cz/> (na www.praha.cun.cz, www.czsp.cun.cz (www.eprepis.cz), www.prepis.cun.cz, www.brno.cun.cz, www.liberec.cun.cz)

ČMJN Českomoravská jednota neslyšících je nestátní nezisková organizace, která sdružuje občanská sdružení pro neslyšící. <http://www.cmjn.cz/cmjn/>

FRPSP Federace rodičů a přátel sluchově postižených, o.s. <http://www.frpsp.cz>

NRZP Národní rada osob se zdravotním postižením ČR <http://www.nrzp.cz/>

PEVNOST české centrum znakového jazyka <http://pevnost.com/>

PSN Centrum denních služeb, pražský spolek neslyšících <http://www.cds-psn.eu/>

SNNCR Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR www.snnecr.cz

Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. www.trojrozmer.cz

TEIRESIAS, středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky <http://www.teiresias.muni.cz>, Masarykova univerzita (financováno ECTC)

Bez hran – Hradecké centrum CZJ www.bezhran.cz

Čeština v komunikaci neslyšících filozofická fakulta univerzity Karlovy v Praze <http://ucjtk.ff.cuni.cz/cnes/>

Portály:

HELPNET – informační portál pro osoby se specifickými potřebami. <http://helpnet.cz>

RUCE - portál pro osoby se sluchovou vadou, <http://ruce.cz>

NESLYŠÍCÍ - Portál na českém internetu o neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátelích nejen pro neslyšící, nedoslýchavé a jejich přátele www.neslyšici.cz/

TICHO Informační server věnující se výuce a osvětě v oblasti znakové řeči. <http://www.ticho.cz>

Příloha C – Expertní rozhovory

Mgr. Jitka Vrchotová

Vedoucí Poradny NRZP ČR (Národní rada osob se zdravotním postižením ČR)

1. Zabýváte se problematikou a poradenstvím handicapovaných osob a také osob s vadou sluchu v Národní radě osob se zdravotním postižením, jak jste se dostala k této činnosti?

Vystudovala jsem VOŠ a zvolila si zaměření na odborné sociální poradenství.

2. Kde všude se veřejnost a cílová skupina může dozvědět o poskytujících službách organizace?

Cílová skupina se může o těchto službách například dozvědět na webových stránkách www.nrzp.cz, také z tištěných letáků a z informačních a propagačních aktivity – přednášky pro veřejnost, pro neslyšící přednášky v klubech a stacionářích pro neslyšící, aktivity typu Non-handicap, veletrh neziskových organizací a další.

3. Jaký je "dnešní" neslyšící, nedoslýchavý oproti neslyšícímu před nástupem internetu a chytrých telefonů?

Rozhodně „mobilnější“ a také informovanější, je např. snazší si objednat tlumočnicka, mladí neslyšící, kteří využívají moderní technologie, jsou oproti starší generaci, která je zvyklá využívat jen fax nebo nemá žádný komunikační prostředek, ve velké výhodě.

4. Vidíte nová média jako revoluční prostředek právě pro integraci neslyšících do společnosti?

Ano, ale nic nelze brát absolutně, za nezbytné považuji, aby se neslyšící po celý svůj život učili a zdokonalovali v českém jazyce, rozšiřovali si slovní zásobu a zlepšovali své „vyjadřovací“ schopnosti.

5. Umíte znakový jazyk? Případně Kde jste se naučila znakovat?

Ano. V kurzech nejprve v ČUN (od r. 1998), později v Pevnosti (od r. 2001), dnes jako tlumočnicka se vzdělávám v průběžných kurzech dle aktuální nabídky, nejčastěji Pevnost a ČKTZJ, ale i jinde.

6. Jak je to dnes s uplatněním osob s vadou sluchu na trhu práce?

Uplatnění je stále velmi závislé na osobní iniciativě a vnitřní motivaci daného jedince, přestože pro lidi s vadou sluchu není snadné najít zaměstnání, z praxe v poradně vím, že ten, kdo pracovat chce, si práci najde a často velmi rychle.

Setkávám se však bohužel také s lidmi s vadami sluchu, kteří staví „na odiv“ svůj handicap a ve skutečnosti pracovat nechtějí a hledají jen různé výmluvy, proč jim to či ono nabízené pracovní místo nevyhovuje. To je však častý problém i lidí slyšících, nejedná se o žádné specifikum osob s vadou sluchu.

7. Stále přetrvávají předsudky nebo šla doba vpřed?

Ano, myslím si, že pohled společnosti se zlepšil, je větší informovanost, mnoho zaměstnavatelů dbá o „dobrou pověst“ společnosti a zaměstnávání OZP považuje za otázku cti a podle toho také s takovými pracovníky jedná, i zde jsou však stále výjimky a stále je co zlepšovat.

8. V jakých oblastech se nejvíce uplatňují neslyšící?

Oblasti, ve kterých se mohou uplatnit neslyšící? To je velmi individuální, ráda bych se vyhnula „tradičním předsudkům“ o uklízení a mytí černého nádobí v hotelech, proto nebudu žádné vhodné pozice jmenovat.

Mgr. Klára Podivínová

Vystudovala obor psychosociální studia a etika a teologie na HTF UK. Po škole nastoupila do APPN, o.s., kde v programu podporovaného zaměstnávání pracovala jako pracovní konzultantka a později vedoucí. Později pracovala v České unii podporovaného zaměstnávání, která sdružuje agentury podporovaného zaměstnávání v České republice jako projektová koordinátorka. Cílem činnosti ČUPZ je prosazovat zájmy podporovaného zaměstnávání na otevřeném trhu práce a prosazovat zájmy osob se zdravotním postižením na základě Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

1. Několik let jste pracovala v neziskovém sektoru, jak jste se dostala k této činnosti?

Už při studiu na gymnáziu jsem věděla, že chci pomáhat lidem a proto jsem se hlásila na vysoké školy s oborem sociální práce. Při studiu jsem se začala zajímat o znakový jazyk. Přes kurzy znakového jazyka jsme se dostala k tématu mé diplomové práce a pak až k mému prvnímu zaměstnání – pracovní konzultantky v podporovaném zaměstnávání Agentury pro neslyšící (APPN, o.s.). Po téměř 4 letech jsem začala pracovat v České unii pro podporované zaměstnávání, která sdružuje agentury podporovaného zaměstnávání v České republice (ČUPZ). Bohužel po necelých dvou letech jsme musely s kolegyní skončit, protože se nám nepodařilo získat žádný grant. ČUPZ stále funguje, prozatím, v omezeném režimu.

2. Kde všude se veřejnost a cílová skupina mohla dozvědět o službách, nabídkách (apod.) organizací, ve kterých jste pracovala?

O aktivitách organizací podporovaného zaměstnávání se zájemci z řad klientů i zaměstnavatelé mohli dozvědět především z webových stránek a propagačních materiálů. Samozřejmostí je také aktivní oslovování například na veletrzích, seminářích, kampaních apod. Co se týče sociálních médií, tak jednotlivé agentury mají například Facebook a jsou aktivnější oproti ČUPZu. Je to především tím, že ČUPZ jako zastřešující organizace má jinou hlavní cílovou skupinu a to především samotné organizace podporovaného zaměstnávání a další subjekty, ať už neziskové, veřejné nebo soukromé. A ČUPZu se na rozdíl od agentur PZ nikdy nepodařilo získat peníze na kampaně, které by měla organizovat právě ona. Pro případné finanční dárce jsme nebyli nikdy zajímaví - řada grantů a nadačních programů je zaměřena na pomoc přímo

klientům, kteří nebyli naší primární skupinou. Také nízký počet zaměstnanců (2) nestačil na to, aby zajistil ještě kromě realizace projektů a dalších aktivit, finance z jiných zdrojů, než například ESF a pod.

3. Jaký je dnešní neslyšící, nedoslýchavý oproti neslyšícímu před nástupem internetu a chytrých telefonů?

Díky technologiím mají dnešní mladí neslyšící spoustu možností jak komunikovat se světem prostřednictvím znakového jazyka. I sami se podílejí na vzniku prospěšných projektů, které slouží ku prospěchu všem generacemi neslyšících. Například online tlumočení, které je možné nonstop prostřednictvím tabletu nebo chytrého telefonu je veliký pokrok. Komunikační bariéra, která byla kdysi hlavním problémem je už dnes mnohem menší, i když troufám si říci, že zdaleka nejsme na úrovni např. Spojených států a jiných západních a severovýchodních zemí.

4. Vidíte nová média jako revoluční prostředek právě pro integraci neslyšících do společnosti?

Ano, je to tak. Věřím, že právě nová média pomáhají a budou dále napomáhat v integraci neslyšících.

5. Jsou patrné rozdíly mezi osobami s vadou sluchu?

Rozdíly patrné jsou, a to jak v přístupu ke vzdělání, zaměstnání a životu. Často jsme se setkávala s tím, že prelingválně neslyšící měly nereálné představy o zaměstnání a životě vůbec. Sociální vztahy v prelingválně neslyšících jsou jiné – museli jsme je naučit, co se smí a co se nesmí. U nedoslýchavých to takové není. Nicméně také důležité bylo z jakého rodinného zázemí pocházeli, co bylo běžné v jejich rodině. Tím se ostatně neliší od většinové populace a výsledků vycházejících z různých průzkumů.

6. Umíte znakový jazyk? Kde jste se naučila znakovat?

Znakový jazyk jsem uměla, nicméně teď když jej již delší dobu nepoužívám, tak zapomínám. Znakový jazyk jsme se naučila v kurzech, které vedly neslyšící. Tento způsob určitě doporučuji všem, kteří mají o znakový jazyk zájem. Pak je důležité využívání jazyka v praxi, stejné je to i s mluvenými jazyky.

7. Jak je to dnes s uplatněním osob s vadou sluchu na trhu práce? stále přetrvávají předsudky nebo šla doba vpřed? V jakých oblastech se nejvíce uplatňují neslyšící?

Předsudky stále přetrvávají, bohužel. Vždy se najdou lidé, kteří vidí černobíle. O změnu společnosti mají největší podíl různá občanská sdružení, v oblasti zaměstnávání právě agentury podporované zaměstnávání. Uplatnění neslyšících je široké, většina z nich má alespoň výuční list. V poslední době si mohou také vyzkoušet práci v kavárnách, například v Plzni a Praze, kde jsou dvě kavárny s neslyšící obsluhou, dále pak kuchaři, cukráři, skladníci, elektrikáři, IT, technické obory, pomocné práce anebo také v sociálních službách a ve školství.

8. Zažila jste společně nějaký nezapomenutelný zážitek?

Zážitků mám několik a to jak negativních, tak i pozitivních. Nicméně nezapomenutelné zážitky pro mě byly ty, kdy jsem viděla, že spolupráce mezi námi, klientem a zaměstnavatelem byla ukončena úspěšně a byla trvalá.

Ing. Martin Novák

Od roku 2006 viceprezident České unie neslyšících.

1. Zabýváte se problematikou a poradenstvím u osob s vadou sluchu v České unii neslyšících, jak jste se dostal k této činnosti?

Sám jsem osobou se sluchovým postižením a vím jak v současné době je poskytované poradenství a služby pro tyto osoby velmi omezené.

2. Z jakých zdrojů je financována tato organizace?

Česká unie neslyšících je financována z různých zdrojů, především MPSV, MZCR, MK, krajů, měst a obcí. Velmi důležité jsou také dary a také příjmy z kurzů znakového jazyka.

3. Kde všude se veřejnost a cílová skupina může dozvědět o poskytujících službách organizace?

Veškeré informace jsou na www.cun.cz, podrobnější na www.praha.cun.cz, www.czsp.cun.cz (www.eprepis.cz), www.prepis.cun.cz, www.brno.cun.cz, www.liberec.cun.cz. Facebook v nejbližší době zprovozníme.

4. Jaký je dnešní neslyšící, nedoslýchavý oproti neslyšícímu před nástupem internetu a chytrých telefonů?

Ano, internet udělal velký krok v této záležitosti, výhodou je především možnost nahrávat si a uchovávat český znakový jazyk. Dále komunikace umožňuje komunikaci v reálném čase. Dříve to bylo pouze telefonování.

5. Vidíte nová média jako revoluční prostředek právě pro integraci neslyšících do společnosti?

Ano, je především potřeba dělat v této věci osvětu, dodneška řada lidí neví, jak je důležitý tlumočník, přepisovatel, jak má komunikovat s osobou se sluchovým postižením.

6. Jsou patrné rozdíly mezi osobami s vadou sluchu?

Ano, komunikace hodně ovlivňuje kulturu těchto lidí. Je rozdíl mezi osobami komunikujícími znakovým jazykem, osobou, která ohluchla po a před rozvinutím řeči. Nelze to házet vše do jednoho “pytle”, každý potřebuje něco jiného.

7. Umíte znakový jazyk? Kde jste se naučil znakovat?

Narodil jsem se již neslyšící (mám ještě zbytky sluchu) ve slyšící rodině. Znakový jazyk jsem se naučil od kamarádů a později v různých kurzech, kde jsem se zlepšoval.

8. Jak je to dnes s uplatněním osob s vadou sluchu na trhu práce? Stále přetrvávají předsudky nebo šla doba vpřed? V jakých oblastech se nejvíce uplatňují neslyšící?

Ano, stále přetrvávají předsudky, navíc Úřady práce neustále odmítají zajistit na rekvalifikačních kurzech tlumočníky či přepisovatele. Snažíme se to vždy nějak vyřešit. Také je velký problém aby si kolektiv v práci zvyknul na komunikaci s osobou s vadou sluchu. Nejvíce se neslyšící dříve uplatňovali v oborech učňovských, v současné době se nabídka kurzů rozšířila o maturitní obory a možnosti studovat na vysoké škole. Díky tomu mohou ve školách pro SP učit jako pedagogové. Nabídka možností se zlepšila, stále ale není ideální.

9. Pořádáte s neslyšícími jiné aktivity mimo tuto činnost?

Ano, snažíme se realizovat různé společenské akce jako je festival Mluvící ruce, plesy pro neslyšící, exkurze, psychorehabilitační pobyty apod.

10. Zažil jste společně s neslyšícími nějaký nezapomenutelný zážitek?

Těch je vždy hodně.

11. Zaměstnává vaše agentura neslyšící?

Ano, zaměstnáváme více než 50% osob se sluchovým postižením. Snažíme se sami, aby měli prostředí, kde se s každým domluví a nemají bariéry.

Mgr. Alexandra Věbrová

Moderátorka a redaktorka TKN (televizního klubu neslyšících)

Studovala nejprve operní zpěv. Poté Fakultu sociálních věd UK obor rozhlasová žurnalistika. Dvanáct let bylo její jméno spojeno s rozhlasovým pořadem Tobogan, jehož autorem byl Tomáš Sláma. V Českém rozhlase 2 - Praha připravovala a uváděla portréty hudebníků, textařů a skladatelů i hudební cykly, přispívala fejetony a komponovanými pořady do redakce zábavy. V současné době je autorkou scénářů cyklu O češtině, 13. komnata, Televizní klub neslyšících, Klíč či pořadů se zdravotní tematikou. Ve všech projektech využívá dlouholetých zkušeností z oboru. **Získala Cenu Vládního výboru pro zdravotně postižené za pořady Televizní klub neslyšících a 13. komnata Tomáše Zelenky.**

1. Několik let připravujete TKN, jak jste se dostala k této činnosti?

Vystudovala jsem operní zpěv, pak žurnalistiku. V té době jsem vůbec netušila, že bych mohla pracovat pro TKN. Pracovala jsem na rozhlasových pořadech. Při tom jsem začala připravovat i titulky pro TKN. Pořady se mi líbily a když hledali dalšího scenáristu, doporučila mne paní režisérka Alena Deržiová. Za její pomoci i za pomoci Dr. Brožíka jsem připravila první scénář TKN, líbil se, a tak jsem byla přijata k pravidelné spolupráci. Pro TKN připravuji 7 - 10 TKN ročně.

2. Kde všude se veřejnost a cílová skupina může dozvědět více informací o TKN?

Myslím si, že TKN nejvíc sledují neslyšící, ale pokud je téma, které propojuje oba světy, tedy i svět slyšících, jako třeba tinnitus, tak si jej zapnou i lidé z většinové společnosti. O pořadu se mohou dozvědět na stránkách České televize, v časopisu Gong, ve střediscích, kde neslyšícím pomáhají s kompenzačními pomůckami i sociální problematikou, na úradech, i ASNEP, nebo v Uniích pro neslyšící, ve školách, taky při vystoupeních pantomimy na festivalech, v divadlech, kde se úspěšně podařilo nastudovat několik her s tlumočením přímo na jevišti (např. Tracyho tygr). A hlavně, je hodně slyšících, kteří mají sluchově postižené děti nebo příbuzné a ti také šíří povědomí o tomto pořadu.

3. Jaký je dnešní neslyšící, nedoslýchavý oproti neslyšícímu před nástupem internetu a chytrých telefonů?

Myslím, že je víc informovaný. Samozřejmě to záleží i na jeho schopnostech a zájmech. Ale díky těmto pomocníkům mohou komunikovat jak mezi sebou, tak i třeba v případech nouze. Jsou už zavedeny speciální linky pro neslyšící jak u záchranné služby, tak u policie. Čili neslyšící se mohou cítit bezpečněji. A především díky internetu mohou agentury provozovat on-line tlumočení třeba u lékaře nebo na úřadě.

4. Vidíte nová média jako revoluční prostředek právě pro integraci neslyšících do společnosti?

Určitě. Především pro mladou a střední generaci. Rozšiřuje to pro ně i možnost uplatnění, víc pracovních příležitostí mezi slyšícími.

5. Jsou patrné rozdíly mezi osobami s vadou sluchu?

Samozřejmě. Stejně jako mezi slyšícími najdete lidi více či méně nadané, šikovné a komunikativní. Hlavní rozdíl je však v tom, zda jde o prelingválně neslyšící, kteří mají jako mateřský jazyk znakový, nebo jde o nedoslýchavé, kteří dokážou se sluchadly rozumět i mluvené řeči, nebo o lidi ohluchlé. Ti jsou na tom mnohdy nejhůře, protože nepatří ani do jedné skupiny. V poslední době je zajímavé sledovat i děti, kterým byl voperován kochleární implantát. Tam, kde jde o dítě nadané k mluvení, bývá úspěch značný, pokud jde o dítě s nějakou přidruženou vadou i co se schopnosti vyjadřování týče, tam nemusí být výsledek až tak uspokojivý.

6. Umíte znakový jazyk? Případně Kde jste se naučila znakovat?

Znakový jazyk neumím, pouze některé znaky. Poprosila jsem naši neslyšící moderátorku Zlatu Kurcovou, aby mi dávala lekce a dost mi to pomohlo. V jednodušších věcech se domluvíme a neslyšící velmi vítají, když vidí i snahu slyšícího člověka znakovat. Také jsem absolvovala 3 roky na Pedagogické fakultě obor surdopedie, kde mne učil základy znakovky právě Dr. Brožík.

7. Jak je to dnes s uplatněním osob s vadou sluchu na trhu práce? Stále přetrvávají předsudky nebo šla doba vpřed? V jakých oblastech se nejvíce uplatňují neslyšící?

Samozřejmě i dnes jsou některá povolání, kde neslyšící prostě pracovat nemůže, především tam, kde je nutné telefonovat, nebo sledovat vyjádření i více osob najednou, dále tam, kde je nebezpečné, pokud člověk nevaruje sluch, že je spuštěn nějaký stroj apod. Lidé pořád ještě nazývají neslyšící slovem hluchoněmý a tím vlastně počítají, že neslyšící nemluví. Ale je řada sluchově postižených, kteří se mluvit naučili. Zaměstnavatelé se především obávají komunikační bariéry. Ale když je vůle, dá se i to zvládnout - písemně, přes mail, SMS. Zaměstnání pomáhá neslyšícím zajistit např. Agentura profesního poradenství pro neslyšící - APPN. Ta nabízí zaměstnavatelům pracovníky a ze začátku i pomáhá, aby si navzájem porozuměli a pochopili, co od koho mohou čekat. Pravda je, že neslyšící mají někdy pocit, že by měli mít zvláštní úlevy až za rámec, který už hraničí se zneužitím handicapu. Na tom pohořelo už dost neslyšících.

8. Zažila jste společně nějaký nezapomenutelný zážitek při natáčení?

Zažíváme je pořád. Pokaždé, když potkáme neslyšícího člověka, který se dokázal postavit na své nohy, studovat, jít si za svým cílem. A hlavně je nám dobře s našimi neslyšícími moderátory, jsou prostě fajn a dokážeme se nejen dorozumět bez problémů, ale dělat si i legraci, vyprávět vtipy, prostě tam bariéra není žádná. Kéž by to tak bylo všude.

MUDr. Jan Vavrečka

Narodil se v roce 1973 v Novém Jičíně. Od roku 1992 nastoupil na lékařskou fakultu v Olomouci a v roce 1998 dokončil studium na II. LF UK v Praze. V roce 2003/4 zakládá reklamní, vzdělávací a poradenskou agenturu Troas, s.r.o., ve které působí jako hlavní koordinátor grantových projektů a vedoucí vzdělávání. Jako lékař vykonává praxi na Ortopedickém oddělení I. chirurgické kliniky VFN v Praze. 10 let specializace na oblast regulace reklamy ve farmacii, potravinářství a kosmetickém průmyslu. Dnes působí jako odborný lektor a konzultant této problematiky.

Zkušenosti od roku 2003 se vzděláváním neslyšících v oblasti nejprve jako lektor, posléze jako hlavní koordinátor 3. grantových projektů (ESF) s touto tematikou. Dnes již výhradně 3D grafický software a základy výrobních procesů a jejich potřeb v reklamním sektoru. Má za sebou nejméně 350 hodin samostatné výuky PC grafiky této cílové skupině. Dnes již převážně dozorují a kontrolují přípravu a realizaci výuky svých mladších kolegů. Od roku 2005 realizují jako lektor odborné semináře a školicí akce také v oblasti regulace reklamy, reklamní etiky a farmaceutického marketingu (VŠE, FNKV, agentura BOVAPOLYGON, s.r.o., TROAS, s.r.o.), a to včetně velkých akcí – mezinárodních konferencí a školení orgánů státní správy.

1. Několik let jste se věnoval vzdělávání neslyšících, jak jste se dostala k této činnosti?

Jednoho dne mě oslovila manželka mého kamaráda s nápadem zaměstnávat zdravotně znevýhodněné a podílet se na jejich integraci. Vystudoval jsem lékařskou fakultu, a proto mi toto téma nebylo vzdálené. V roce 2003 jsme založili společnost Troas, s.r.o., na kterou jsme získali první grant. Nejprve jsme si mysleli, že se nebudeme soustřeďovat pouze na oblast neslyšících (osob s vadou sluchu), ale na všechny handicapované. Před podáním žádosti jsme pro potencionální uchazeče připravili sezení a ptali se jich na jejich potřeby. Z těchto uchazečů se následně vyseletovala cílová skupina neslyšících a s nimi jsme rozjeli první projekt, práci s neslyšícími jsme se věnovali až do dubna roku 2011. První projekt byl o rukodělné práci, později jsem zjistil, že neslyšící mají obrovský talent, což se týká vizuální tvorby. Začali jsme společným úsilím malovat obrazy a převádět je do digitální podoby a z tohoto vznikl nápad právě na vzdělávání neslyšících v počítačové grafice, které se stalo nejúspěšnějším projektem ze série grantových projektů „Karavana“.

2. Z jakých zdrojů byla financována tato nezisková organizace?

V Německu jsou grantové projekty více dotovány, v Čechách se většinou objevují částečně dotované granty. Projekt Karavana III zahrnoval 2. a 3. realizační etapu. Jeho první a část druhé etapy již byly realizovány v rámci ESF v období let 2005 – 2008. Od hlavních forem Evropských sociálních fondů (ESF) se tato liší pouze částečným

financováním v rámci Operačního programu Praha – Adaptabilita (OPPA), ve kterém je spolupráce zahrnuta formou prioritních os, konkrétně je to Prioritní osa č. 1. (konkurenceschopnost a zaměstnanost). Karavana III je z 85% financována z rozpočtu EU a z 15% rozpočtu ČR.

3. Kde všude se veřejnost a cílová skupina může dozvědět o poskytujících službách neziskové organizace?

Pro potřeby projektu vznikl informační web www.ikaravana.cz, kde se neslyšící a nedoslýchaví mohli dozvědět o právě probíhajících kurzech počítačové grafiky, do kterých se mohli přihlásit. A také jsme se vzdělávacím týmem připravili e-learningové učebnice. Dostupné on-line. Programy, o které byl největší zájem, byly z řady Adobe (Photoshop, Illustrator, Indesign, Flash, Dreamweaver..) Postupně jsme také spustili facebookové stránky Grafika Neslyšícím.

4. Kolik osob s vadou sluchu našlo uplatnění po skončení kurzů?

V rámci projektu jsme nabízeli nejen běžné kurzy, ale také rekvalifikační (akreditace MŠMT). Jejich účastníky se stali talentovaní jedinci, kteří absolvovali některý z běžných kurzů. Rekvalifikační kurzy byly zahájeny v lednu roku 2010, do kterých se přihlásilo deset klientů. Z toho 4 muži a 6 žen ve všech věkových kategoriích od 25 – 50 let (produktivním věku). 4. klienti měli dosažené vysokoškolské vzdělání, 2 vyučen a ostatní středoškolské. Tento kurz většina klientů volila pro zvýšení své kvalifikace. Třetina absolventů se v současné době snaží najít uplatnění v tomto oboru. Rekvalifikační kurzy trvaly dva semestry celkem 80 hodin a byly ukončeny závěrečnou zkouškou minimálně ze tří standardních programů (povinných) a ze tří volitelných. Běžnými kurzy prošlo přes 120 podpořených osob, ale evidenci o jejich uplatnění jsme nevedli, jednalo se o krátkodobě kurzy.

5. Jaký je dnešní neslyšící, nedoslýchavý oproti neslyšícímu před nástupem internetu a chytrých telefonů?

Technologie šly neuvěřitelně dopředu, když si (dnes úsměvně) vzpomínám, když jsme začínali v dílně s cílovou skupinou malovat samolepky na okna a překreslovali obrázky díky tehdejšímu „Meotaru“ (projektor) a když jsme se po letech loučili, všichni jsme drželi v ruce nejmodernější mobilní telefon. Nástup těchto technologií předznamenal lepší komunikační možnosti pro neslyšící (především mladší a střední generaci).

6. Vidíte nová média jako revoluční prostředek právě pro integraci neslyšících do společnosti?

Jednoznačně Ano, neslyšící se přestávají stydět chodit ven mezi lidi, chytré aplikace jim umožňují překládat znakový jazyk do slov, jsou stále on-line a k dispozici. Především pro tuto cílovou skupinu je to velký pokrok.

7. Jsou patrné rozdíly mezi osobami s vadou sluchu?

Rozdíly jsou patrné, máme dvě hlavní skupiny neslyšící a nedoslýchavé. Každý má jinou komunikační bariéru, neslyšící vesměs používají znaky a nedoslýchaví sice nemůžou telefonovat, ale používají naslouchadlo.

8. Umíte znakový jazyk?

Bohužel znakový jazyk neumím, odkoukal jsem pouze pár znaků a vesměs mě moji neslyšící kolegové naučili zkratky našich jmen, věci apod. Nikdy jsem znakový jazyk vysloveně nepotřeboval. Neslyšící umí perfektně odezírat a v poslední fázi projektu jsme si psali přes komunikační prostředky především to byly e-mail, SMS, Skype, ICQ a také jsem zakoupil běžnou tabuli, kde jsme si psali vzkazy.

Jak se tedy dorozumíváte?

Neslyšící vesměs dobře odezírají, ale ve většině případů komunikujeme přes internet (e-mail, skype) a také textovou formou na pomoci papíru a tužky.

9. Jaké je to dnes s uplatněním osob s vadou sluchu na trhu práce? Stále přetrvávají předsudky nebo šla doba vpřed? V jakých oblastech se nejvíce uplatňují neslyšící?

Co se týká uplatnění neslyšící osob, někteří v sobě mají stále zakotveny minulé režimy, kdy jim byla práce přidělena, po většině to byla práce manuální. Dnes je to tak, že neslyšící mají daleko větší možnosti, i co se týká jejich vzdělání. Dříve nebylo možné, aby neslyšící měl vysokou školu, dnes je to zcela běžné. Pro mladou generaci se nástup moderních technologií stal revolucí, usnadňují jim komunikaci (vzdělávání, kamarády a zaměstnání). Při realizaci projektu jsme se neustále potýkali ze stran potencionálních zaměstnavatelů s obavou, jak společně budou komunikovat. Báli se toho a dalo nám velkou práci, alespoň dva přesvědčit, aby to zkusili. Bylo by dobré zaměstnavatele motivovat a přivést je do společnosti neslyšících, aby viděli a přesvědčili se, že jsou to zcela zdraví jedinci, pouze s menší vadou, která se dá bez problému kompenzovat jejich talentem, trpělivostí a pracovitostí.

10. Zažil jste společně nějaký nezapomenutelný zážitek?

Jednou jsme v rámci druhého projektu Karavana II podnikli společnou cestu na festivaly konané v Německu, Litvě, Slovensku a v Praze. Jednalo se o čtyři nezapomenutelné víkendy. Všechny země se neuvěřitelně snažily a měly program velmi propracovaný. Německo si připravilo „pyramidu“, do které se z každé strany díval jeden neslyšící a uvnitř pyramidy běžely titulky (předzvěst moderním technologiím).

V Kremnici na Slovensku jsme viděli senzační číslo sokolníků vystupujících s orly. V Lotyšsku perfektně „vymakané“ a připravené černé divadlo – ve kterém neslyšící také excelují. Ale v Praze to byla skutečně tečka na závěr, pilo se pivo a soutěže na principu tomboly.

11. Zaměstnává vaše agentura neslyšící?

V Troasu jsme v posledním období zaměstnávali dva neslyšící na plný úvazek. Martina Ťuláka a Michala Troušila (grafiky a lektory). Měli jsme takový malý „opensource“, od začátku jsem prosazoval, aby nebyli neslyšící izolováni. Toto se podle mě osvědčilo, v kanceláři bylo stále živo, plno humoru a radosti. Rád na toto období vzpomínám, i když to bylo někdy pro mě náročné.

Mgr. Alice Němcová

Na otázky odpovídala personalistka z velké české společnosti, která se pohybuje v oblasti informačních a telekomunikačních technologií. Z předchozího zaměstnání má určitou zkušenost s hluchoněmými. V personalistice pracuje 25 let.

1. Vaše firma zaměstnává neslyšící, kolik neslyšících (nedoslýchavých) s Vámi pracuje?

V naší společnosti pracuje jedna nedoslýchavá žena.

2. Na jakých pozicích?

Metodička v oblasti informačních systémů.

3. Umíte znakový jazyk?

Ne.

4. Jak se tedy dorozumíváte? (tady bych potřebovala hlavně zmínit nová média - Internet, e-mail, zadávání přes IS, chytré telefony, chaty apod.).

Vzhledem k tomu, že jde o nedoslýchavou kolegyni, lze celkem bez problémů použít běžnou ústní komunikaci, ale také se dorozumíváme prostřednictvím e-mailu, informačního systému – např. e-learning.

5. Jaký je “dnešní“ neslyšící, nedoslýchavý oproti neslyšícímu před nástupem internetu a chytrých telefonů?

Určitě neslyšící mají v tomto směru větší šance a možnosti dorozumět a uplatnit se ve společnosti.

6. Vidíte nová média jako revoluční prostředek právě pro integraci neslyšících do společnosti?

Určitou pomoc pro neslyšící nová média určitě představují, ale nejsou samospatitelná – neřeší jejich situaci komplexně.

7. Jak je to dnes s uplatněním osob s vadou sluchu na trhu práce? Stále přetrvávají předsudky nebo šla doba vpřed? (tady bych potřebovala něco s tím pc, software, chytré telefony apod.)

Díky tomu, že dnes existuje kromě klasického mluveného slova i jiná možnost komunikace v podobě chytrých telefonů, tabletů, Skype, sociálních sítí apod., je začlenění do společnosti pro neslyšící jednodušší. Avšak trh práce je dnes zasyčen a uchazečů stále přibývá, takže osoby se zdravotním postižením, k nimž neslyšící patří, jsou tím pádem pořád znevýhodněni.

8. Pokud byste měla tu možnost, zaměstnala byste neslyšícího člověka a proč?

Jedna z motivací zaměstnavatelů je i tzv. náhradní plnění – plnění předepsaného podílu zaměstnávání OZP – osob se zdravotním postižením. Osobně, kdyby byl dotyčný šikovný a pracovitý a mohla jsem mu k jeho práci poskytnout odpovídající podmínky, zaměstnala bych ho. Myslím, že například pozice programátora či grafika je pro neslyšící ideální.

Mgr. Nad'a Dingová

Pracuje jako tlumočnice znakového jazyka (dále znkj) již přes 15 let, od roku 2008 se zabývá soudním tlumočením a je členem představenstva soudních tlumočnicků. V České republice. Od roku 2011 studuje doktorské studium filologie–český jazyk, FFUK Praha. Spolupracuje s Českou televizí a tlumočí TKN.

1. Tlumočíte ve znakovém jazyce, jak jste se k tomuto oboru dostala?

Jako tlumočnick CZJ-CJ a CJ-CZJ pracuji od roku 1998 a to na nejrůznějších úrovních a v nejrůznějších oblastech. K tomuto povolání jsem se dostala díky studiu oboru výchovna dramatika neslyšících na JAMU v Brně, kde jsem měla možnost studovat s neslyšícími spolužáky a tím poznat jejich potřeby a problémy. Jedním z největších problému byl nedostatek kvalitních tlumočnicků CZJ.

2. Existuje nějaké slovo, které je kuriózní na překlad?

Pokud máte na mysli slovo z češtiny, které bylo náročné na překlad do CZJ, tak jsou to všechny výrazy, které popisují zvuk (např. zurčí, klokotá apod.) důvodem problematiky překladu není to, že by CZJ nebyl schopný obsah výrazu vyjádřit, ale skutečnost, že se jedná o informaci popisující zvuk, se kterým neslyšící nemá osobní zkušenost.

3. Kde jste se naučila znakovat?

Český znakový jazyk se stále učím. Poprvé jsem se s nimi dostala do kontaktu v roce 1993 na JAMU, kdy jsem se učila komunikovat se svými neslyšícími spolužáky.

4. Jak neslyšící vnímají tlumočení skrze média a využívají tlumočení skrze chytré telefony?

Pro neslyšící je ideální kombinace českých titulků a tlumočení českého znakového jazyka (ne znakované češtiny). Aby to však bylo pro neslyšící skutečně přínosem, je důležité, aby obojí bylo ve vysoké technické kvalitě.

Neslyšící Čech dává v současné době stále přednost „živému tlumočení“, on-line tlumočení rád využije v „pohotovostní“ situaci nebo pro krátké tlumočení (např. objednávka u lékaře).

5. Jsou nějaké změny v tlumočení ? (legislativa) Vidíte nějaké změny v tlumočení dříve a dnes? (i ve vnímání neslyšícího člověka)

Tlumočení se řídí několika zákony. Mezi nejdůležitější patří zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob; zákon o sociálních službách a zákon o tlumočnicích a znalcích. Vidím velký posun v oblasti tlumočení pro neslyšící. Jedná se už o opravdovou profesi a tím se pochopitelně zvyšují nároky klientu na poskytovatele tlumočnických služeb i samotné tlumočnický.

6. Kde všude se veřejnost a cílová skupina může dozvědět o službách tlumočených do znkj?

Existují profesní organizace tlumočnicků (Česká komora tlumočnicků znakového jazyka), které využívají internet, Facebook, e-maily apod. Především pak na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky je registr poskytovatelů tlumočnických služeb. Jednotliví poskytovatele pak mají své webové stránky často překládané do CZJ.

7. Jaký je dnešní neslyšící, nedoslýchavý oproti neslyšícímu před nástupem internetu a chytrých telefonů?

Uživatel českého znakového jazyka je v současné době sebevědomý člověk, který se umí domáhat svých práv, za svůj jazyk se nestydí a vyžaduje jeho kvalitní a důsledné používání.

8. Vidíte nová média jako revoluční prostředek právě pro integraci neslyšících do společnosti?

Pokud máte na mysli média, která pracují s videozáznamy, a tedy mohou přenášet kvalitně informace v obraze (= v českém znakovém jazyce), pak je to velká šance pro zrovnoprávnění neslyšících.

9. Jsou patrné rozdíly mezi osobami s vadou sluchu?

Pokud bychom si pojmenovali tyto osoby třeba jako neslyšící, nedoslýchavé a ohluchlé osoby (+ v poslední době se začíná vydělovat skupina uživatelů KI), pak se jedná o skupiny lidí se zásadně odlišnými jazykovými a komunikačními potřebami.

10. Jak je to dnes s uplatněním osob s vadou sluchu na trhu práce? Stále přetrvávají předsudky nebo šla doba vpřed? V jakých oblastech se nejvíce uplatňují neslyšící?

V současné době mají neslyšící přístup ke kvalitnějšímu vzdělání, tím získávají vyšší kvalifikaci a mají tím pádem také přístup k různorodým profesím. Vše záleží na jednotlivcích, nedá se to zobecnit. Mezi neslyšícími máme ekonomy, dělníky, taxikáře, pedagogy, lékaře apod.

12. Zažila jste při tlumočení nějaký nezapomenutelný zážitek?

Ano, každé tlumočení je velkým zážitkem.

Mgr. Miloslav Škarda

Od roku 2000 pracuje jako tlumočnický znakového jazyka v SNN v ČR.

1. Kolik let pracujete jako tlumočnický znkj?

Jako TZJ profesně pracuji cca od r.2000

2. Kde jste se naučil znakovat?

Narodil jsem se neslyšícím rodičům. Jsem tedy CODA. Je to můj mateřský jazyk

3. Jak neslyšící vnímají tlumočení skrze média a využívají tlumočení skrze chytré telefony?

Záleží v současné době na věkové kategorii. Starší generace téměř vůbec tlumočení přes média nevyužívají-využívají pouze SMS, střední generace, hlavně mladí využívají tlumočení přes média, hlavně přes chytré telefony včetně navigace.

4. Kde všude se veřejnost a neslyšící mohou dozvědět o programech tlumočených do znkj?

Veřejnost a neslyšící (pokud mají přístup k internetu) se mohou poměrně lehce dozvědět na webových stránkách organizací, které poskytují tlumočnické služby - např. SNN v ČR, Asnep, ČUN, APPN, ČKTZJ, Pevnost atd.

5. Jaký je dnešní neslyšící, nedoslýchavý oproti neslyšícímu před nástupem internetu a chytrých telefonů?

Neslyšící před nástupem internetu s dnešním se srovnat nedají. Dnes obrovský pokrok po všech stránkách.

1. Vidíte nová média jako revoluční prostředek právě pro integraci neslyšících do společnosti?

Ano.

7. Jak je to dnes s uplatněním osob s vadou sluchu na trhu práce? Stále přetrvávají předsudky nebo šla doba vpřed? V jakých oblastech se nejvíce uplatňují neslyšící?

Přestože vzdělanost neslyšících velmi pokročila, stále je velký problém na trhu práce sehnat pro neslyšící komunitu odpovídající místa. Velké množství neslyšících je evidováno na ÚP jako čekající na vhodné zaměstnání. Myslím si, že předsudky u mnoha zaměstnavatelů přetrvávají.

Ing. Kateřina Šimurdová Hodanová

Kateřina Šimurdová Hodanová se narodila v Karlových Varech, kde vystudovala První české gymnázium, poté Fakultu elektrotechnickou Českého vysokého učení technického. V současnosti pracuje pro značku Oppenheimer, která se zabývá výrobou luxusních módních doplňků.

1. Připravujete výstavy pro neslyšící, jak dlouho se věnujete této problematice?

Za svůj život jsem společně s přáteli uspořádala jednu výstavu pro handicapované umělce, a to s naprosto libovolným druhem postižení.

2. Co Vás přivedlo na tuto myšlenku?

Líbila by se mi představa vytvoření systému, do kterého by se handicapovaní mohli zapojit a který by jim umožňoval se samostatně živit bez napojení na charitativní organizace. Například síť spřátelených kaváren, které by bez jakékoli provize prodávaly umělecká díla takových lidí apod. Je to jedna z mnoha cest, kdy se dá handicapovaným přímo pomáhat bez vynaložení jakýchkoli finančních nákladů, stačí nadšení a trocha času ze strany provozovatele kavárny. Podle mého názoru si lidé nejvíc mohou pomoci empatií vůči sobě vzájemně, nejen penězi.

Hlavní myšlenkou pro uspořádání výstavy byla krize a snaha vymyslet nějaký projekt pro tyto lidi i v nelehké době.

3. Poslední výstava, byla velmi úspěšná, kolik neslyšících autorů se jí zúčastnilo?

Pokud vím, minimálně dva. Někteří měli kombinovaná postižení, teď přesně nevím.

4. Jaký je zájem ze stran neslyšících o vystavování děl a jaká je odezva veřejnosti?

Zájem je velký a veřejnost tuto výstavu přijala s nadšením.

5. Jak sháníte prostory a finanční prostředky pro pořádání výstav?

Prostory nabídla má obchodní partnerka Dita Petrusová Filipová, co se financí týče, investovali jsme každý, co jsme měli – od času přes jednohubky na vernisáž po zapůjčení různých rámečků apod. k uspořádání výstavy. Zkrátka jsme vše dělali sami a každý něco.

6. Kde všude se veřejnost může dozvědět o výstavách?

Použili jsme především Facebook a Radniční listy. Výstavu jsme pořádali při své práci a „za chodu“, což jí možná ubralo na doladění detailů, na druhou stranu je lepší mít věci hotové na osmdesát procent co nejdříve, než na sto procent pozdě. Tím se řídím v organizačních záležitostech, nikdy však ne u výrobců.

7. Vybíráte vystavující podle nějakých kritérií – vzdělání apod.

Jediným kritériem bylo postižení, cílem výstavy bylo pomoci handicapovaným lidem se živit. Celá řada z nich však byla velmi profesionální, mezi vystavujícími byli absolventi UMPRUM, rovněž mě velmi potěšily znalosti a zručnost některých při práci s grafickým softwarem.

8. Poslední výstava byla prodejní, kolik děl našlo nového majitele a z kolika?

Vím asi o čtyřech obrazech, které se prodaly, a to mě moc potěšilo. Je velmi pravděpodobné, že jich bylo ještě mnohem víc.

9. Umíte znakový jazyk?

Bohužel neumím.

10. Jak se tedy dorozumíváte?

S neslyšícími se dorozumíváme psanou formou přes Internet, případně použijeme tužku a papír. Rovněž přepis mluvené řeči na text je příjemnou funkcí řady soudobých telefonů, i když zrovna neslyšící umí i velmi dobře odezírat z úst, alespoň co mám já zkušenost.

11. Pořádáte s neslyšícími jiné aktivity mimo tuto činnost?

Ne, beru je jako normální lidi, s nimiž si ráda občas napiši nebo zajdu na kávu.

12. Zažili jste společně nějaký nezapomenutelný zážitek?

Určitě vernisáž prodejní výstavy 1. listopadu 2012 byla moc příjemná.

13. Vidíte nová média jako revoluční prostředek právě pro integraci neslyšících do společnosti?

Ano, rozhodně, běžným lidem, jako jsem já, to umožňuje začlenit handicapované do normálního běžného života, a to je úžasné.

14. Jak je to dnes s uplatněním osob s vadou sluchu na trhu práce? Stále přetrvávají předsudky nebo šla doba vpřed? V jakých oblastech se nejvíce uplatňují neslyšící? - tady bych potřebovala něco s tím výtvarným uměním, fotkami a pc grafikou.

Domnívám se, že předsudky byly, jsou a budou všude, pokud někdo hledá problém, vždycky ho najde, na druhou stranu je mezi námi celá řada lidí, kteří jsou otevření nezvyklým řešením. Nejsem každopádně kompetentní na tuto otázku odpovědět, na to nemám dost informací.

15. Jsou patrné rozdíly mezi osobami s vadami sluchu?

Myslíte mezi jednotlivými neslyšícími nebo zdravými lidmi a neslyšícími? Já nevím, moc rozdíly nevnímám. Na lidech si všímám nejvíc optimismu a nadšení, a to moc nekoreluje s handicapem. Osobně vyhledávám nadšené optimisty, a ty lze najít ve všech kategoriích lidí.

Monika Boháčková

Narodila se neslyšícím rodičům, kdy oba rodiče měli vážnou ztrátu sluchu. Po ukončení střední školy se vydala na tlumočnickou dráhu. 28 let již působí jako tlumočnice znakového jazyka. V letech 2005 – 2007 koordinovala projekt ve svazu sluchově postižených. Externě spolupracuje s Českou televizí na pořadu TKN. V neziskové organizaci ASNEP pracuje jako on-line tlumočnice znkj. A působí v komisi EKTON. Také se zabývá soudním tlumočením.

1. Kolik let pracujete jako tlumočnice znkj?

Tlumočení se věnuji již 28 let. V roce 85. přišel první impulz spontánně od neslyšících a absolvovala jsem v tomto roce první kurz. Jednalo se o týdenní intenzivní kurzy, které pořádal svaz invalidů. Nejprve jsem tlumočila dobrovolně a od r. 88. jako přivýdělek a profesně od roku 96.

2. Kde jste se naučila znakovat?

Od mala jsem se pohybovala v komunitě neslyšících.

3. Jak neslyšící vnímají tlumočení skrze média a využívají tlumočení skrze chytré telefony?

Pro neslyšící je tato služba, velmi důležitá, avšak také záleží na kvalitě připojení k internetu. Také neslyšící využívají službu Gmail, kde mohou přes server Youtube nahrát videovzáz a zaslat e-mailem. V Německu mají tyto služby daleko v širší míře, tablety, chytré telefony i ve školách. U nás tablety využívají například na Masarykově univerzitě, když už přijmou studenta s tímto handicapem, musí mu buď zajistit přímo tlumočnicka v učebně nebo tlumočení skrze tablet.

4. Kde všude se veřejnost a neslyšící mohou dozvědět o programech tlumočených do znkj?

První soukromou společností, která poskytovala bezplatně služby pro neslyšící v rámci komunikace, byla společnost O2, která zavedla telefonního operátora. Jednou z prvních možností bylo na linku O2 poslat fax nebo dnes e-mail s textem a telefonním kontaktem. Operátor pak následně zavolal tlumočnicki. Existují dnes webové stránky např. www.ruce.cz , ww.asnep.cz apod.

5. Jaký je dnešní neslyšící, nedoslýchavý oproti neslyšícímu před nástupem internetu a chytrých telefonů?

Důležité je, že díky moderním technologiím se stali neslyšící nezávislí a samostatní. Dříve museli mít ochotného souseda, kamaráda apod., dnes si mohou najít informace přes internet, chytrý telefon. Najít si potenciálního zaměstnavatele. U mladé a ještě střední generace se staly moderní technologie samozřejmostí. U seniorů uživatelská schopnost klesá. Před rokem 89. se neslyšící scházeli v klubovně (sociálních služeb), kde si mohli objednat různé služby, museli přijít fyzicky, dnes si tu samou službu objednají přes internet. (operátor O2 nebo APPN).

6. Vidíte nová média jako revoluční prostředek právě pro integraci neslyšících do společnosti?

Ano, považuji je za důležité. Pro tlumočení využíváme především on-line služby Skype nebo Oovoo prostřednictvím webové kamery. U komunikátoru Oovoo je navíc možnost zprostředkovat hovor více osob najednou (konferenční hovor), to u Skype není dosud možné. Výhodou jsou také hovory do zahraničí ve znkj. (např. Miss Deaf).

Avšak i tyto technologie mají své nevýhody, komunita neslyšících se stýká méně. Na straně úřadů a lékařů nejsou prozatím vybaveni těmito technologiemi. Technologie se vyvíjejí "raketově" a už se objevují informace/spekulace, zda v budoucnu "nevytlačí" tlumočníky, že vše nahradí technologie?? Letos v září se ve Slovinku koná konference EFSLI, mezinárodní org.-evropská federace tlumočnicků znakového jazyka a jejím tématem je právě "Technologie vs. tlumočnick?" Kdo ví, co budou současní studenti využívat za 40-50 let?

7. Jak je to dnes s uplatněním osob s vadou sluchu na trhu práce? Stále přetrvávají předsudky nebo šla doba vpřed? V jakých oblastech se nejvíce uplatňují neslyšící?

Jednou jsem se setkala s příběhem jednoho mého klienta, který se ucházel o práci v prádelně v hotelu. Nakonec byl tento uchazeč odmítnut, z toho důvodu, že pokud by si hotelový host stěžoval, jak by asi z recepce zavolali do prádelny a neslyšícímu to sdělili. Dnes je doba velmi rychlá i díky moderním technologiím. Ani skupina neslyšících ani slyšících se neumí přizpůsobit okolnostem.

Stále převládají manuální profese, ale začínají se neslyšící uplatňovat jako vychovatelé, učitelé, lektoři znkj. fyzioterapeutové.

Děkuji všem odborníkům za poskytnuté rozhovory a ochotu podílet se na výzkumu v praktické části.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Petra Čížková

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: Kombinované studium

Název práce: Nová média a integrace osob s vadou sluchu do společnosti

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 77

Celkový počet stran příloh: 21

Počet titulů českých použitých zdrojů: 29

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 3

Počet internetových zdrojů: 11

Počet ostatních zdrojů: 2

Vedoucí práce: RNDr. Jaroslav Huk, CSc.